

NYRKIN JA PULLON VÄLISSÄ -VÄKIVALTA PÄIHTEITÄ KÄYTTÄNEIDEN MIESTEN KOKEMANA

Heidi Kankkonen
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
Tekijä Heidi Kankkonen	
Työn nimi Nyrkin ja pullon välissä -väkivalta päihteitä käyttäneiden miesten kokemana	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Heinäkuu 2021	Sivumäärä 100 sivua, 6 liitesivua
Ohjaaja Kati Närhi, Henna Pirskanen	
Tiivistelmä <p>Tässä tutkimuksessa tarkastellaan päihteitä käyttäneiden miesten väkivaltakokemuksia heidän kuvaamaan ja merkityksellistämään. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään päihteitä käyttäneiden miesten näkemyksiä miehisyyden yhteydestä päihteiden käyttöön ja väkivaltaisuuteen, sekä tarkastellaan heidän lapsuutensa väkivaltakokemusten suhdetta heidän myöhempiin elämäkokemuksiinsa. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda näkyväksi miesten päihteiden käytön ja väkivaltakokemusten taustalla vaikuttavia tapahtumia ja tekijöitä. Tutkimuksessa on käytetty fenomenologista lähestymistapaa, jonka mukaan on keskitytty kuulemaan ja ymmärtämään mahdollisimman puhtaasti tutkimukseen osallistuneiden miesten kokemuksia. Lisäksi taustateorianaan on feministinen teoria, jonka mukaan miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia. Feministisestä teoriasta polveutuneen kriittisen miestutkimuksen kannalta miesten kokeman väkivallan esiin nostaminen on olennaista siksi, että kulttuuristen miehiin kohdistettujen vaatimusten vuoksi miesten kokemasta väkivallasta on yhteiskunnallisella tasolla vaiettu, tai sitä on vähätelty.</p> <p>Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus. Haastattelut on tehty teemahaastatteluina ja aineisto on analysoitu fenomenologis-hermeneuttisen analyysin keinoin. Tutkimuksen analyysissä ilmeni, että kaikki tutkimukseen osallistuneet, päihteitä käyttäneet miehet olivat kokeneet väkivaltaa lapsuudessaan joko kotona tai muissa yhteyksissä. Nämä väkivallan kokemukset vaikuttivat heidän tulevaan päihteiden käyttöönsä, väkivallan kokemuksiinsa, sekä muihin elämänalueisiin. Tutkimukseen osallistuneet eivät nähneet miehisyydellä ja päihteiden käytöllä olevan vahvaa yhteyttä, kun taas väkivalta ja miehisuus liittyivät heidän mukaansa yhteen. Päihteitä käyttäneiden miesten väkivaltakokemusten kuvaukset todentavat sen, kuinka lapsuudessa koettu väkivalta ja huono-osaisuus lisäävät riskiä uusintaa päihdekäytön ja väkivallan kokemisen ja tekemisen malleja aikuisuudessakin. Kulttuurisesti määritellyn, lukitun miehisyyden mallin seuraaminen voi aiheuttaa miehille henkistä painetta, etenkin, jos tällaiseen malliin ei henkilökohtaisella tasolla päästä.</p>	
Asiasanat fenomenologia, miehisuus, päihdekäyttö, väkivalta, ylisukupolvisuus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MERKITYSTEN TUTKIMUS FENOMENOLOGISESTI FEMINISTISEN TEORIAN JA KRIITTISEN MIESTUTKIMUKSEN TAUSTOITTAMANA	5
	2.1 Fenomenologia merkitysten tutkimisen teoriana.....	5
	2.2 Feministinen teoria ja kriittinen miestutkimus miesten kokemusten taustateorioina	9
3	VÄKIVALTA JA PÄIHTEET	13
	3.1 Tutkimusaiheeseen liittyvä aiempi tutkimus	13
	3.2 Päihteiden käyttö ja sen haitat yhteiskunta- ja yksilötasolla	15
	3.3 Väkipalta ilmiönä ja esiintymismuotona	17
4	PÄIHTEITÄ KÄYTTÄNEIDEN MIESTEN VÄKIVALTAKOKEMUSTEN TAUSTATEKIJÖITÄ.....	21
	4.1 Miehisuus ja maskuliinisuus	21
	4.2 Miehisuus suhteessa päihteisiin ja väkivaltaan	23
	4.3 Ylisukupolvisuus päihde- ja väkivaltaongelmassa	26
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	31
	5.1 Tutkimuskysymykset	31
	5.2 Aineiston kerääminen ja tutkimusote	32
	5.3 Aineiston analyysi.....	35
	5.4 Tutkimuseettiset kysymykset.....	38
6	HAASTATELTAVIEN MERKITYKSIÄ VÄKIVALTAKOKEMUKSILLE	42
	6.1 Väkipallan määrittelyä	42
	6.2 Koetun väkipallan muodot	44
	6.3 Päihdemaailman ja väkipallan suhde	49
	6.4 Väkipallan herättämät reaktiot, ajatukset ja tunteet	57
7	MIEHISYYDEN SUHDE PÄIHTEISIIN JA VÄKIVALTAAN.....	64
	7.1 Miehisyyden ja miehen mallin määrittelyä.....	64
	7.2 Miehisyyden suhde päihdekäyttöön.....	67
	7.3 Miehisyyden suhde väkipallaan	69

8	LAPSUUDEN KOKEMUSTEN SUHDE MYÖHEMPIIN ELÄMÄNKOKEMUKSIIN.....	73
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	80
10	POHDINTA.....	85
11	LÄHTEET	92

LIITTEET

1 JOHDANTO

Every saint has a past, every sinner has a future.
-Oscar Wilde

Tämän tutkielman tavoite on nostaa kuuluviin sellaisten ihmisten ääni, joita harvoin kuunnellaan. Miesten kokema väkivalta on ilmiö, joka on kulttuurillisesti vahvasti olemassa, mutta niin itsestään selvä, että siihen ei puututa. Päihteitä käyttäneiden miesten kokema väkivalta on erityisen epäkiinnostavaa, koska kokijat ovat marginaalissa, itse aiheuttaneet tilanteensa ja miesten tulee kestääkin hieman kovuutta. Vai onko asia näin? Suomalaisen kriittisen miestutkimuksen pioneerin Arto Jokisen mukaan miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta on yhteiskunnassa väkivallan hyväksytyin ja näkyvin muoto (Jokinen 2000, 23).

Tutkimuksessani tarkastelen päihteitä käyttäneiden miesten kokemaa väkivaltaa. Näkökulmani on miehessä väkivallan uhrina, vaikka päihteitä käyttävien keskuudessa väkivalta voi olla kahden tai useamman tahon välistä ja uhri voi olla myös väkivallan tekijä. Tutkimuksessani pureudutaan siihen, minkälaisia eri väkivallan muotoja päihteitä käyttäneet miehet ovat kokeneet ja missä konteksteissa, sekä minkä taustatekijöiden vuoksi väkivallan uhri voi olla myös väkivallan tekijä. Lisäksi käsittelen miehiin kohdistuvia rooli-odotuksia ja näiden vaikutusta miesten päihdekäyttöön ja väkivalta-kokemuksiin. Selvitän myös miesten lapsuudenkodin päihteisiin ja väkivaltaan liittyvien kokemusten merkitystä suhteessa heidän myöhempiin väkivalta-kokemuksiinsa.

Kotimaisista uhritutkimuksista käy ilmi jo nuorten poikien kokevan paljon enemmän väkivaltaa, kuin tyttöjen. Väkivalta tai sen pelko on läsnä poikien kasvussa varhaisesta iästä lähtien. Väkivaltaan sosiaalistutaan, ja sitä pidetään osana miehen roolia, vaikka sitä ei itse käytettäisi. Miestutkimuksessa on huomioitu, että miehet eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä, vaan väkivaltaisuuteen vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten ikä tai yhteiskuntaluokka. Väkivalta voi olla tekijöiden välistä tai johonkuhun

kohdistuvaa. Raja siinä, milloin poikien välinen temmeltäminen muuttuu alistamiseksi voi olla häilyvä ja vain väkivallan uhri tietää, milloin kokee olonsa kiusaamisen uhriksi. (Jokinen 2017, 41–42.)

Viime vuosina noussut ”Me too” -liike, jossa kiinnitetään huomiota naisten kohtaamiin epäoikeudenmukaisuuksiin, väkivaltaan ja seksuaaliseen ahdisteluun on herättänyt keskustelua siitä, kohtaavatko miehet samantyyppistä kohtelua (yle.fi). Joissain yhteyksissä on jopa puhuttu ”Men too”-liikkeestä. Tähän keskusteluun peilaten tutkimusaiheeni on yhteiskunnallisesti kiinnostava ja ajankohtainen. Tasa-arvon nimissä miesten jo lapsuudesta saakka kohtaama jatkuva väkivallan uhka ja myös toteutuva väkivalta tulee nostaa keskusteluun ja konkreettisen työskentelyn alaiseksi. Miesten kohtaamaa väkivaltaa on tutkittu melko vähän Suomessa, esimerkiksi Markku Heiskanen ja Elina Ruuskasen mukaan Suomessa on tehty kaksi naisille suunnattua erityisuhritutkimusta, joissa korostui miehen naista kohtaan tekemän väkivallan tarkastelu, kun taas miehiä koskevia vastaavanlaisia tutkimuksia ei ole tehty (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 8–9). Tästä syystä näen erityisen tärkeänä nostaa miesten kohtaaman väkivallan ilmiötä esille.

Valitsin tarkasteluun päihteitä käyttäneiden miesten kohtaaman väkivallan, koska päihdeproblematiikka on itselleni henkilökohtaisella tasolla kiinnostavaa ja olen aiemmin työskennellyt päihdeongelmien kanssa kamppailleiden miesten kanssa. Mieleeni tältä ajalta on jäänyt asiakkaideni elämäntarinoita, joissa yksilöllisistä tilanteista huolimatta oli nähtävissä paljon yhteneväisyyksiä, sillä usein kyseessä oli elämänkulku, johon liittyi päihteiden käytön lisäksi väkivaltaa ja rikoksia. Jussi Perälän mukaan rikollisuus on opittu käytösmalli ja rikolliseksi tullaan muiden rikollisten vaikutuspiirissä mallioppimisen keinoin (Perälä 2011, 218). Matti Piispan (2013) tutkimuksessa on tarkasteltu väkivaltaa kokeneita miehiä. Piispan mukaan vuosina 1980–2009 tehdyissä haastatteluissa kaikenlaisen väkivallan uhreiksi joutuneista miehistä 72–84 prosenttia kertoi itseään kohtaan väkivaltaa käyttäneen henkilön olleen päihtyneenä. Väkivallan uhreiksi joutuneista miehistä 31–45 prosenttia kertoi itse olleensa päihtynyt rikoksen tapahtumahetkellä. (Piispa 2013, 80–81.) Piispan tutkimus kuvaa sitä, kuinka miesten päihdekäytöllä ja väkivaltakokemuksilla on selkeä yhteys.

Ovatko päihteiden ongelmallinen käyttö ja siitä mahdollisesti seuraava väkivalta siten itseaiheutettuja ongelmia? Tätä pohtiessa on syytä suunnata katsetta taaksepäin, päihteitä käyttäneiden ja väkivaltaa kokeneiden miesten lapsuuteen. Juho Saari, Niko Eskelinen ja Liisa Björklund (2020) kirjoittavat ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta ja heidän mukaansa huono-osaisilla henkilöillä arjen rakenteet ovat usein haurastu-

neet ja elämänhallintaa voivat kuormittaa erilaiset riippuvuudet, kuten päihderiippuvuus, jonka lieveilmiöihin kuuluu usein myös väkivalta. Huono-osaisuus välittyy sukupolvelta toiselle sekä sosiaalisten, että biologiseen perimään liittyvien mekanismien välityksellä. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 18.) Oscar Wilden sanoin: ”jokaisella pyhimyksellä on menneisyys ja jokaisella syntisellä on tulevaisuus”.

Tämän tutkielman alussa käyn läpi työni pohjalla vaikuttanutta teoriaa. Valitsin tutkimusotteekseni ja metodikseni fenomenologisen lähestymistavan, sillä halusin tutkia haastateltavien kokemuksia. Fenomenologian suuri vaikuttaja Edmund Husserl (esim. 2017) näki fenomenologian absoluuttisena tieteenä, joka saavuttaa inhimillisistä käytännöistä vapaan elämismaailman, jossa tutkimuksen kohteen kokemus on puhdas (Husserl 2017, 62). Kerron tarkemmin fenomenologiasta filosofisena ja tutkimuksellisenä suuntauksena toisessa luvussa. Lisäksi työni taustalla vaikutti feministinen teoria ja siitä polveutunut kriittinen miestutkimus, joiden merkityksestä suhteessa tutkimukseeni kerron myös luvussa kaksi.

Luvussa kolme esittelen tutkimusaiheittani sivuavia tutkimuksia. Olen käyttänyt väkivalta-aiheeseen liittyen niin tilastotietoa kuin haastattelututkimuksiakin. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan päihtyneenä tehdyt väkivaltarikokset liittyvät usein huumausaineisiin, kun taas suomalaisittain väkivaltarikoksiin liittyy vahvasti alkoholi. Suomessa henkirikollisuuden ja päihteiden välillä on tilastollinen selkeä yhteys, sillä suurin osa henkirikosten tekijöistä on tekohetkellä alkoholin vaikutuksen alainen (Lehti & Suonpää & Kivivuori 2018, 34). Myös kansainvälisessä tutkimuksessa on tehty havaintoja päihteiden käytön, rikollisuuden ja mieheyden yhteyksistä. Esimerkiksi Marianne Brittijn Etelä-Afrikassa toteutetun tutkimuksen mukaan huumeiden käyttö ja jengirikollisuus oli miehekkään miehen ilmentymä. (Brittijn, 2013.)

Tutkimusten esittelyn jälkeen käyn läpi tutkielmani keskeisiä käsitteitä, jotka ovat päihdekäyttö, väkivalta, maskuliinisuus ja miehisuus. Luvussa neljä arvioin, mitkä tekijät vaikuttavat päihteitä käyttäneiden miesten väkivaltakokemusten taustalla ja käsitteiden ylisukupolvisen huono-osaisuuden, päihteiden käytön ja väkivallan periytyvyyttä. Luvussa viisi esittelen tutkimuskysymykseni, aineiston keruun tavan ja menetelmät, sekä analyysimenetelmän. Käyn myös läpi tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Luvussa kuusi aloitan tutkimukseni tulosten läpikäynnin, eli kerron haastateltujen miesten antamista merkityksistä väkivaltakokemuksilleen muun muassa väkivallan määrittelyyn, koettujen väkivallan muotojen ja väkivallan herättämien tunteiden ja ajatusten muodossa. Luvussa seitsemän kerron päihteitä käyttäneiden miesten käsityksistä miehisyydestä ja sen suhteesta päihteisiin ja väkivaltaan. Lu-

vussa kahdeksan käsittelen miesten lapsuuden päihteisiin ja väkivaltaan liittyvien kokemusten suhdetta heidän myöhempiin elämäkokemuksiinsa. Johtopäätös-luvussa kokoan tutkimusten tulokset yhteen, tiiviiseen muotoon, ja pohdintaosiossa käyn läpi tutkimuksen vaiheita, onnistumisia ja epäonnistumisia tutkijan näkökulmasta, sekä pohdin aiheeseen liittyviä jatkotutkimusaiheita.

2 MERKITYSTEN TUTKIMUS FENOMENOLOGISESTI FEMINISTISEN TEORIAN JA KRIITTISEN MIESTUTKIMUKSEN TAUSTOITTAMANA

2.1 Fenomenologia merkitysten tutkimisen teoriana

Tutkimukseni perustuu fenomenologiseen tutkimusotteeseen, jota käytin työni pohjateoriana, tutkimushaastattelujeni tukena ja analyysini menetelmänä. Tässä kappaleessa käyn läpi aluksi fenomenologista teoriaa sen luojien ja suurimpien vaikuttajien kautta. Fenomenologiassa tärkeitä vaikuttajia on paljon, enkä tarkoituksellisesti tässä luettele kaikkia suuntauksia tai kaikkea teoriaa kohtaan esitettyä kritiikkiä, vaan otan esiin tämän tutkimuksen kannalta olennaisimmat. Lisäksi suhteutan tätä teoriaa omaan tutkimukseeni.

Fenomenologian teki tunnetuksi Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Hänen seuraajansa Edmund Husserl näki fenomenologian ensimmäisenä ja absoluuttisena tieteenä, joka saavuttaa inhimillisistä käytännöistä vapaan elämissä maailman, jossa teoreettinen intressi on tieteen perusta; tutkimuksen kohteen kokemus on puhdas ja tutkija tekee työtään puolueettomana ja vapaana intresseistä. (Husserl 2017, 62.) Leena Haaparanta (2019) kertoo Husserlin transsendentaalisesta fenomenologiasta, joka on tietoisuuden tutkimista ja väitteiden esittämistä, johon ei liity sellaista epävarmuutta, joka liittyy moninaisten luonnollisen maailman tietoisuuksien tutkimiseen. Fenomenologinen reduktio on yritys löytää puhtaan tietoisuuden maailma, ilman tosiasioiden maailman olettamista. (Haaparanta 2019, 191.)

Haaparannan (2019) mukaan Husserlin fenomenologisen reduktion askelilla on tarkoitus päästä puhtaasti tietoisuuden tilaan, joka ei ole sidoksissa arkiajattelun tai tieteenharjoittamisen vaihteleviin taustaoletuksiin. Luonnollisessa arkiajattelussa konkreettiset objektit ja arvot nähdään läsnä ja käsillä olevina. Husserlin filosofisen asenteen mukaan mitään ei aseteta olevaksi, vaan tutkitaan ja arvioidaan sitä, mikä on asetettu luonnollisessa asenteessa. Tämä ei tarkoita sen kieltämistä, mitä oletetaan luonnollisessa asenteessa, vaan etäisyyden ottamista arkiajatteluun ja tieteellisiin sitoumuksiin, tavoitteena tarkastella niitä kriittisesti. Sitoumuksia ei voi tunnistaa, jollei niihin ota välimatkaa. Fenomenologi yrittää löytää sen, mikä on välttämätöntä tietoisuudelle ja erottamaan myös sen, että on vapaa ajattelemaan konventioiden vastaisesti. (Haaparanta 2019, 54–55; ks. esim. Husserl 2017.)

Fenomenologinen teoria ja tutkimusote sopivat omaan tutkimukseeni, koska pidin tärkeänä saattaa tietoisuuteen tutkimukseeni osallistuneiden miesten kokemukset heidän itsensä merkityksellistämisenä. Koin tarpeelliseksi antaa äänen sellaiselle ryhmälle, jonka ääntä ei yleensä kuunnella. Tämä vaati minulta tutkijana pidättäytymistä oman tietämykseni ja roolini korostamisesta ja sen sijaan itseni häivyttämistä ja tietoisuuteni sulkemista pois. Fenomenologiassa painotetaan kokemusten merkityksellisyyttä. Rauhala (2005) toteaa, että Husserlin eksistentiaalisen fenomenologian filosofisen suuntauksen mukaan ihminen on ainutlaatuinen olemassaolon muoto siinä todellisuudessa, jonka me tunnemme (Rauhala 2005, 94). Juuri näitä ainutlaatuisten ihmisten ainutkertaisia kokemuksia kerätessäni halusin luottaa tutkittavien kokemusten voimaan, en omien, valmiiksi lukittujen asenteideni mahdollisesti tukahduttavaan vaikutukseen.

Fenomenologiaan liittyvässä kritiikissä nousee useimmiten esiin se, että tutkijan ei ole mahdollista saavuttaa puhdasta tietoisuuden tilaa ilman ennako-odotuksia. Lisäksi fenomenologista ihmistiedettä on etenkin kielen tutkimukseen ja antropologiaan suuntautuneiden tieteilijöiden joukossa kritisoitu siitä, että se ei huomioi kokemuksille annettujen merkitysten sosiaalista ja kulttuurillista luonnetta (Raatikainen 2006, 111). Näen, että fenomenologiaa ei tule tulkita kirjaimellisesti. Esimerkiksi Martin Heidegger ja Juha Perttula ovat nähneet fenomenologian puhtaasti tulkinnan vaatimukset mahdottomina, mutta teorian silti hyvinkin käyttökelpoisena.

Saksalainen filosofi Martin Heidegger (2007) suuntasi huomionsa ihmisen olemiseen maailmassa. Heideggerin mukaan tarkoituksena ei ole tarkastella ihmistä kohteena, kuten esinettä voitaisi tarkastella, vaan pyrkiä ymmärtämään, mitä oleminen on. (Heidegger, 2007.) Niskasen mukaan Husserlin jalanjäljissä kulkenut Heidegger kritisoi joiltain osin edeltäjänsä. Siinä missä Husserl pyrki osoittamaan, että elämissä maailman

tutkimus on mahdollista ilman toteutunutta inhimillistä olemassaoloa, puhtaana kokemuksena, Heidegger näki, että ihminen on aina sidottu maailmaan, jossa elää. Hänen mukaansa maailmassa oleminen on sidottu täällä olon rakenteeseen, eikä täällä olo voi päättää, onko se suhteessa maailmaan. (Niskanen 2009, 105.) Heideggerin mukaan oleminen on tulkitsevaa ymmärtämistä ja siksi puhdas fenomenologinen kuvaus on mahdotonta. Kuvatessaan jotain ihminen tulkitsee jo samalla, joten kuvaus ja tulkinta ovat sama asia. Heidegger kuvaa omassa teoksessaan, että fenomenologinen näkeminen ei onnistu, kun tavoitteena on tehdä tiedettä ja tutkimusta. Tavanomaisiin nimityksiin ja olemassa olevan filosofian horisonttiin turvautuminen johtavat harhaan, mikäli nämä nimitykset ja niiden käsitteistö käsitetään vakiintuneiden merkitystensä mukaisesti. (Heidegger 2000, 99.) Fenomenologisen psykologian empiirinen tutkija Juha Perttula taas näkee, että vaikka puhtaan fenomenologian vaatimus on mahdoton, voidaan siihen pyrkiä kaikin fenomenologisin menetelmällisin tavoin. (Niskanen 2009, 110–111).

Kotimaisista tutkijoista esimerkiksi Lauri Rauhala on perehtynyt fenomenologiaan. Fenomenologisessa tutkimuksessa etsitään tutkittavan kohteen kokemuksilleen antamia merkityssuhteita. Lauri Rauhalan (2005) mukaan fenomenologian merkityssuhteessa on kolme komponenttia: objekti tai asia, mieli ja tajunta. Merkityssuhde muodostuu, kun tajunnassa ilmenee jokin mieli, joka asettuu yhteyteen objektin tai asian kanssa. Esimerkiksi äidillä on lapsi, joka on äidille rakas. Rakas on mieli, jonka avulla äiti omassa maailmankuvassaan tietää objektin lapsi. Lapsi on äidille monia muitakin asioita, kuten vallaton, harmittava ja rajoittava, mutta hän on äidin maailmankuvassa olemassa näiden ja monien muiden merkityssuhteiden avulla. Merkityssuhde ei ole mitään konkreettista, vaikka se on tajunnassamme olemassa. Jokaisella on merkityssuhteita suunnaton joukko, eikä ilman merkityssuhteita ole olemassa tajuntaakaan. (Rauhala 2005, 28–29.)

Timo Miettisen (2010) mukaan fenomenologisen menetelmän tavoitteena on kysyä, miten todellisuus rakentuu yksilön intentionaalisessa suhteessa maailmaan. Fenomenologia tutkii niitä kokemuksen muotoja, jotka yhdistävät subjektit heitä ympäröivään todellisuuteen. (Miettinen 2010, 151.) Laine (2008) kuvailee kokemuksen tutkimusta tarkemmin. Hänen mukaansa kokemus nähdään fenomenologiassa maailmansuhteen perusmuotona. Elämä ei näyttäydy kokemuksissa käsitteellistämisen kautta, vaikka kokemuksen yhteydessä tapahtuukin käsitteellistä ajattelua. Esimerkiksi rakkauden ajattelemisen ja kokemisen ovat eri asioita. Kokemusten taustalla vaikuttavat yksilön aikomukset ja merkitykset. Kokemuksia tutkittaessa tutkitaan samalla niiden merkitysisältöjä. Fenomenologiassa nähdään ihminen yhteisöllisenä olentona, joka ymmärtää toisen kokemuksia jaettujen merkitysten kautta. Yhteisöjen jäsenenä meillä

kaikilla on maailman kokemisessa yhteisiä piirteitä. Niin tutkittavat ihmiset, kuin tutkija itsekkin on osa jonkin yhteisön luomaa merkitysten luomisen perinnettä. Siksi yksilöiden kokemusten tutkiminen paljastaa jotain yleisempää yhteisöön liittyvää. Tutkimuksessa ei kuitenkaan keskitytä yksittäistapausten säännönmukaiseen yleistämiseen, vaan yksilön kokemuksen ainutkertaisuus on tutkijaa kiinnostava asia. (Laine, 2018.)

Rauhala (2005) mukaan voimme tajunnassamme tavoittaa mieliä erilaisista ilmiöistä, jotka ovat omassa elämässämme esiintyneet, mutta olemassaolomme muoto vaikuttaa siihen, millaisia horisontteja meissä voi aktualisoitua. Esimerkiksi, jos olemme todellistuneet miehenä, emme voi koskaan tuntea maailmankuvassamme omakohtaisia äitiyteen liittyviä merkityssuhteita, vaikka mies voi teoreettisesti tietää, kuvitella ja empaattisesti tavoittaa jotain äitiydestä. (Rauhala 2005, 36–37.) Fenomenologisen tutkimuksen avulla pyrin pääsemään mahdollisimman lähelle niitä merkityssuhteita, joita päihteitä käyttäneillä miehillä on väkivaltakokemuksistaan, sillä heidän maailmomaailmansa horisontteihin en kokemuksen tasolla voi päästä.

Rauhala (2005) näkee, että eksistentiaalisessa fenomenologiassa tutkijan subjektiviteetti ei ole koskaan täysin poistettavissa tutkimuksesta. Ihmisiä tutkittaessa tutkijan ja tutkimuskohteen välille syntyy aina dialogi, jossa tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde sisältää empaattisia ja intuitiivisia piirteitä. Tutkittavan kokemukseen eläytyminen tekee tutkimuksesta tutkijallekin raskaan samalla tapaa, kuin esimerkiksi sosiaalihuollon asiakassuhteissa empaattiselle työntekijälle asiakassuhteet tekevät. Toisaalta tällaisen tutkimuksen voima on se, että tutkittavan kokemusvivahteet saadaan esiin vain herkistyneellä toisella inhimillisellä järjestelmällä. (Rauhala 2005, 122.) Näin sensitiivisen ja raskaan aiheen äärellä kokemukseen eläytyminen vaikutti minuunkin tutkijana ja aiheutti henkistä kuormitusta. Tutkimusaiheen näkyviin saattamisen kannalta olin kuitenkin valmis kohtaamaan tämän aiheen herättämät, vahvatkin tunteet. Tämä tunneprosessi oli keskeinen tutkimukseen paneutumiseni kannalta ja siksi se oli kohdattava.

Fenomenologinen teoria ja tutkimustapa ovat osoittautuneet tässä tutkimuksessa toimiviksi ratkaisuiksi, vaikka teoria ja sen metodit olivat itselleni aluksi vieraita. Fenomenologinen ote on saanut minut saavuttamaan juuri sellaisen aineistolähtöisyyden tason, jota pidän tämänkaltaisessa tutkimuksessa olennaisena. Fenomenologinen teoria on herättänyt kiinnostusta myös feministisen teorian ajattelijoiden keskuudessa. Tuija Pulkkinen (2012) kertoo Hegelin teorian mukaisen ajattelun olleen merkityksellistä siten, että ajatus etenee samuuden ja eron vaiheiden välillä mahdollistaen ajattelun, jonka mukaan väittämät eivät sulje toisiaan pois. Joko-tai muotojen sijaan ajattelu

voi olla muotoa sekä A, että ei-A. Tämä on innoittanut feministisen teorian ajattelijaa Kimberly Hutchingsia, joka näkee Hegelin teorian luovan mahdollisuuden ylittää käsitteelliset erottelut, kuten ruumis-mieli tai aktiivinen-passiivinen. (Pulkkinen 2012, 173–174.) Tiukat valmiiksi käsitteellistetyt mallit sopivatkin huonosti feministiseen teoriaan, jossa näitä malleja pyritään murtamaan.

2.2 Feministinen teoria ja kriittinen miestutkimus miesten kokemusten taustateorioina

Seuraavaksi tarkastelen feminististä teoriaa ja siitä virinnyttä kriittistä miestutkimusta. Postmoderni feministinen teoria on Marjo Kurosen (2009) mukaan ollut hallitseva viimeaikaisessa feministisessä teoriakeskustelussa. Roberta G. Sands sekä Kathleen Nuccio (1992) ovat ensimmäisten sosiaalityön tutkijoiden joukossa yhdistäneet postmodernin feminismin teorian sosiaalityöhön ja uskovat näiden haasteistaan huolimatta sopivan yhteen. He näkevät, että koska postmoderni feministinen teoria keskittyy eroihin, kykenee se myös tunnistamaan sosiaalityön asiakaskunnan moninaisuuden ja erityistarpeet. Kontekstuaalisuuden korostaminen sopii taas sosiaalityön näkökulmaan siitä, että yksilö on osa ympäristöään ja postmodernin dekonstruktion metodin avulla voidaan nostaa käsittelyyn marginalisoidut ryhmät ja yksilöt. Feministisestä lähtökohdasta käsin postmodernin teorian ongelma on kuitenkin se, että se kiistää kollektiiviset kategoriat, kuten sukupuolen, luokan tai etnisyyden ja näihin perustuvan yhteiskunnallisen eriarvoisuuden. Kuitenkin näiden erojen tunnistamisen ja esiin nostamisen on koettu mahdollistavan aiempien ajattelutapojen ja käsitteellistämisten murtamista. (Kuronen 2009, 120–121.)

Näen feministisen teorian istuvan miesten kohtaaman väkivallan tutkimukseen juuri edellä kuvatuista syistä. Tutkittaessa väkivaltakokemuksia on hyvä ottaa huomioon se ympäristö, jossa kokemukset syntyvät. Yksi tällaisista ympäristöistä tutkimukseni yhteydessä on päihteiden käytön konteksti. Tässä kontekstissa moni asia ja säännönmukaisuus on hyvin erilainen, kuin tavallisessa arjessa. Eriarvoisuuden ja luokittelun havainnointi taas liittyy tutkimuksessani miesten asemaan väkivallan kokijoina ja sen sanoittajina. Heikkouden ilmaiseminen, kuten väkivallan uhriksi joutuminen ja siitä kertominen ei ole perinteisesti ollut miehille hyväksyttyä, vaan aiheesta on pitänyt vaieta. Siinä suhteessa miehet ovat olleet eriarvoisessa asemassa naisiin nähtynä. Aiheen esiin nostaminen ja miesten äänen kuuleminen ovat minun keinojani tutkijana murtaa aiheeseen liittyvää stigmaa.

Kuronen (2009) näkee feministisen tutkimuksen ja sosiaalityön tutkimuksen välillä yhteyksiä metodologisissa ja metodisissa kysymyksissä. Yhtymäkohtia ovat laadullisen tutkimuksen suosiminen, metodologiset keskustelut tutkijan ja tutkittavan välisestä suhteesta tutkimuksen aikana, tutkittavien osallistaminen tutkimusprosessin aikana ja kiinnostuksen kohdistaminen tutkittavien kertomuksiin ja kokemuksiin. Kokemuksia tarkasteltaessa tarkoituksena on ihmisten välisten erojen ymmärtäminen, ja mielenkiinto kohdistuu vaikeisiin, henkilökohtaisiin ja sensitiivisiin aiheisiin. (Kuronen 2009, 122–123.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut erityisesti miesten kokemuksista ja niiden herättämistä tunteista. Tarkoituksena oli miesten kohtaaman väkivallan esiin nostamisen lisäksi myös ymmärtää väkivallan ilmiötä, tässä tapauksessa yhdistettynä päihteiden käytön kokemuksiin. Aihe on luonnollisesti henkilökohtainen ja sensitiivinen tutkimukseni kohteille ja uskon, että yksi haastattelujen tuoma hyöty oli miesten mahdollisuus avautua aiheesta, josta on aiemmin pitänyt eri syistä johtuen vaieta.

Christina Hughesin (2002) mukaan feministinen ajattelu historiassa on lähtenyt ihmis-oikeusajattelusta. Koska miehet ja naiset ovat ihmisinä samanarvoisia, tulee heillä myös olla yhtäläiset oikeudet. Tähän suhteutettuna feministien mukaan ainoat erot, joita sukupuolten välillä on, ovat syntyneet sosiaalistumisen ja epätasa-arvoisen kohtelun myötä. (Hughes 2002, 35.) Nykyään on yhä laajemmin tiedossa, että feminismi ei tarkoita pelkästään naisten aseman ja oikeuksien edistämistä, vaan että kaikkien ihmisten sukupuolinen erityisyys tulee huomioida ja sukupuolittuneita, tiukkoja malleja on alettu purkaa. Kurosen (2009) mukaan viime aikoina sukupuolittuneen väkivallan ympärillä on alettu tehdä tutkimusta, ja sen myötä myös sukupuolierityiset auttamisen muodot ovat nousseet esiin (Kuronen 2009, 114). Vaikka feministinen tutkimus on aikaisemmin ollut naisia, heidän elämäänsä ja kokemuksiaan, ongelmiaan ja asemaansa yhteiskunnassa tarkastelevaa, on se viime aikoina muuttunut moniulotteisemmaksi sukupuolen, siihen liitettyjen käytäntöjen ja sukupuolen tuottamisen tutkimukseksi. Feministisestä tutkimuksesta vaikutteita on ottanut kriittinen miestutkimus, joka antaa miesten sukupuolisuudelle oman asemansa. (Kuronen 2009, 117.)

Pirjo Markkola, Ann-Catrin Östman ja Marko Lamberg (2014) kertovat, että varhainen naistutkimus keskittyi naisiin, mutta naiseuden kysymyksiä selviteltäessä kävi ilmi, että näennäisen sukupuolineutraaliuden takana tutkimus olikin aiemmin keskittynyt miehiin. Miesten sukupuoli on tärkeää tunnistaa esimerkiksi sukupuolihistorioitsijoiden näkökulmasta. Tällaiseen tutkimukseen liittyy eri aikakausien mieheyden ja miesihanteiden tarkastelu. (Markkola & Östman & Lamberg 2014, 8–9.) Myös Jokisen (1999) mukaan tieteen valtavirrassa suurin osa tutkimuksesta on ollut miesten tutkimusta, eli jos tutkittua ryhmää ei ole erikseen määritetty, on se yleisimmin ollut valkoinen,

keskiluokkainen, heteroseksuaalinen mies. Sen sijaan miestutkimus tutkii miestä, jonka sukupuoli vaikuttaa hänen asemaansa, identiteetin muodostumiseen ja mahdollisuuksiinsa toimia. Miestutkimuksessa kysytään, mitä merkityksiä sukupuoli tuo miehelle ja miten hän itse tuottaa omaa sukupuoltaan. (Jokinen 1999, 16.)

R.W. Connell (1995) on kiteyttänyt hyvin sen, mitä miestutkimus on ja mitä kulttuurisia vaatimuksia miehille asetetaan. Sen mukaan miestutkimuksessa käsitellään miehen mahdollisuuksia toteuttaa itseään länsimaisessa yhteiskunnassa, jossa on patriarkaalisia sääntöjä ja oletuksia siitä, kuinka mies toimii. Kapeaa mieskuvaa tarkastellaan miestutkimuksessa tutkien mieheydestä tuotettua kirjallisuutta ja miehille tarjottuja maskuliinisuuden malleja, miehiin kohdistettuja odotuksia, miehiltä kiellettyjä tunteita, isyyttä, työelämän vaatimuksia ja miesten keskinäisiä suhteita. Hegemonisen maskuliinisuuden käsite tarkoittaa kulttuurista ihannekuva miehestä. Se ei ole kuvaus valtaa käyttävistä miehistä, vaan kulttuurinen rakenne, joka ylläpitää heidän valtaansa ja jota moni mies mielellään tukee. Se voidaan nähdä kuitenkin myös kulttuurisena taakkana. (Connell 1995, 68-69.)

Hegemoninen maskuliinisuus ei ole ainoastaan valtaa janoavien miesten keksintö, vaan se on kulttuurinen konstruktio, jonka ylläpitämiseen tarvitaan sekä miehiä, että naisia. Connellin ja James Messerschmidin (2005) mukaan miehet, jotka hyötyvät patriarkaalisuudesta eniten, eivät ole dominoivassa asemassa, vaan hyväksyvät miehiä suosivat rakenteet kaikessa hiljaisuudessa. Tällaisten miesten ja kuuliaisten heteronaisten keskuudessa hegemoninen maskuliinisuus esiintyy voimakkaimmin. Hegemonia ei tarkoita väkivaltaa, vaikka sitä voi kannattaa voimallisesti. Hegemonia saavutetaan kulttuurin, instituutioiden ja suostuttelun avulla. (Connell & Messerschmidt 2005, 832.) Hegemonista maskuliinisuutta ei ole välttämätöntä toteuttaa koko ajan. Miehet saattavat käyttäytyä sen mukaisesti tarvittaessa, mutta toisessa hetkessä etäännyttä sen vaatimuksista. Siispä maskuliinisuus ei ole tietynlainen miestyyppe, vaan se on asema ja tapa, jolla mies valitsee kussakin tilanteessa toimia. (Connell & Messerschmidt 2005, 841.)

Connell (1995) tuo toisessa teoksessaan esiin, että sukupuolta tutkivassa sosiologian uudemmassa tutkimussuuntauksessa tutkimuskieli on muuttunut. Siinä käytetään termatiikkaa, joka liittyy maskuliinisuuden toteuttamiseen arjessa, taloudellisiin ja institutionaalisiin rakenteisiin liittyviin tekijöihin ja merkittäviin eroihin maskuliinisuuksien toteuttamisessa. (Connell 1995, 34-35.) Connell puhuu maskuliinisuuksista monikossa ja tämä käsite ilmentää sitä, että ei ole olemassa yhtä, lukittua tapaa olla mas-

kuliininen. Connell toteaa, että vaikka maskuliinisuuksien on nähty rakentuvan sosi-
aalisisä kanssakäymisessä, kyseessä ei silti ole systemaattinen prosessi. (Connell
1995, 38).

Arto Jokisen (2000) mukaan kulttuurillinen maskuliinisuus on tietyssä kulttuurissa ja-
ettu käsitys siitä, mikä on maskuliinista. Suomessa on perinteisesti pidetty maskulii-
nisenä heteroseksuaalisuutta, fyysistä voimaa ja rationaalisuutta. Kulttuurinen mas-
kuliinisuus ei tule automaattisesti mieheksi syntymisen myötä, vaan se on ansaittava
siirtymäriittien ja miehuuskokeiden kautta. Siirtymäriittejä ovat esimerkiksi rippi-
koulu ja armeija. Miehuuskokeisiin kuuluvat tehtävät, joissa miehen fyysinen tai hen-
kinen hyvinvointi joutuu vaaraan ja mies joutuu sietämään kipua. Tällaisia miehuu-
den osoituksia voivat olla vaaralliset harrastukset tai väkivalta. (Jokinen 2000, 68–69.)
Erilaisten miehisyyttä ilmentävien tekojen ja väkivallan avulla miehisyyden osoitta-
misen voidaan nähdä olevan keskeisessä asemassa myös tässä tutkimuksessa. Ennen
tutkimuskohteiden äänen esiin nostamista on kuitenkin tarpeen määritellä tutkimuk-
seni kannalta keskeisimpiä käsitteitä ja käydä läpi tutkimukseni teoreettinen viiteke-
hys.

3 VÄKIVALTA JA PÄIHTEET

3.1 Tutkimusaiheeseen liittyvä aiempi tutkimus

Väkivalta ja päihteet liittyvät yhteen kiistatta lukuisien tutkimusten ja tilastojen valossa. Oman pro gradu -tutkielmani viitekehyksessä olen kiinnostunut päihteiden ja väkivallan yhteydestä miesten elämässä. Siksi olen perehtynyt tutkimukseen, jossa yhdistyvät nämä kolme tekijää: miehet, päihteet ja väkivalta. Seuraavaksi käyn läpi tutkimusaiheeni kannalta olennaisia kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia.

Lehden, Suonpään ja Kivivuoren (2018) rikollisuustilannekatsauksessa käy ilmi henkirikollisuuden ja päihteiden välillä näkyvä tilastollinen selkeä yhteys, sillä suurin osa henkirikosten tekijöistä on tekohetkellä alkoholin vaikutuksen alainen (Lehti & Suonpää & Kivivuori 2018, 34). Lehden ja Suonpään (2020) rikollisuustilannekatsauksessa mainitaan myös alueelliset vaikutukset, eli maakunnissa, joissa alkoholin kulutus on suurempaa, ovat myös henkirikoslukemat suuremmat (Lehti & Suonpää 2020, 25).

Heiskanen ja Ruuskanen (2010) ovat tutkineet miesten kohtaamaa väkivaltaa haastattelututkimuksessaan Tuhansien iskujen maa. Tutkimuksessa on haastateltu 15-74 -vuotiaita miehiä heidän väkivallan kokemuksistaan ja haastattelujen pohjalta on koottu avointen vastausten lisäksi tilastoja miesten kohtaamasta väkivallasta. (Heiskanen & Ruuskanen, 2010.)

Minna Piispa (2013) on puolestaan tehnyt haastattelututkimuksen väkivaltaa kokeneista miehistä. Piispan mukaan väkivallan uhreiksi joutuneista miehistä 72-84 prosenttia kertoi väkivallan tekijän olleen päihtynyt. Väkivallan uhreiksi joutuneista

miehistä 31-45 prosenttia kertoi itse olleensa päihtyneenä rikoksen tapahtuessa. Parisuhdeväkivaltaa kokiessaan mies oli useimmiten päihtynyt ja väkivallan tekijä oli selvin päin. (Piispa 2013, 80-81.)

Miesten päihdekäytön ja väkivallan yhteyksiä ovat myös käsitelleet Katariina Warpenius, Elina Kotovirta, Thomas Karlsson ja Esa Österberg (2013), jotka tutkimusartikkelissaan tuovat esille, että poliisin rekisteritietojen mukaan väkivaltarikollisuus kaupunkien keskustojen yleisillä paikoilla tapahtuu useimmiten sellaisten anniskeluravintoloiden lähistöllä, joiden aukioloaika on pidennetty. (Warpenius & Kotovirta & Karlsson & Österberg 2013, 121.)

Riitta Granfelt (2004) on omassa tutkimuksessaan haastatellut asunnottomia, rikoksia tehneitä, päihteitä käyttäneitä miehiä ja naisia. Granfeltin tutkimuksen mukaan miehille on hyväksyttävämpää olla päihderiippuvainen ja rikollinen ja saada tälle jopa myönteistä vahvistusta, kun taas naisilla vastaavanlainen käytös aiheuttaa moninkertaista häpeää (Granfelt 2004, 211.)

Kansainvälisestä tutkimuksesta amerikkalaiset Gina Banks, ym. (2017) kertovat, että tutkitusti päihdekäytöllä ja aseellisella väkivallalla on selvä yhteys ja aseellista väkivaltaa tehdään usein huumausaineiden vaikutuksen alaisena. (Banks & Hadenfeldt & Janoch & Manning & Ramos & Patterson Silver Wolf, 2017.)

Brittijn (2013) on tehnyt haastattelututkimuksen miehille Etelä-Afrikkalaisella Lavender Hill:n alueella, joka on tunnettu huono-osaisten ja pääsääntöisesti tummaihoisten alueena, jossa esiintyy paljon huumeiden käyttöä, perheväkivaltaa ja jengiytymistä. Tämän tutkimuksen haastateltavat näkivät huumeiden käytön ja jengirikollisuuden miehekkään miehen ilmentymänä. (Brittijn, 2013.)

Tässä esittelemäni kotimaiset ja kansainväliset tutkimukset valottavat monilla tavoin miesten päihteiden käytön ja väkivallan kytköksiä. Kvalitatiivisten tutkimusten avulla on hahmotettu päihdekäytön ja väkivallan tilastollisia yhteyksiä, kun taas haastattelututkimuksilla on tavoitettu haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä aiheesta. Kansainvälisiä tutkimuksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että eri maiden välillä on eroja väkivaltaisuudessa ja jengirikollisuuden yleisyydessä. Esimerkiksi Etelä-Afrikassa on huomattavan paljon jengiväkivaltaa ja jengeihin liittyvää muuta rikollisuutta. Silti eri maissa tehdyt tutkimukset tuovat esiin kiinnostavalla tavalla päihteiden ja väkivallan välisiä yhteyksiä.

Oman tutkimukseni tarkoitus on tuottaa lisätietoa laadullisen haastattelututkimuksen kentälle koskien miesten kohtaamaa väkivaltaa. Tällä tutkimuksella on pyritty pääsemään mahdollisimman lähelle päihteitä käyttäneiden miesten kokemusmaailmaa, sekä heidän kuvaamiaan syitä ja seurauksia päihdekäytölle ja väkivaltakokemuksille, kuin myös miehisyyden ilmentämiselle päihdekäytön ja väkivallan yhteyksissä. Valitsemani fenomenologinen tutkimusote tuo näiden kokemusten tutkimukseen erityistä syvyyttä, ja tämä ilmentyy etenkin tutkielmani tulososiossa. Seuraavissa luvuissa kerron kuitenkin päihteistä, väkivallasta, miehisyydestä ja ylisukupolvisten ongelmien periytyemisestä teorian tiedon valossa.

3.2 Päihteiden käyttö ja sen haitat yhteiskunta- ja yksilötasolla

Ritva Nätkin (2006) määrittelee päihteiksi alkoholin ja lääkkeet, joihin käyttäjällä ei ole reseptiä tai joita käytetään toisin, kuin ohjeissa on mainittu, sekä huumausaineet. Päihdekäyttö voi olla kohtuullista, jolloin käyttäjä käyttää päihdettä toisinaan pieniä määriä nautiskellen, tai suurkulutusta, jolloin käyttäminen muuttuu ongelmalliseksi ja riippuvuussuhde syntyy. (Nätkin 2006, 7.) Päihdekäyttö voi olla ongelmallista myös käyttömäärien ollessa pieniä tai käytön ollessa harvempaa, mikäli päihde on aiheuttanut riippuvuuden ja tuo käyttäjälleen negatiivisia vaikutuksia oman elämän kannalta. Riitta Lappalainen-Lehto ym. (2008) kuvaavat, että yleensä päihdekäyttöön liittyy sosiokulttuurisia tekijöitä ja tilannekohtaisissa käytön perusteluissa esiintyy yhdessäolo, hauskanpito tai rituaalit. Käytön lähtökohta on käyttäjälle positiivinen, eivätkä ihmiset yleisesti ottaen käytä päihteitä saadakseen niistä haittoja, mutta haittoja alkaa esiintyä väistämättä pitkän ja runsaan päihdekäytön yhteydessä. (Lappalainen-Lehto ym. 31.)

Alkoholi on Suomessa eniten käytetty päihde ja vaikka moni käyttää alkoholia kohtuudella, on riippuvuuskäytöllä vakavia seurauksia käyttäjälleen. Kari Poikolaisen (2003) mukaan Suomessa alkoholia käytetään suhteellisesti harvoin, mutta suuria määriä kerrallaan. Humalahakuisen alkoholinkäytön seurauksina on monenlaisia sairauksia ja ennenaikaisia kuolemantapauksia. (Poikolainen 2003, 42.) Alkoholi aiheuttaa niin huumaavia kuin mielihyvää tuottaviakin tuntemuksia. Huumaavaa vaikutusta kutsutaan humalaksi, mutta kun elimistölle annetaan alkoholia jatkuvasti, hermosto sopeutuu tilanteeseen ja kehittää toleranssin. Tämän vuoksi ihmiselle kehittyy alkoholiriippuvuus, joka ilmenee sekä fyysisenä, että psyykkisenä oireiluna. (Kiiänmaa 2003, 120.)

Poikolaisen (2003) mukaan Suomessa käytetyistä huumaavista aineista yleisimpiä ovat keskushermostoon vaikuttavat lääkeaineet, liuotinaaineet, kannabis, amfetamiini ja opiaatit. Käytetty aine on huumausaine, mikäli aine on kirjattu huumausainelainsäädäntöön ja sitä käytetään muulla tavoin, kuin lääkinnällisesti. Muulla tavoin käytettynä käytön tarkoituksena on saavuttaa erilaisia tiloja, kuten stimulaatio, sedaatio tai euforia. Niillä, joille on syntynyt riippuvuus päihdyttävästä aineesta, on tavoitteena myös vieroitusoireiden poistaminen. (Poikolainen 2003, 42–43.) Päihteiden käyttäjäkuntaan kuuluu myös paljon sekakäyttäjiä. Antti Holopaisen (2003) mukaan usean päihdyttävän aineen käyttämistä samanaikaisesti tavoitteena päihtymystila kutsutaan sekakäytöksi. Sekakäyttäjät käyttävät yleensä alkoholia ja lääkkeitä samanaikaisesti. Näiden lisäksi voidaan käyttää myös laittomia huumausaineita osana sekakäyttöä. (Holopainen 2003, 446.) Karolina Karjalaisen, Jenni Savosen ja Pekka Hakkaraisen (2016) suomalaisten huumausaineiden käyttöä ja asenteita koskevan tutkimuksen mukaan lääkkeiden väärinkäyttö on huumausaineiden yleisin käyttömuoto heti kannabiksen jälkeen. (Karjalainen & Savonen & Hakkarainen 2016, 38.)

Miksi ihmiset käyttävät päihteitä, vaikka päihdekäytön haitat vaikuttavat usein olevan hyötyjä suuremmat? Salme Ahlström (2003) taustoittaa syitä ihmisten päihdekäytölle seuraavanlaisesti; ihmiset ovat kautta aikojen käyttäneet erilaisia aineita muuttaakseen tietoisuuttaan vaikkapa uskonnollisissa rituaaleissa tai pyrkiessään olemaan yhteydessä vainajiin. Alkoholia ja kasveja tai sieniä on voitu käyttää myös lääkitemistarkoituksiin. Päihteet ovat ihmisille yksi tapa muuttaa tietoisuuttaan, vahvistaa tai tukahduttaa tunteitaan, tai niitä voidaan käyttää myös sosiaalisen elämän rikastuttamiseen. (Ahlström 2003, 20.) Päihteillä halutaan vaikuttaa keskushermostoon ja saavuttaa tavanomaisesta poikkeava mielentila joko lamaavien, kiihdyttävien tai aistiharhoja aiheuttavien aineiden avulla. Tilannekohtaisiin perusteluihin päihdekäytölle voi löytyä monenlaisia syitä rentoutuksesta jaksamisen lisäämiseen ja itsensä palkitsemisesta lohduttautumiseen. Käyttö voi olla joko tilannesidonnaista tai elämäntapa. (Lappalainen-Lehto & Romu & Taskinen 2008, 17.)

Päihteiden tuomat terveyshaitat ovat yleisesti tiedossa, mutta Thomas F. Babor, ym. (2010) kertovat yksilökohtaisemmin, yksittäiseenkin käyttökertaan perustuvaan alkoholin käyttöön liittyvistä vaaratekijöistä, sekä väkivallan ja alkoholinkäytön yhteydestä. Heidän mukaansa alkoholi vaikuttaa tasapainoon ja voi siten aiheuttaa erilaisia tapaturmia; alkoholi pidentää reaktioaikaa, jonka vaikutukset näkyvät erityisesti liikenneonnettomuuksissa; alkoholi alentaa arvostelukykkyä, joka saattaa johtaa holtittomaan riskienottoon ja arvaamattomaan käytökseen, sekä aiheuttaa mielialan vaihteluita ja huonontaa kykyä lukea sosiaalisia tilanteita. Näistä syistä alkoholin vaikutuksen alaisena ihminen voi olla alttiimpi vahingoittamaan itseään tai toisia.

(Babor ym. 2010, 17.) Vaikka Babor ym. mainitsevat tässä yhteydessä vain alkoholin vaikutukset, on uskottavaa olettaa, että muilla päihdyttävillä aineilla voi olla samankaltaisia vaikutuksia niiden käyttäjiin. Päihteiden tuomat negatiiviset vaikutukset sosiaalisessa kanssakäymisessä selittävät osaltaan päihteiden ja väkivallan välistä yhteyttä.

Miksi päihdekäyttö voi muodostua yksilötason ongelman lisäksi myös ongelmaksi, johon tulee yhteiskunnallisella tasolla puuttua? Lappalainen-Lehto ym. (2008) kertovat päihdeongelmiin liittyvän yhteiskunnallisia seurauksia, kuten lastensuojelun kysymykset, avioerot ja lähisuhdeväkivalta, nuorten pahoinvointi ja syrjäytyminen, terveydenhuollon menot, asunnottomuus ja asumistaidottomuus, rikollisuus, itsemurhat ja alkoholikuolleisuus. Nämä seuraamukset ovat niin yksilön, kuin yhteiskunnankin asia. Vaikka päihdeongelmaa halutaan usein pitää yksilön valintana ja itse aiheutettuna ongelmana, on sen taustalla yhteiskunnan rakenteellisia ratkaisuja ja näiden tarkasteleminen yksilön valintojen tarkastelun lisäksi voi olla vastauksena liiallisen päihdekäytön tuomiin ongelmiin. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 59.)

3.3 Väkivalta ilmiönä ja esiintymismuotona

Väkivalta koskettaa suoraan tai välillisesti meitä kaikkia, sillä aggressio on yksi ihmisen luonnollisista reaktioista tietynlaisiin ärsykkeisiin. Moni tekijä määrittelee sitä, milloin aggressio purkautuu väkivallan tekoina. Väkivaltaa on määritellyt esimerkiksi Arto Jokinen, jonka mukaan väkivalta voi olla tekoja, kuten lyömistä tai seksiin pakottamista tai se voi tapahtua puheen tasolla, kuten uhkailuna tai haukkumisena, mutta se voi olla myös eristämistä tai pelottelua (Jokinen 2000, 13). Suvi Ronkainen (2017) luettelee tutkimuksissa todetuiksi väkivallan muodoiksi fyysisen, henkisen tai hengellisen, seksuaalisen, sekä taloudellisen väkivallan. Lisäksi Ronkainen esittää vainoamisen ja kiusaamisen omina, erityisinä väkivallan muotoinaan, joissa tekijä toimii tietynlaisen toimintamallin mukaan. (Ronkainen 2017, 21.) Ronkainen mainitsee teoksessaan myös parisuhdeväkivallan, jonka kertoo olevan kahden, toisiinsa intiimisti sidoksissa olevan ihmisen välistä väkivaltaa (Ronkainen 2017, 28).

Timo Purjo (2010) määrittelee väkivallaksi sekä psyykkisen, että fyysisen väkivallan siten, että kaikki sellainen on väkivaltaa, jossa käytetään valtaa suhteessa toiseen joko vahingoittamalla häntä tai rajoittamalla hänen vapauttaan. Teon tulkinnan kannalta on ratkaisevaa, kokeeko väkivallan teon kohde tulleen väkivaltaisesti kohdelluksi. (Purjo 2010, 13.) Jokinen (2000) pohtii teoksessaan, mikä motivoi ihmistä väkivaltai-

seen käytökseen. Hänen mukaansa yksi tekijä on vallankäyttö. Tällöin väkivallan päämääränä on toisten hallitseminen (Jokinen 2000, 14.) Kalle Videnojan (2012) mukaan väkivalta voidaan kategorisoida kahteen, väljään kategoriaan. Toisessa kategoriassa on strateginen väkivalta, joka on kahden tai useamman osapuolen välienselvittelyä. Tarkoituksena tässä ei ole sinänsä vahingoittaa toista, vaan osoittaa hänelle ja ympäristölle oma asema ja auktoriteetti ja antaa toiselle osapuolelle opetus. Toisessa kategoriassa puolestaan väkivallan muotona on ihmisyyden kieltävä väkivalta, joka on luonteeltaan epäsosiaalista, eikä tunnista väkivallan kohteeksi joutuvan ihmisarvoa. Tällaisen väkivallan teoissa tekijälle voi tapahtua ylilyönnejä, väkivalta voi kohdistua tuntemattomiin ihmisiin, jotka voivat tahattomasti ärsyttää tekijää, ja sitä rajoittaa ainoastaan tekijälle itselleen kohdistuvien seurauksien pelko. Jälkimmäistä väkivallan muotoa on vaikeaa ehkäistä, koska sitä ei rajoita tekijän tuntema empatia uhria kohtaan. (Videnoja 2012, 75–76.)

Jeff Hearnin (1999) mukaan väkivalta on sekä materiaalista, että diskursiivista. Se on sekä ruumiillista tuskaa, että diskursiivisten rakenteiden muutoksia. Väkivallan käsite on rakentunut historiallisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Väkivallan historialliset rakenteet vaikuttavat siihen, kuinka valtion organisaatioissa, lainsäädännössä ja eri instituutioissa väkivalta määrittyy. Hearn listaa neljä näkökulmaa väkivallan määrittelyyn. Hänen mukaansa väkivalta voi olla väkivallan tekijän fyysistä tai muuta voiman käyttöä; väkivallan on tarkoitus vahingoittaa yksilöä, omaisuutta tai ympäristöä; väkivaltaa on se, minkä väkivallan kohde kokee satuttavana ja väkivaltaa ovat teot ja toiminta, jonka laillinen esivalta on nimennyt väkivallaksi. (Hearn 1999, 251–252.)

Ajankohtaisen tilastotiedon mukaan Suomessa väkivaltarikosten määrä on tasainen ja vähäinen valtaväestön keskuudessa, mutta ongelmallisesti päihteitä käyttävien miesten keskuudessa riski joutua väkivallan uhriksi on suuri. Suomessa vuonna 2019 viranomaisten tietoon tuli 33 849 pahoinpitelyrikosta ja 329 henkirikoksen yritystä. Vähintään läimäisyn tasoista väkivaltaa oli kokenut kuusi prosenttia 15–84-vuotiaista. Nuoret miehet ovat useimmiten epäiltynä väkivaltarikoksista. Nuoret myös joutuvat väkivaltarikoksen uhriksi vanhempia ikäluokkia useammin niin uhritutkimusten, kuin viranomaistietojenkin perusteella. Kokonaisuudessaan miehet ja naiset kokevat yhtä paljon väkivaltaa ja sillä uhkailua, mutta vakavan väkivallan tapauksissa uhrina on useimmiten mies. (Näsi & Danielsson 2020, 37.)

Tilastotietojen mukaan alkoholihumala lisää niin yksilön väkivaltaisuutta, kuin hänen vaaraansa joutua väkivaltarikoksen uhriksi (Näsi & Danielsson 2020, 56). Vaikka väkivaltarikoksen uhriksi joutumisen riski on valtaväestöllä pysynyt suhteellisen tasai-

senä, ei tilanne ole samanlainen koko väestön osalta Erityisesti törkeä väkivaltarikollisuus on keskittynyt suhteellisen pieneen syrjäytyneiden päihteitä ongelmallisesti käyttävien ryhmään. Tämän ryhmän väkivaltakokemuksista ei juuri saada tietoa uhritutkimusten avulla, vaan paras tietolähde on törkeää väkivaltaa koskevat viranomaistilastot. Näiden rikosten ilmitulo johtuu vammojen vakavasta laadusta, eikä silloin niiden ilmitulossa ole merkittäviä eroja väestöryhmien välillä. (Näsi & Danielsson 2020, 42.)

Päihteiden käyttö on yksi altistava tekijä väkivallan esiintymiselle, mutta mistä taipumus väkivaltaiseen käytökseen johtuu? Jari Sinkkonen (2010) listaa yleisimpiä syitä väkivaltaiselle käytökselle, jonka alkuperä löytyy usein varhaislapsuudesta. Toistuva väkivaltaisuus on yleensä useamman syytekijän tulos. Geenit voivat vaikuttaa väkivaltaisesti käyttäytyvän lapsen ja myöhemmin aikuisen stressihormonin tasoihin ja siihen, että hänen fysiologinen vireystilansa on alhainen. Niinpä tällaiset lapset eivät koe stressiä kasvatustilanteissa, joissa tavallisesti lapset stressaantuisivat. Tavallisesti lapsi tuntee olonsa fyysisesti tukalaksi, kun aikuinen toruu häntä. Tämän epämukavan tunteen vuoksi lapsi alkaa vältellä käytöstä, joka johtaa torumiseen. Jos hankalaa oloa ei synnykään, lapsi ei välttämättä koe tarpeelliseksi muuttaa käytöstään. (Sinkkonen 2010, 57–58.)

Muita lapsuudesta kumpuavia syitä väkivaltakäytökselle voivat olla varhaisen vuorovaikutuksen vakavat puutteet ja tunnetarpeiden laiminlyönti. Mikäli vauvan aivokuori kehittyy ilman läheisyyden ja lohdutuksen kokemuksia, voi tälle ja muillekin aivoalueille aiheutua kehityshäiriö, jolloin ihminen kehittyy liian herkäksi ympäristön ärsykkeille ja menee helposti paniikinomaiseen tilaan. Tällöin pienetkin ärsykkeet saattavat aiheuttaa henkilössä rajun ja väkivaltaisen reaktion. Jatkuvan riitelyn tai perheväkivallan todistaminen tai kokeminen on puolestaan lapselle osoitus siitä, että vanhemmat eivät itse kykene hallitsemaan aggressioitaan, eivätkä auttamaan lastaan vihan tunteidensa kanssa. Tästä seurauksena lapselle voi tulla ahdistuneisuutta, impulsiivisuutta ja valtavia itsetunto-ongelmia. (Sinkkonen 2010, 58–59.)

Jokinen (2000) kertoo väkivallan selitysmalleista hyvin samansuuntaisesti kuin Sinkkonenkin. Jokisen mukaan biologisissa selitysmalleissa väkivalta nähdään johtuvan ihmiseen evoluution kehittämästä taipumuksesta tai geneettisestä ja hormonaalisesta perimästä johtuvana. Psykoanalyttisen teorian mukaan ihmisten vietit ovat joko seksuaalisia ja pyrkivät yhdistämään ihmisiä, tai tuhoavia, ja pyrkivät estämään yhdistymisen. Tuhoavaa viettä kutsutaan aggressioksi ja se voi suuntautua itseen tai toisia kohtaan. Väki-valtaista käytöstä voidaan selittää myös oppimisen kautta. Väki-valtaan

sosiaalistutaan mallioppimisen kautta ja mallia saadaan vanhemmilta, kavereilta, kasvatusinstituutiosta, mediasta ja muusta ympäristöstä. Mallioppimisen näkökulmaa vahvistavat empiiriset tutkimukset väkivaltaisen käytöksen siirtymisestä sukupolvelta toiselle. Jokinen näkee, että väkivaltaista käytöstä voidaan selittää yhdistämällä kaikkia näitä teorioita. (Jokinen 2000, 15–17.)

Väkivaltakokemusten yksilöllinen haavoittavuus herkistää väkivallan teon ulkopuolisia pohtimaan, mitä väkivallan tekohetkellä on tapahtunut ja mitä syyt teon taustalla ovat. Satu Lidman (2015) käsittelee teoksessaan modernin väkivaltakäsityksen yrittystä tarkastella väkivallan tekoja. Tekoja pohdittaessa katse kääntyy väkivallan tekijän syihin ja olosuhteisiin. Esimerkiksi väkivaltarikoksen tuomiota arvioitaessa voidaan huomioda tekijän lapsuusympäristön puutteet, päihderiippuvuus tai kulttuuritausta väkivaltaisuutta laukaisevina tekijöinä. Väkivallan tekijä voidaan myös patologisoida, jolloin hänet nähdään väkivaltaan tuomittuna, syrjäytyneenä ja tunnevammaisena, jonka käytöstä ei voida enää muuttaa. (Lidman 2015, 25.) Suvi Ronkaisen (2002) mukaan mikäli väkivalta käsitteellistetään tekona, jonka joku suorittaa, väitetään, että teko on sama kaikissa konteksteissa tai että väkivallalla ei ole merkitystä teon kategorian ohi. Teolla on kuitenkin aina konteksti ja teon osapuolet ovat jonkinlaisessa suhteessa toisiinsa. Tekoon käsitteellistyminen ohjaa myös ajattelua teon syihin ja siihen, tapahtuiko teko, jolloin teon uhrille koituneet seuraukset jäävät sivuseikoiksi. (Ronkainen 2002, 216–217.)

Timo Purjo (2012) pohtii teoksessaan myös väkivallan seurauksia. Purjon mukaan kaikkea väkivaltaa yhdistää sen psyykinen vahingoittavuus sekä uhria, että tekijää koskien. Fyysinen ja psyykinen väkivalta vahingoittavat väkivallan uhria psyykkisesti ja psyykkiset vammat paranevat usein hitaammin kuin fyysiset vammat. Väki-valta vaikuttaa haitallisesti kuitenkin myös väkivallantekijän psyykeen ja muuttaa hänen persoonallisuuttaan. (Purjo 2012, 8.)

4 PÄIHTEITÄ KÄYTTÄNEIDEN MIESTEN VÄKIVALTA- KOKEMUSTEN TAUSTATEKIJÖITÄ

4.1 Miehisuus ja maskuliinisuus

Taustoitin jo luvussa 2 kriittistä miestutkimusta ja sen keskeisiä käsitteitä. Tässä luvussa avaan lisää miehisyyden, päihteiden ja väkivallan kytköksiä aiemman tutkimuksen valossa. Miehisuus voidaan nähdä ominaisuutena, jonkalaiseksi synnyttään tai toisaalta miehisyyteen liittyy rooli, johon kasvatetaan ja sosiaalistutaan. Pyrittäessä vastaamaan tämän roolin odotuksiin miehet saattavat ilmentää käytöstä, jonka on kulttuurillisesti nähty olevan maskuliinista. Hannu Säävälä (1999) kertoo artikkelissaan psykodynaamisten teorioiden avulla miehisyyden roolin kehittymisestä. Hänen mukaansa poikalapsi tajuaa taaperoikäisenä olevansa erillinen äidistä ja siten myös sukupuoleltaan erilainen. Tämä eriytymisen kokemus on poikalapselle traumaattinen ja siksi hän alkaa hakea isästään tai muista elämässään olevista miehistä itselleen uutta samaistumis pohjaa. Miesten maailmaan liittyminen aiheuttaa sen, että miehisyyttä tulee todistaa tekemisen kautta. Psykodynaamisen teorian mukaan irrottautuminen äidistä ja liittyminen isään voi olla epävarmaa, ja siksi todistelun tulee olla toistuvaa. (Säävälä 1999, 62–63.) Jokisen (2000) kuvaus kulttuurisen maskuliinisuuden vaateesta, joka on jotain, mitä on pojan kasvaessaan mieheksi ansaittava ja todistettava, on yhteneväinen Säävälän teorian kanssa. Jokisen mukaan Suomessa maskuliinista on yhteisesti jaetun käsityksen mukaan heteroseksuaalisuus, fyysinen voima ja rationaalisuus (Jokinen 2000, 68).

Säävälä (1999) kertoo, että evoluutiopsykologinen ja psykodynaaminen näkemys miehisyydestä korostaa aggressiivisuutta, kilpailullisuutta ja seksuaalisuutta, vaikka miehisyyden on paljon muutakin, kuin erilaisten viettien ohjaamaa toimintaa (Säävälä 1999, 69). Martti Grönfors (1999) on Säävälän tavoin sitä mieltä, että aktiivisuus ja maskuliinisuuden pyrkiminen ovat osa miehisyyden kulttuuria. (Grönfors 1999, 225).

Pierre Bourdieun (2001) mukaan maskuliinisuutta ilmentämällä pyritään dominanssiin. Hänen mukaansa sekä naisten, että miesten roolit ovat pitkällisen sosiaalistumisen tuotoksia. Miehen rooli on yleisesti ottaen dominoiva. Miehisyyteen voi liittyä monenlaisia asioita fyysisistä eleistä ajattelutapaan, käytökseen ja uskomuksiin. Käsitys miehisestä kunniansta voi ohjailla miehen ajatuksia ja tekemisiä hänen sitä tiedostamattaan. Tosimiehen voidaan ajatella tarttuvan innokkaasti kohdalleen osuviin tilaisuuksiin ja saavan sen kautta näkyvää tunnustusta itselleen ja teoilleen. Esimerkiksi fyysisesti haasteelliset urheilulajit, kuten kamppailulajit, ovat väkivaltaista peliä ja modernin yhteiskunnan miehille eräs tapa osoittaa maskuliinisuuttaan. (Bourdieu 2001, 49–51.)

Bourdieu (2001) mukaan yksilön miehisyyden saa vahvistuksen toisten miesten kautta. Äärimmäisimmässä tapauksissa maskuliinisuuden todistaminen tarkoittaa joko potentiaalista, tai oikeaa väkivaltaa. Miehisyyden väkivallan todistuksia ovat esimerkiksi armeijan simputus, jossa samalla testataan yksilön solidaarisuutta toisia miehiä kohtaan tai joukkoraiskaukset, joiden kautta osoitetaan miehin viriiliys ja näytetään, ettei olla pehmeiden tunteiden, kuten rakkauden, ohjailtavissa. Bourdieu toteaa, että tarkemmin ajateltuna tällaisten tapojen mukaan toimiminen on suurempaa pelkuruutta, kuin niiden vastustaminen silloin, kun ryhmäpaine on suuri. Miehisyyden on suhteellinen käsite, joka edellä kuvatussa ilmenemismuodossaan vaikuttaa naisellisuuden pelolta, eli pelolta, että naisellisia piirteitä ilmenisi mieheissä itsessään. (Bourdieu 2001, 52–53.)

Tuija Huuki, Antti Kivijärvi ja Harry Lunabba (2018) kertovat maskuliinisuudesta kasvavien poikien elämässä. Heidän mukaansa maskuliinisuutta ei voi pelkistää biologiseen ruumiiseen, psyyken toimintaan, kulttuuriseen käsitykseen tai yhteiskunnan instituutioihin, vaan se pitää sisällään nämä kaikki (Huuki ym. 2018, 12). Huukin ym. (2018) mukaan on tärkeää tunnistaa, että poikuutta on monenlaista ja sukupuolistuneiden käytänteiden purkamisen valtauttaa niin kasvattajia, kuin poikia itseään. Vaihtoehtoiset tavat toimia poikana tuovat heille uusia mahdollisuuksia konfliktitilanteiden ratkomiseen, tunne-elämän haasteisiin, oppimisen ongelmiin ja uravalintoihin. Aikuisuuteen siirryttäessä tämä voi edesauttaa vähemmän sukupuolistuneita

työmarkkinoita, tasa-arvoisempia perhemalleja, vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja nostaa miesten elinikää. Kyse on yhteiskunnallisella tasolla merkittävistä asioista ja kasvatuksellisesti suhteellisen pienellä ajattelutavan muutoksella voidaan saavuttaa tulevaisuuden kannalta suurta hyötyä. (Huuki & Kivijärvi & Lunabba 2018, 9.)

Myös Grönfors (1999) näkee, että miehet voitaisiin vapauttaa tarkastelemaan itseään kokonaisvaltaisina olentoina, joissa on niin vahvuutta kuin heikkouttakin ja kyky hyväksyä itsensä sellaisina kuin he ovat. Jos pojat oppivat jo taaperoikäisinä tiedostamaan itsensä ylivertaisina suhteessa tyttöihin, on kasvatusta miehisyyteen ollut tehokasta. Sen sijaan kasvatusta voitaisiin suunnata tasa-arvoisemman, väkivallattomamman sekä vähemmän itseään ja muita pelkäävän miehisyyden malliin. (Grönfors 1999, 234–235.)

4.2 Miehisuus suhteessa päihteisiin ja väkivaltaan

Miehisyyttä voidaan joskus ilmentää päihteidenkäytön avulla. Maritta Itäpuiston mukaan sukupuoli on yksi merkittävä erottava tekijä suomalaisten miesten ja naisten juomistottumuksissa verrattaessa esimerkiksi italialaisiin, joilla taas sukupolvet eroavat toisistaan juomistottumusten perusteella Itäpuisto toteaa, että koska jo hyvin pienet lapset toimivat sukupuoliroolien odotusten mukaisesti, ei ole ihme, että alkoholin käyttöön liittyvät sukupuolittuneet mallit tarttuvat myös kasvavan lapsen asenteisiin (Itäpuisto 2001, 85.)

Jukka Sankala (2009) on tutkimuksessaan haastatellut lappalaisia työttömiä poikamiehiä tarkastellen, miten alkoholinkäyttö jäsentää heidän maskuliinisuuttaan. Sankalan mukaan vallitsevat miehisyyden käsitykset vaikuttivat hänen haastattelemiensa poikamiesten kokemukseen miehekkään miehen mallista. Alkoholi näyttäytyi näiden miesten elämässä kolmella perustavanlaatuisella tavalla: alkoholi toimi osana identiteetin rakentamista, hyvinvointia ja sukupuolisuutta. Viinan juominen vahvisti miesten maskuliinista roolia, mutta saattoi samalla vahingoittaa sisäistä minuuden kokemusta. (Sankala 2009, 88.)

Sankalan (2009) mukaan miehen identiteetti käsittää ulkoiset odotukset ja sisäisen motivaation. Ulkoisiin odotuksiin maskuliinisuudesta tulee vastata toisille ihmisille, etenkin toisille miehille. Tutkimukseen osallistuneilla poikamiehillä ei ollut muita perinteisesti kulttuurisesti hyväksytyjä maskuliinisuuden määreitä, kuten työtä ja per-

hettä, jolloin miehisyyttä ilmaistiin ryyppäämisellä. Oikeus juoda niin paljon kuin tahoo tai jopa vielä holtittomammin, nähtiin symbolina miehen itsemääräämisoikeudelle. (Sankala 2009, 93–94.)

Päihteenkäytön lisäksi aggressiivisuus ja väkivaltainen käytös voivat olla tapoja osoittaa miehisyyttä. Jokinen (2000) toteaa, että jokainen mies kamppailee vallasta ja alfauroksen paikasta. Vanhin ja eläinmaailman yhä tänä päivänäkin suosima keino saavuttaa korkein asema yhteisössä on olla fyysisesti ylivertainen. (Jokinen 2000, 30.) Nyky-yhteiskunnassa fyysinen voiman koetteleminen ei useimmissa tilanteissa ole korrekti tai laillinen tapa toimia. Päihteitä käyttävien yhteisön keskuudessa kuitenkin voidaan elää toisenlaisten sääntöjen maailmassa, jossa primitiivisemmät keinot voivat olla käytössä ja yleinen hyväksyntä tai toiminnan laillisuus eivät normita ihmisten käytöstä. Ronkainen (2017) kertoo, että väkivalta on jollain tapaa osa ihmisten arkea päivittäin, mutta sosiaalisesti ongelmaksi se muodostuu silloin, kun se poikkeaa totutusta normista. Esimerkiksi syrjäytyneiden, keski-ikäisten miesten välinen väkivalta ei kiinnosta ketään, koska se ei uhkaa niin sanottuja tavallisia kansalaisia. (Ronkainen 2017, 19–20.)

Ronkaisen (2002) mukaan väkivallan potentiaali ja osaaminen kuuluvat maskuliinisuuden merkityksiin. Väkivaltaan liittyvissä diskursseissa rakennetaan ymmärrystä, jonka mukaan väkivallan tekijä on arvostetumpi, kuin hänen uhrinsa, siitäkin huolimatta, että väkivallan tekijä saa rangaistuksen teostaan. Väkivallan tekijä on aktiivinen, voimakas, toimiva ja pelottava, kun taas uhri on passiivinen, pelkäävä, reagoiva ja heikko. Väkivallan tekijän ei odoteta, eikä edellytetä muuttuvan, vaikka hän joutuisi kärsimään vankeusrangaistuksen. (Ronkainen 2002, 213.) Grönforsin (1999) mukaan miehinen seksuaalisuus osaltaan tukee miehisyyden kulttuuriin liittyvää aggressiivisuutta ja väkivaltaa. Kilpailu naisista, seksistä, seksuaalisesta paremmuudesta, sekä seksuaalinen väkivalta ja homofobia ovat yleisiä miehisyyden kulttuurin rakentumisessa (Grönfors 1999, 234). Säävälän (1999) mukaan miehet eivät kuitenkaan ole automaattisesti väkivaltaisia, vaan kulttuurievoluutio on muovannut yhteisöjen jäseniä erilaisiksi (Säävälä 1999, 65).

Tilastojen valossa miehet kokevat useimmiten väkivaltaa tuntemattomien miesten taholta. Tämä vahvistaa teoriaa tietynlaisen kilpailuaseman ja miehisyyden todistelun liittymisestä miesten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käytökseen. Heiskanen ja Ruuskanen (2010) ovat tutkineet miehiin kohdistuvaa väkivaltaa Suomessa. Tutkimukseen osallistuivat 15–74-vuotiaat miehet. Näistä miehistä 55 prosenttia oli joutunut väkivallan tai sillä uhkailun uhriksi 15 vuotta täytettyään. Erityisesti he olivat kohdanneet fyysisestä väkivaltaa. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 5–6.) Yleisimmät miesten kokemat

väkivallan muodot olivat väkivallalla uhkailu, liikkumisen estäminen tai kiinni tarttuminen ja läimäisy. Muita eniten esiintyneitä tutkimuksessa ilmenneitä väkivallan muotoja olivat kovalla esineellä heittäminen, lyöminen nyrkillä tai potkiminen ja hiuksista repiminen. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 21.) Yleensä miehet joutuvat tuntemattoman tekijän väkivallan uhreiksi ja tällöin kyseessä on fyysinen väkivalta tai sillä uhkailu. Miehiin kohdistuu tuttujen tekemää väkivaltaa joko kaveripiirin, työn tai sukulaisten kautta. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 5–6.) Miehiin väkivaltaa kohdistava henkilö on useimmiten toinen mies (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 31).

Heiskasen ja Ruuskasen tutkimuksen mukaan miehet kokevat samanlaisia seksuaalisen väkivallan muotoja kuin naisetkin ja parisuhdeväkivalta tehdään myös miehille, vaikka sen esiintyvyys on vähäisempää ja teot voivat olla lievempiä (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 5–6). Miesten kokema seksuaalinen väkivalta on miehelle stigmatisoivaa. Gillian Mezey ja Michael B. King kertovat, että miesten raiskaus on aiheena tabu; sitä tapahtuu, mutta uhrin eivät uskalla tai halua siitä kertoa ja yhteiskunta ei ole asiasta valmis kuulemaan. Seksuaalisesti hyväksikäytetyt miehet kokevat samantyyppisiä ennakkoluuloja, kuin naiset aiemmin kertoessaan kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta. Miesten kertomaa ei uskota helposti, heitä voidaan kritisoida, eikä heille juuri ole tarjolla omia palvelumuotojaan. Palvelut on yleensä suunnattu miesten hyväksikäyttämille naisille. (Mezey & King 2000, V.)

Mikäli väkivaltaista käytöstä pidetään osoituksena miehisyydestä, on väkivallan uhriksi joutuminen miehille häpeällistä. Granfelt (2004) on tehnyt tutkimusta päihteitä käyttäneiden ja rikoksia tehneiden henkilöiden parissa. Hän kertoo, että rikoksia tehneitä ja huumeita käyttäneitä miehiä oli tutkimushaastattelussa erittäin vaikeaa saada kertomaan väkivaltakokemuksistaan uhrin näkökulmasta. Väkivallasta kerrottiin lähinnä huumekauppaan liittyvien velkojenperintätilanteiden kautta. Väkivallasta puhuttiin yleisellä tasolla, ei niinkään itseen kohdistuneina tapahtumina. Jotkut tutkittavista kertoivat kokeneensa väkivaltaa lapsuudenperheessään. Tällöinkin kyseessä oli viittaus, ilman yksityiskohtia lapsen kokemuksista väkivaltatilanteesta. Väkivalta tuotiin esiin toteavasti ja ilmeettömästi ja Granfelt koki tämän ilmaisutavan itse asiassa tavanomaista tapaa tunnelautuneemmaksi ja ahdistavammaksi keinoksi puhua väkivallasta. (Granfelt 2004, 215.)

Varsinaista päihde-elämäntapaa lievemmissäkin päihteiden käyttämisen ympäristössä on havaittavissa miehisyyden roolin toteuttamisen olevan suhteessa väkivaltaan. Christoffer Tigerstedt ja Petri Huhtanen (2013) ovat tutkineet päihtyneiden häiriökäytöstä julkisilla paikoilla ja tämän kohteeksi joutuneiden henkilöiden pelko- tai ahdis-

telukokemuksia. Vaikka päihtyneen ahdistelun tai kiusaamisen kohteeksi joutui tutkittavista joka kuudes mies, miehet eivät ilmoittaneet pelänneensä päihtyneitä henkilöitä, vaan ilmaisivat kokeneensa ahdistelua. Tutkijat epäilivät tämän johtuneen siitä, että pelkäämisen tunnustaminen voitaisiin nähdä epämiehisenä ja tällaiseen ilmaisuun sisältyisi fyysisen väkivallan uhka päihtyneen taholta. Miehet useimmiten kuvaavat pelottavana jonkin konkreettisen tapahtuman, kun taas naiset voivat kuvailla jo ahdistavaa ilmapiiriä. (Tigerstedt & Huhtanen 2013, 97.)

Suvi Keskinen (2005) mukaan jotkut miehistä asettuvat asemaan, jossa miehisyyttä määrittelee hallinnan, vahvuuden ja toiminnan määreet ja ristiriitot ratkaistaan väkivallan keinoin. Tällöin hallinnan menettäminen voidaan nähdä heikkoutena, joka tuottaa miehelle häpeää. (Keskinen 2005, 60–61.) Lidmanin (2015) mukaan niin miehet kuin naisetkin voivat altistua väkivallalle, mutta sukupuolen merkitys on olennainen sen suhteen, miten haavoittuvuudelta suojaudutaan, miten väkivallan kokemusta selitetään ja miten siihen reagoidaan. Sukupuolen ja haavoittuvuuden väliset suhteet ovat sidoksissa siihen, miten sukupuoli nähdään kulttuurillisesti ja mitä sukupuolista käytänteitä yhteiskunnassa on. (Lidman 2015, 21.) Jokinen (2017) toteaa, että mikäli pojat eivät opi puolustamaan itseään, he menettävät kunniansa. Siksi väkivallan uhriksi joutuminen on häpeällinen asia, josta on syytä olla hiljaa. Miehistä tulee tätä kautta hyviä uhreja. Miesten uhrius ei kuitenkaan ole kiinnostavaa yhteiskunnallisella tasolla, koska se ei sovi kulttuurilliseen käsitykseen miehen sosiaalisesta sukupuolesta ja maskuliinisuudesta. (Jokinen, 2017, 42.)

4.3 Ylisukupolvisuus päihde- ja väkivaltaproblematiikassa

Otan tässä yhteydessä esiin ylisukupolvisuuden päihde- ja väkivaltaproblematiikassa, koska se nousee esiin tutkimushaastatteluisani vaikuttavana tekijänä haastateltavilani, joiden väkivaltakokemukset liittyvät sekä omaan väkivaltaiseen käytökseen, että väkivallan uhriksi joutumiseen. Sosiaalipoliittiseen nykykeskusteluun on noussut ylisukupolvinen huono-osaisuus, joka on periytyviä päihteisiin ja väkivaltaan liittyviä ongelmia laajempi käsite, mutta pitää myös sisällään nämä osa-alueet. Juho Saari, Niko Eskelinen ja Liisa Björklund (2020) kirjoittavat ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta ja heidän mukaansa arjen rakenteet syntyvät vuorokausirytmistä, päivittäisistä rutiineista sekä työn ja vapaa-ajan nivoutumisesta toisiinsa. Huono-osaisilla henkilöillä arjen rakenteet ovat usein haurastuneet ja elämä on tapahtumien ja olemisen satunnaista vuorottelua. Elämänhallintaa voivat kuormittaa erilaiset riippuvuudet, kuten päihderiippuvuus. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 18.) Saaren, ym. (2020)

mukaan huono-osaisuus välittyy sukupolvelta toiselle sekä sosiaalisten, että biologiseen perimään liittyvien mekanismien välityksellä. Sosiaalinen perintö välittyy perheiden toimintatapojen ja yhteiskunnan instituutioiden välisessä vuorovaikutuksessa. Yksilö voi toimia yhteiskunnan rakenteissa toimintakykynsä kannalta kielteisesti tai toisaalta yhteiskunnan rakenteet voivat olla toimimattomia ja vähentää yksilön toimintamahdollisuuksia. Biologinen perimä taas liittyy vuosituhansien aikana valikoituneisiin selviytymisen kannalta mielekkäisiin toimintamalleihin. Usein nämä toimintamallit kytkeytyvät ihmisen sosiaaliseen käyttäytymiseen. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 21–22.)

Tilastojen perusteella esimerkiksi päihdekäytössä on periytyvyyttä. Sami Myllyniemi tilastoi monipolvista hyvinvointia Nuorisobarometrissa vuonna 2012. Tämän selvityksen mukaan nuorten ja heidän vanhempiansa päihteidenkäytöllä on selkeä yhteys. Raittiiden vanhempien lapset ovat yleensä raittiita. Säännöllisesti tupakoivien vanhempien lapsista 45 % tupakoi säännöllisesti ja nämä lapset olivat myös taipuvaisempia humalajuomiseen ja huumekekeiluihin. Selkein yhteys nuorten humalahakuiseen juomiseen oli sillä, käytettiinkö lapsuudenkodissa alkoholia. Jos lapsuudenkodissa alkoholinkäyttö oli runsasta, sen nuorista 17 % kertoi olevansa säännöllisesti humalassa. Lapsuudenkodin juomistottumukset vahvistuivat tutkittavien kasvaessa. (Myllyniemi 2012, 66–67.)

Saaren, ym. (2020) mukaan päihteitä käyttävien vanhempien perheissä kasvaneet lapset ovat ikätovereitaan alttiimpia nuoruudessa ja aikuisuudessa syntyville riippuvuuksille ja päihdeongelmille. Mielenterveys- ja päihdeongelmat esiintyvät usein samanaikaisesti, mutta ylisukupolvinen periytyminen ei ole determinististä, vaan kyse on ennemminkin alttiuden periytymisestä. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 87.) Lappalainen-Lehto, ym. tuovat yhteneväisesti esiin, että alkoholiriippuvuudella ei ole suoranaisesti geneettistä perimää, mutta alttius ongelman saamiseen voi periytyä. Päihdeongelman muodostumiseksi tulee kuitenkin olla runsasta päihdekäyttöä ja toleranssin kasvua. Perimä voi olla myös sosiaalinen, eli vanhempien lapselle antama malli siitä, että alkoholilla ratkaistaan ongelmia tai palkitaan onnistumisia. (Lappalainen-Lehto, ym. 2008, 34–35.)

Minkälaisia seurauksia huono-osaisuuden periytyminen lapsille aiheuttaa? Saaren, ym. (2020) mukaan vanhempien mielenterveyden häiriöt sekä päihderiippuvuudet ovat yhteydessä lasten riskiin sairastua masennukseen, ahdistus-, käytös- tai päihdehäiriöön. Myös kehitykselliset viivästymät, sosiaaliset ongelmat, kognitiiviset häiriöt ja koulunkäynnin vaikeudet liittyvät päihde- ja mielenterveysongelmien kanssa kamppailevien vanhempien lapsiin. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 88.) Saaren,

ym. (2020) mukaan lisäksi vanhempien runsas päihteiden käyttö lisää lapsen riskiä joutua tapaturmiin valvonnan ja huolenpidon puutteiden vuoksi. Kasvuympäristön puutteet, kuten huonot asuinolot, puutteellinen uni ja ravinto, sekä jatkuva stressi aiheuttavat lapsille terveydellisiä ongelmia. Vanhempien päihdeongelmat ovat myös yhteydessä lasten koulupudokkuuteen. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 90. Ks. myös Raitasalo & Holmila & Jääskeläinen & Santalahti 2019.) Päihteiden runsaalla käytöllä on yhteys myös siihen, minkälainen tunnelma kotona on ja miten helposti riitatilanteet eskaloituvat. Nuorisobarometrissä (2012) kysyttiin lapsuudenkodin ilmapiiristä suhteessa alkoholinkäyttöön. Vastaajien mukaan jo kohtalaiseksi arvioitu alkoholinkäyttö oli yhteydessä sopuisan ilmapiirin vähenemiseen. Paljon alkoholia käyttäneissä perheissä ilmapiiri oli vähän tai ei ollenkaan alkoholia käyttävien perheiden ilmapiiriä välinpitämättömämpi, riitaisampi, vähemmän kannustava ja vähemmän rakastava. (Myllyniemi 2012, 72; ks. myös lasinenlapsuus.fi.)

Huono-osaisuuden periytymiseen voi liittyä myös rikollisen käytöksen periytyminen. Hollantilaisessa Steve van de Weijerin, Catrien Bijleveldin ja Arjan Bloklandin (2014) tutkimuksessa selvitettiin 3440 väkivaltarikoksesta tuomitun osalta väkivaltarikollisuuden periytyvyyttä. van de Weijer, ym. viittaavat tutkimuksensa taustalla vaikuttaneen David P. Farringtonin (2002) teorian, jonka mukaan rikosten ylisukupolvisen periytymiseen vaikuttaa kuusi tekijää. Ensiksi; rikollisuuden periytyminen liittyy muuhun huono-osaisuuden periytymiseen, kuten köyhyyteen, vanhemmuuden puutteisiin ja teinivanhemmuuteen. Toiseksi; rikoksia tehneet vanhemmat asuvat usein vaarallisemmilla asuinalueilla ja ohjaavat lastensa käytöstä vähäisemmin, joka voi lisätä lasten mahdollisuutta päätyä rikollisuuden pariin. Kolmanneksi; rikoksia tehneet naiset usein päätyvät parisuhteeseen rikoksia tehneiden miesten kanssa ja heidän lapsensa saattavat siksi kasvaa rikollisuutta suosivan asenneilmapiirin parissa. Neljänneksi; nuoret sukupolvet saattavat matkia vanhempien sukupolvien rikollisia taipumuksia. Viidenneksi; alttius tehdä rikoksia voi olla periytyvää ja kuudenneksi; virkavalta valvoo rikoksia tehneitä perheitä tarkemmin ja siksi rikoksesta kiinnijäämisen ja tuomituksi tulemisen riski on tällaisten perheiden lapsilla suurempi. (Farrington 2002 van de Wijerin ym. 2014 mukaan.)

van de Weijerin, ym. (2014) tutkimuksen mukaan alttius etenkin väkivaltarikosten tekoon vaikutti olevan periytyvää. Taipumus rikollisuuteen liittyi kuitenkin sosiaalsiin olosuhteisiin geneettisen periytymisen sijasta. Esimerkiksi isien suorittamat tuomiot ennen pojan syntymää eivät vaikuttaneet pojan rikolliseen käytökseen sitä lisäävästi. Sen sijaan lapsen kokeman perheväkivallan todettiin lisäävän riskiä väkivaltarikollisuuteen myöhemmässä elämässä. (van de Weijer & Bijleveld & Blokland, 2014.) Vaikka vanhempien väkivaltarikollisuudella on tilastollinen yhteys lasten rikolliseen

käytökseen, se ei kuitenkaan deterministisesti tarkoita, että väkivaltarikoksia tehneen vanhemman lapsi tulisi tulevaisuudessa tekemään rikoksia. Olen nostanut tässä tutkimuksessa esiin väkivaltaisen käytöksen sukupolvista jatkumoa, vaikka tutkinkin väkivallan uhriksi joutumista. Tämä johtuu siitä, että väkivallan tekeminen ja kokeminen usein kietoutuvat yhteen päihteitä ongelmallisesti käyttävien miesten maailmassa. Heiskanen ja Ruuskanen tutkimuksen mukaan kolmasosa väkivaltaa kokevista miehistä oli ollut väkivaltatilanteessa myös väkivallan tekijä (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 35). Lisäksi lapsuudenkokemukset, esimerkiksi väkivallan jatkuva todistaminen tai kokeminen, muuttavat ihmisen käsitystä väkivallasta ja vaikuttavat siihen, miten hän jatkossa hyväksyy väkivaltaista käytöstä.

Väkivaltaisuuteen tai liialliseen päihdekäyttöön liittyvien käytösmallien voidaan katsoa usein johtuvan traumaista, joita käsitellään niillä keinoilla, joihin yksilö on kasvatettu tai sosiaalistettu. Pirkko Siltalan (2018) mukaan joskus traumaisten sukupolvelliseen kokemukseen liittyy taakkasiirtymä, eli vaimennettujen ja työstämättömien joko tiedossa olevien tai tiedostamattomien traumaattisten kokemusten siirtäminen perintönä sukupolvelta toiselle (Siltala 2018, 8). Siltala (2018) kertoo, että traumaattinen kokemus syntyy silloin, kun ihminen altistuu yhdelle tai useammalle toistuvalla traumaattiselle tapahtumalle, joka ylittää hänen psyykkisen ja ruumiillisen sietokykynsä ja jää tässä tilanteessa vaille terapeutista kannattelua, suojelua ja tukea (Siltala 2018, 32). Bessel van der Kolk mukaan trauma on psyykkinen vaurio, joka syntyy hallitsemattomista ja kauhistuttavista elämäntapahtumista (van der Kolk 1987, 1).

Siltalan (2018) mukaan väkivaltaa ja kaltoinkohtelua lapsuudessaan kokeneet tulkitsevat tilanteita uhkaavimmiksi, kuin mitä ne ovatkaan, ja joutuvat siksi tunnekuohuihin helpommin sekä kykenevät kontrolloimaan käytöstään huonommin, kuin yksilöt yleensä. Traumaattiset kokemukset voivat ilmentyä psyykkisen oireilun lisäksi keuhollisina kokemuksina ja eriyttää mielen ja ruumiin toimintoja. Jos rakkauden ja vihan tunteet menettävät keskinäisen vuorovaikutuksensa, ei rakkaus pysty enää eheyttämään vihaa, vaan se purkautuu tunteina ja toimintana. (Siltala 2018, 32–33.) Vaikka taakkasiirtymän seuraukset voidaan nähdä yksilön kannalta ongelmallisina, on Siltalan (2018) mukaan merkityksellistä huomata, että riittävän hyvissä ja rakentavissa ylisukupolvellisissä siirroissa ne voivat tuottaa myös korvaamattoman arvokkaita henkisiä voimavaroja sukupolvesta toiseen. Näin tapahtuu myös silloin, kun traumaattisista kokemuksista eheydytään ja löydetään uusia voimavaroja, jotka ruokkivat luovuutta. (Siltala, 2018, 9.)

Keskusteluun ylisukupolvisen huono-osaisuuden periytymisestä liitetään usein yksilön mahdollisuudet toimia Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa. Keskusteluissa

nousee esiin käsitys, jonka mukaan jokainen on oman onnensa seppä ja menestys ja varallisuus ovat ansaitusti ja kovan työn kautta saavutettuja etuja. Saaren, Eskelisen ja Björklundin (2020) mukaan ylisukupolvisessa huono-osaisuudessa keskustelu yksilöiden tai ryhmien ansaitsevuudesta menettää merkitystään, kun ihmisen moraalinen oikeus etuuksiin tai palveluihin ei ole yhteydessä hänen asemaansa tai tekemiinsä valintoihin. Sen sijaan yksilölle jätetty perintö määrittää hänen asemaansa ja mahdollisuuksiaan toimia yhteiskunnassa. Tasa-arvo ei myöskään ole merkityksellistä, jos se on vain ihanne tosiasiallisten toimintamahdollisuuksien sijaan. Kaikilla lapsilla voi esimerkiksi olla mahdollisuus peruskoulutukseen, mutta päihdeongelmaisessa perheessä väkivaltaa kokevan lapsen mahdollisuudet käydä koulussa ja keskittyä oppimiseen ovat hyvin erilaiset turvallisessa ja oppimista tukevassa kodissa kasvavaan lapseen verrattuna. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 43.) Vaikka Suomessa on verrattaen hyvät mahdollisuudet kouluttautua ja pärjätä hyvin oman työn tulosten avulla, on huono-osaisuuden sukupolvisuuden realiteetit tärkeää pitää mielessä, sillä ne voivat selittää selittämättömältä vaikuttavaa yksilöiden käytöstä, kuten päihdeongelmia, rikollisuutta ja väkivaltaisuutta.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella sitä, minkälaisia väkivaltakokemuksia päihteitä käyttäneillä miehillä on ollut ja minkälaisia merkityksiä he näille kokemuksilleen antavat. Lisäksi olen kiinnostunut, mitä merkityksiä haastatellut miehet näkevät miehisyyden ja päihteiden käytön tai väkivallan välillä ja onko näillä ollut yhteyttä heidän oman elämänsä kokemuksiin. Olen myös kiinnostunut siitä, miten haastateltavien lapsuudenperheen päihteisiin tai väkivaltaan liittyvät kokemukset ovat vaikuttaneet väkivallan kokemuksiin myöhemmässä elämässä. Tarkoitukseni on tarkastella näitä kokemuksia väkivallan kokijan näkökulmasta, vaikka haastateltavat ovat voineet olla väkivaltatilanteissa myös väkivallan tekijöitä.

Tutkimuskysymykseni on: Minkälaisia merkityksiä päihteitä käyttäneet miehet antavat väkivaltakokemuksilleen?

Tarkentavat tutkimuskysymykseni ovat:

1. Minkälaisia kokemuksia päihteitä käyttäneillä miehillä on miehisyydestä suhteessa päihdekäyttöön?
2. Minkälaisia kokemuksia päihteitä käyttäneillä miehillä on miehisyyden suhteesta väkivallan kokemuksiin?
3. Minkälaisia näkemyksiä päihteitä käyttäneillä miehillä on lapsuudenperheessään mahdollisesti näkemänsä tai kokemansa väkivallan suhteesta heidän myöhempiin väkivaltakokemuksiinsa?

5.2 Aineiston kerääminen ja tutkimusote

Tutkimukseni aineiston hankin haastattelemalla seitsemää päihteitä käyttänyttä miestä. Haastateltavat olivat noin 25–60-vuotiaita, en mainitse tässä haastateltavien tarkkoja ikää anonymiteettisyistä. Haastateltavat sain työurallani hankkimieni verkostojen avulla keskisuuren suomalaiskaupungin yksityisten päihdepalvelutarjoajien kautta. Olin yhteydessä näihin palveluntarjoajiin ja heidän kautta sain kontaktin haastateltaviin, jotka valikoituivat tutkimukseen oman osallistumiskiinnostuksensa perusteella, sekä tilat haastattelujen tekoa varten. Päihdepalveluiden työntekijät toimittivat saatekirjeet (Liite 1), joissa kerrotaan tutkimuksen tarkoituksesta ja toteuttamisen tavasta haastateltaville ennen haastattelujen käytännön toteutusta. Kerroin etukäteen palveluntarjoajien edustajille, että sillä, mitä päihteitä haastateltavat ovat käyttäneet, ei ole tutkimukseni kannalta merkitystä. Myöskään päihdesairaudesta toipumisen prosessin vaiheella ei ollut tutkimuksen kannalta merkitystä, koska fokusoin tutkimuksessani väkivaltakokemuksille annettuiden merkitysten tarkasteluun, en niinkään haastateltavien päihteiden käytön sen hetkiseen tilanteeseen. Tutkimukseni kannalta olennaisinta oli löytää haastateltavia, jotka olivat valmiita kertomaan omista väkivaltakokemuksistaan väkivaltaa kokeneiden näkökulmasta. Ennen haastattelun aloittamista haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen tieteelliseen tutkimukseen osallistumisesta (Liite 2).

Koin tärkeänä tarkastella nimenomaan väkivaltaa kohdanneiden miesten kokemuksia, koska tutkimukseni tarkoitus oli tehdä näkyväksi sitä, että päihteitä käyttävät miehet voivat olla myös väkivallan uhreja ja siten tarvita tukea näiden kokemusten käsittelyyn. Koska uhrius käsitteenä voi aiheuttaa ihmisissä erilaisia reaktioita sen suhteen, haluavatko he tulla määritellyksi uhrina, huomioin uhriuden kokemuksen tutkimuskysymyksissäni kysymällä haastateltavien omaa kantaa siihen, ovatko he olleet väkivallan uhreja. Tätä asiaa käsittelemme tarkemmin vielä aineiston analyysin osiossa. Lisäksi halusin tutkia sitä, mikä merkitys lapsuudenperheessä koetuilla asioilla oli myöhempien väkivaltakokemusten kannalta. Tämän asian tarkastelu voi mielestäni lisätä ymmärrystä siitä, miksi jotkut päätyvät päihde-elämäntapaan tai kohtaamaan väkivaltaa säännöllisesti. Näihin kysymyksiin en luultavasti olisi saanut yhtä tarkkaa ja omakohtaista tietoa esimerkiksi päihde- tai väkivaltatyön ammattilaisia haastattelemalla. En myöskään kokenut minkään valmiin aineiston palvelevan tutkimukseni tarkoitusta yhtä hyvin, kuin päihteitä käyttäneiden miesten omakohtaiset haastattelut.

Tutkimukseni tutkimusote on fenomenologinen. Husserlin (1995) mukaan fenomenologiassa tiedon mahdollisuuksien selvittäminen ei voi tapahtua objektiivisen tieteen avulla ja myös kaikki transsedentti, sisäinen tieto on nollattava ja tieteitä on käytettävä

tässä yhteydessä vain ilmiöinä. Niitä ei tule käyttää tutkimuksen premisseinä tai hypoteeseina. Sen sijaan tarvitaan uusi tarkastelun taso, jossa puhtaassa ilmeisyydessä käsitetään objektiivisuus suoraan ja epäilyksettä. (Husserl 1995, 101–103.) Ihmisten kokemuksia tarkastellaan siis mahdollisimman puhtaina omista ennakoajatuksista ja tunnetusta teoriasta. Ihmiset ovat yksilöitä, joiden kokemukset rakentuvat suhteessa maailmaan, jossa he elävät ja toisaalta he ovat itse mukana rakentamassa tätä maailmaa. Tätä suhdetta tarkastellaan aina tutkittavan yksilön näkökulmasta. Jokaisella on erilainen suhde oman elämänsä asioihin. Esimerkiksi luokanopettajan ja oppilaan kokemukset luokkatilanteesta ovat täysin erilaiset, vaikka ulkopuolisen tarkkailijan silmin molemmat elävät samaa hetkeä samassa tilassa. Se, miten kukin yksilö kokee oman elämänsä tilanteita, rakentuu hänen elämänhistoriansa tuloksena. Aiemmat kokemukset, arvot ja tuntemisen tavat ovat mukana, kun henkilö on nykyhetkessä ja suuntaa kohti tulevaisuuttaan ja näiden rajoissa syntyy kokemus, tulkinta siitä ja myös laajempi käsitys maailmasta. (Laine, 2018.)

Laineen (2018) mukaan fenomenologisesta tai hermeneuttisesta tutkimusmetodista ei ole mahdollista tehdä tarkkaa kuvausta, vaan se muovautuu kulloisenkin tutkimuksen tilanteellisen erityislaatuisuuden tuloksena. Tutkijan tulee fenomenologisessa tutkimuksessa kiinnittää tarkasti huomiota siihen, että hän kuulee tutkittavan kokemukset mahdollisimman puhtaina, ilman oman esiyttäytymisen pyrkimystä tulkin tekemiseen ja siksi tutkijan tulee olla kriittinen ja toistuvasti kyseenalaistaa omia tulkin-tojaan. Laineen mukaan avoimuus tutkittavan kokemusten tulkinnalle määrittää tutkimustapaa siten, että tutkimuskysymysten tulee olla mahdollisimman avoimia. Tavoitteena on luonnollinen ja keskustelevalta haastattelu, jossa haastateltavalla on paljon tilaa kertoa kokemuksistaan. (Laine, 2018.)

Omassa tutkimuksessani huomioin fenomenologisen tutkimusotteen vaatimukset jo haastattelukysymyksiä luodessani. Päädyin tutkimuksessani tekemään haastattelut teemahaastatteluina, joissa liian strukturoitua haastattelumuotoa välttääkseni, mutta toisaalta keskustelua herättääkseni loin haastattelukysymyksille teemat, joita olivat haastateltavalle tehtyyn väkivaltaan liittyvät kokemukset, miehisuus ja sen suhde päihteisiin ja väkivaltaan, sekä lapsuudenkodin päihteisiin ja väkivaltaan liittyvät kokemukset ja näiden vaikutukset haastateltavien myöhempään elämään. Haastattelukysymykset toimivat tukena haastattelun sujumuodolle ja kysymykset esitin teemojeni sisältä, mutta järjestelin niitä haastattelun sujumuuden ja kerronnan helpottamisen kannalta loogiseen järjestykseen. Haastattelukysymykset ovat tämän tutkielman liitteenä (Liite 3). Hanna Vilkan (2015) mukaan teemahaastattelussa poimitaan tutkimusongelmaan liittyen keskeisimmät aiheet ja teemat, joista on välttämätöntä saada tietoa tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Sillä järjestyksellä, jossa teemoja käsitellään, ei

ole haastattelujen aikana merkitystä. Tavoitteena on, että kaikki teemat tulevat käsiteltyä ja että teemojen käsittely on luontevaa haastateltavan kannalta. (Vilka 2015, 124.)

Haastattelukysymysten sijaan haastateltavan kokemuksen kerronta oli haastattelutilanteissa pääasiassa. Siksi muotoilin kysymykset mahdollisimman avoimiksi ja käytin niitä tarpeen mukaan, mikäli haastateltavan oli vaikeaa muotoilla kokemuksiaan sanoiksi. Haastattelutilanteessa varmistin, onko haastateltava kertonut kaiken haluamansa kulloiseenkin teemaan tai ylipäänsä koko haastattelun aihepiiriin liittyen. Vilkan (2015) mukaan fenomenologista lähestymistapaa käyttävän tutkijan on jo tutkimuksen alussa sitouduttava kuvaamaan tutkimuskohteen elämäntodellisuus sellaisena, kuin se on. Lisäksi hänen on tutkijana kuvattava omat ennakkokäsityksensä ja oletuksensa. Tavoitteena on etäännyä omista ennako-oletuksistaan ja sulkeistaa ne, jotta ymmärrys ilmiöstä kokonaisuutena voisi laajentua. Kuvattaessa tutkimusaineiston ilmiötä tutkija tuo mahdollisimman vähän esiin omaa itseään. Tavoitteena on löytää tutkittavan näkökulma asiaan ja löytää hänen mielelliset merkityksensä ilmiöstä. (Vilka 2015, 172.)

Omien ennakkokäsitysten ja työelämästä tutun ammatillisen sosiaalityöntekijän roolin sulkeistaminen haastattelutilanteissa oli haasteellista. Sensitiivinen aihepiiri houkutteli minua kommentoimaan haastateltavan kertomaa laajemmin, kuin vain rohkaisevien lyhyiden toteamusten ja äännähdysten keinoin, sekä kyselemään lisätietoja asioista, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tutkimusaiheeseen ja myös osoittamaan myötätuntoa ja kannustusta sanallisesti. Pyrin kuitenkin pidättäytymään ylimääräisestä kommentoinnista, jotta haastateltavan vapaa kerronta sai mahdollisimman paljon tilaa. Rohkaisin haastateltavia ilmeillä, eleillä ja äänensävyillä ja keskityin pysymään tutkimukseni aiheissa. Huomasinkin, että esimerkiksi tietokoneella kirjoittamiseen kuluva aika ja osin tästä johtuva oma hiljaisuuteni kannusti haastateltavia täyttämään hiljaisuutta omalla kertomuksellaan, joten uskon näiden tietoisten valintojen olleen fenomenologisen tutkimusotteen kannalta hyödyllisiä.

Vaikka koulutukseni, sekä työ- ja elämäkokemukseni ovat antaneet minulle monenlaista esitietoa vaikkapa päihdeongelmista ja lapsuudenkokemusten vaikutuksista myöhempään elämään, pidättäydyin ennen haastatteluja ja haastattelujen aikana tällaisen teorian tiedon lukemisesta tarkoituksellisesti, jotta en ikään kuin olisi virittäytynyt mihinkään valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. Pidättäytyminen tuntemani teorian tuomisesta haastattelutilanteisiin onnistui mielestäni hyvin edellä mainituista syistä, mutta myös siksi, että haastattelukysymykseni olivat hyvin rakennettuja vapaan kerronnan kannalta, enkä paljoakaan poikennut niistä, kuin vain tarkentaakseni

haastateltavan omaa kertomusta tai hänen käyttämiään käsitteitä. Pyysin haastateltavia myös itse määrittelemään käsitteitä, kuten mitä heidän mielestään on miehisyys tai väkivalta ottamatta näihin käsitteisiin itse mitään kantaa. Useamman haastateltavan kokemusmaailmasta lapsuudenkodin väkivaltakokemuksiin liittyen nousi esiin koetut selkään saamiset, jolloin säännönmukaisesti pyysin haastateltavia määrittelemään, mitä selkään saaminen tarkoitti heidän kokemuksissaan sen sijaan, että olisin tyytynyt omaan mielikuvaani käsitteestä ”selkään saaminen”.

5.3 Aineiston analyysi

Analysoin aineistoni fenomenologis-hermeneuttisen analysointitavan avulla. Vilkan (2015) mukaan fenomenologisessa lähestymistavassa tutkimusaineistoa lähestytään koko tutkimuksen ajan kokonaisuutena. Tutkimusaineistoa ei pelkistetä, eikä pureta analyysiyksikköihin, kuten sanaan tai lauseen osaan, vaan tutkimusaineisto on henkilön tutkittavalle asialle antama merkitysten kokonaisuus jossain ajassa ja tilanteessa. Kielikuva tai vertaus on kokonainen kuvaus suhteessa tutkittavan kuvaukseen tutkimusaineistossa ja siksi tutkimusaineisto ei sisällä turhaa tietoa. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset ohjaavat merkityskokonaisuuksien etsintää ja siltä osin vaikutavat siihen, mitä aineistosta nostetaan esiin. (Vilka 2015, 174.)

Virpi Tökkärin (2018) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa myös analyysissä tutkija käyttää sulkeistamista, jonka avulla hän asettaa oman tietämyksensä tutkimusaiheesta syrjään analysointivaiheen ajaksi saavuttaakseen tutkittavan kohteen kokemuksen kuvauksen mahdollisimman alkuperäisenä. Tämä ei voi tietenkään täydellisesti toteutua, koska kokemuksen kuvaus ei vastaa täydellisesti koettua tapahtumaa. Kukaan ei myöskään voi täydellisesti ymmärtää toisen kokemusta tai poistaa oman eletyn elämänsä vaikutuksia kokemusten tulkintaan. Kuitenkin analyysi voidaan pyrkiä tekemään niin, että saavutettaisiin mahdollisimman tarkka kuvaus tutkittavan kokemuksesta. (Tökkäri 2018, 68.) Laineen (2018) mukaan analyysivaiheessa tutkija pyrkii näkemään uusin silmin, mitä haastateltava on tarkoittanut ilmaistessaan asiansa tietyllä tavalla. Kun aineistoon on otettu kriittistä etäisyyttä, voi siitä nousta täysin uudenlaisia sisältöjä. Näitä tarkastelemalla tutkija voi tehdä tulkintahypoteesin, jota sitten testaa joka kerta aineistoa läpi käydessään. Tavoitteena on löytää todennäköisin tulkinta siitä, mitä haastateltava on tarkoittanut. (Laine 2018.)

Aineiston sisältöjä kutsutaan myös merkityskokonaisuuksiksi. Laine (2018) kertoo, että kun aineistosta on löydetty merkityskokonaisuuksia, tuodaan ne yhteen, jotta saadaan luotua ilmiöstä kokonaiskuva uudella tasolla. Useiden haastatteluiden aineistot

analysoidaan ensin yksittäin ja sitten arvioidaan, onko aineistossa havaittavissa yhteneväisyyksiä. Lopuksi tarkastellaan tutkimustuloksia tutkimuksen kannalta merkityksellisestä näkökulmasta ja vertaillaan omaa tutkimusta muuhun aiheesta sivuvaan tutkimustietoon. Näin oman tutkimuksen tulokset ovat pääosassa ja muiden tutkimuksia arvioidaan suhteessa siihen. Tutkimuksen loppuvaiheessa on Laineen mukaan hyvä tehdä kriittistä itsearviointia tutkijan onnistumisesta omassa roolissaan ja siinä, kuinka puhtaasti on onnistunut tekemään tutkimusta antamatta omien kokemusten tai tietoisuuden vaikuttua aineiston analyysiin. (Laine, 2018.)

Fenomenologiseenkin tutkimukseen kuuluu teoreettinen viitekehys, mutta se vertautuu tehtyyn tutkimukseen vasta sitten, kun oman tutkimusaineiston tulkinta on valmis ja tutkija on syventänyt ymmärrystään aiheesta tutkimuskohteiden tarjoamien merkitysten avulla (Vilkka 2015, 173). Olen tehnyt tutkimukseni analyysin fenomenologisen tutkimusotteen mukaisesti suhteuttaen oman tutkimukseni tulokset vasta lopuksi tutkittuun tietoon. Tutkielmani on kuitenkin rakenteeltaan perinteisen pro gradu- tutkielman muodossa, jossa teoria esiintyy ennen aineiston analyysia. Tein tämän ratkaisun tutkielmani luettavuuden helpottamiseksi.

Käytin tämän tutkimuksen analyysin apuna Laineen (2018) esittelemää fenomenologis-hermeneuttista tutkimustapaa. Tämän tavan ensimmäinen askel on se, että tutkija reflektoi esiyymmärrystään kriittisesti ja tämän arvioinnin tulee jatkuu koko tutkimuksen keston ajan. Toiseksi hankitaan tutkimusaineisto. Kolmanneksi tutkimusaineisto luetaan ja sitä lukiessa hahmotetaan aineiston kokonaisuus. Neljänneksi aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaiset seikat ja kuvataan ne haastateltavien kielellä. Viidenneksi tutkimusaineisto analysoidaan, jolloin aineiston merkityksistä jäsennetään merkityskokonaisuuksia, näiden sisältö esitetään tutkijan kielellä ja tulkintaa vaativia merkityskokonaisuuksia tarkastellaan tarkemmin, jotta saavutettaisiin haastateltavan tarkoittama merkitys. Kuudenneksi luodaan aineistosta synteesi, kokonaisrakenne, tarkastelemalla merkityskokonaisuuksien keskinäistä suhdetta. Tässä kohdassa analyysia voidaan toteuttaa yksilöittäin tai viedä se pidemmälle ja yksilövaiheen tarkastelun jälkeen vetää yhteen yksilötulosten kokonaisuuksia. Vasta seitsemännessä vaiheessa analyysin tuloksia verrataan ja arvioidaan suhteessa tutkimuskirjallisuuteen ja aiheen teoreettiseen viitekehukseen. Lisäksi arvioidaan tutkimuksen onnistumista tutkijan kannalta. Kahdeksantena voidaan päätellä, miten tutkimuksessa saavutettua tietoa voisi soveltaa, hyödyntää, kehittää tai syventää lisätutkimuksella. (Laine 2018, 49.)

Aloitin analyysin teon lukemalla tutkimusaineiston läpi muodostaakseni siitä kokonaiskuvan. Tämän jälkeen kävin jokaisen haastattelun läpi ja etsin sieltä tutkimuskysymysten kannalta olennaisia merkityksiä. Alleviivasin merkitykset eri värein. Merkitykset väkivaltakokemuksille alleviivasin violetilla, miehisyyden suhteen päihdekäyttöön merkitsin sinisellä, miehisyyden suhteen väkivaltaan merkitsin turkoosilla ja lapsuuden kokemusten suhteen myöhempään elämäkokemuksiin oranssilla. Laajensin lapsuudenperheen väkivaltakokemusten vaikutusta myöhempään väkivaltakokemuksiin näinkin laajaksi kokonaisuudeksi, koska aineistosta nousi esiin erittäin merkityksellisiä muitakin, kuin lapsuudenkodin väkivaltakokemuksia ja samoin haastateltavat näkivät nämä kokemukset merkittävinä muillakin elämänalueilla, kuin ainoastaan myöhempien väkivaltakokemusten yhteydessä. Fenomenologisen tutkimusotteen mukaisesti haastateltavien tuottamat merkitykset ovat olennaisinta aineiston antia sen sijaan, että tutkija pyrki pakottamaan aineiston taipumaan omiin ennakkokäsityksiinsä. (Laine, 2018.) Aineistossa saattoi löytyä merkityksiä, jotka sopivat kahden tutkimuskysymyksen merkityskokonaisuuksien alle. Tällöin alleviivasin kohdat kahdella eri värillä.

Tämän jälkeen syvennyin vielä tarkemmin analysoimaan aineistoa ja nostin jokaisesta haastattelusta esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaiset merkitykset käsitekarttoihin tutkijan kielellä (Liite 4). Tein jokaisen tutkimuskysymyksen aihealueesta oman käsitekarttansa. Numeroin merkitykset jokaisen tutkimuskysymyksen, eli värikoodin osalta, jotta pystyin tarkastelemaan, mitä merkityksiä kussakin haastattelussa nousi esiin. Näistä merkityksistä muodostin synteetin yhdistelemällä toisiaan sivuavia merkityksiä suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja etsimällä, onko eri värikoodien sisällä täysin samansisältöisiä merkityksiä. Esimerkiksi aiemmat väkivaltakokemukset syynä sille, että haastateltava itse teki myöhemmin väkivaltaa, nousi esiin niin ”merkityksiä väkivallalle”, kuin ”lapsuuden kokemusten suhde myöhempään elämäkokemuksiin”-kohdassakin.

Olen luokitellut aineistoni väkivaltakokemukset tutkimuskysymysteni mukaisesti kolmeen pääkategoriaan, joissa aihealueina olivat merkitykset väkivaltakokemuksille, miehisyyden suhde päihteisiin ja väkivaltaan, sekä lapsuuden kokemusten suhde myöhempään elämäkokemuksiin. Näiden otsikoiden alle olen tarvittaessa koonnut väliotsikoin väkivaltakokemusten tarkempia merkityksiä ja myös käsitteiden määrittelyä tutkielmani luettavuuden helpottamiseksi ja selkiyttämiseksi. Väkivaltakokemusten merkitykset koostuvat väkivallan määrittelystä, haastateltavien kokeman väkivallan muodoista, päihdemaailman ja väkivallan suhteesta ja väkivallan herättämistä reaktioista, ajatuksista ja tunteista. Miehisyyden suhde päihteisiin ja väkivaltaan

-kokonaisuus sisältää miehisyyden ja miehen mallin määrittelyä, miehisyyden suhteen päihdekäyttöön ja miehisyyden suhteen väkivaltaan. Lapsuuden kokemusten suhde myöhempiin elämänkokemuksiin oli kokonaisuus, joka ei vaatinut väliotsikointia.

Analyysin luokittelun jälkeen aloin kirjoittaa analyysin tuloksia auki. Myös tässä vaiheessa saatoin vielä palata arvioimaan, ovatko merkityskokonaisuudet loogisessa järjestyksessä ja yhteydessä toisiinsa. Sitaattien liittäminen tekstiin auttoi pitämään fokustani haastateltavien antamissa merkityksissä kokemuksilleen. Analyysin viimeisessä vaiheessa suhteutin ja vertasin tutkimukseni tuloksia aiheesta kirjoitettuun tutkimuskirjallisuuteen ja vasta tässä vaiheessa todellakin paneuduin aiheesta kirjoitettuun kirjallisuuteen ja tutkimustietoon. Tätä aiemmissa tutkimuksen vaiheissa olin pyrkinyt sulkeistamaan teorian tiedon ja aloinkin kirjoittaa tutkielmani teoriaosuutta vasta analyysilukujen valmistuttua. Tämän jälkeen kokosin yhteen, tiiviiseen muotoon, tutkimuksen johtopäätökset. Arvioin myös tutkimuksen onnistumista metodivalinnan ja muun tutkijan toiminnan kannalta. Lopuksi pohdin tutkimukseni hyödynnettävyyttä, sekä mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

5.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan säännösten (2009) mukaan ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, tutkittavan vahingoittamisen välttäminen ja tutkittavan yksityisyyden sekä tietosuojan turvaaminen. (Kuula 2015.) Tutkimuksessani käsitellään niin herkkiä ja henkilökohtaisia aiheita haastateltavien kannalta, että näen erityisen tarkkuuden olevan tärkeää tutkimuseettisissä kysymyksissä. Painotin jo haastateltaville annettavassa tutkimuksesta kertovassa kirjeessä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja haastateltavien anonymiteettia ja kävin tätä asiaa vielä uudelleen läpi ennen jokaisen haastattelun aloittamista. Arja Kuulan (2015) mukaan haastateltavan ihmis-oikeuden kunnioittamista on jo se, että tehdessään päätöstä tutkimukseen osallistumisesta, hänellä on käytössään tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. (Kuula 2015.)

Haastateltavilla tulee olla tiedossa, että heidän kuvaamansa kokemukset näkyvät tutkimuksessa nimettöminä ja haastatteluaineistoa käytetään ainoastaan tutkimustarkoituksiin. Turvallisuus liittyy olennaisesti vaikeista asioista kertomiseen ja siksi turvallisuudentunnetta lisää haastattelijan ammattitaitoinen ote aineiston hankinnassa. Kuulan mukaan tunnistettavuuden estäminen on yksi tunnetuimmista suomalaisen ihmistieteiden tutkimusetiikkaan liittyvistä normeista. Anonymiteetin lähtökohtana

on tutkittavien suojeleminen niiltä mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita heidän tunnistamisensa tutkimuksen jäsenenä voisi saada aikaan. Lisäksi tunnistamattomuus voi lisätä rehellisiä vastauksia ja halukkuutta osallistua tutkimukseen. (Kuula 2015.)

Tutkittaessa näinkin sensitiivistä aihealuetta, kuin väkivaltakokemukset, koin tärkeänä pitää tutkimuseettiset periaatteet mielessäni koko tutkimuksen teon ajan. Olin haastateltavien etsinnässä onnellisessa asemassa, sillä sain yhteyksieni kautta haastateltavat päihdepalveluiden piiristä. Koska haastateltavat olivat jo päihdepalveluissa työstäneet päihteidenkäyttöään ja siihen liittyviä eri osa-alueita elämästään, olivat he keskustelleet ulkopuolisen tahon kanssa näistä aiheista ja riippuen toipumisensa vaiheesta myös itse analysoineet enemmän tai vähemmän elämänsä tapahtumia, syitä ja seurauksia. Uskon, että näistä syistä haastateltavat olivat keskimääräistä valmiimpia keskustelemaan sensitiivisistä aiheista ja osa kertoi keskusteluista olevan myös hyötyä itselleen. Koska työni päätavoitteena oli nostaa väkivaltaa kokeneiden miesten tuottamat merkitykset esiin, halusin ajatella haastattelujen tuottaneen enemmän hyötyä, kuin vahinkoa haastateltaville. Eräs tieteellisen tutkimuksen tärkeimmistä vaatimuksista on, että tutkija ei tuota tutkimukseen osallistuvalla vahinkoa. Päivi Honkatukian, Leo Nyqvistin ja Tarja Pösön (2006) mukaan äänen antaminen sensitiivisistä aiheista kertoville haastateltaville aiheuttaa helposti tutkijalle ristiriidan. Toisaalta tutkimusaiheen saattaminen yleisempään tietoisuuteen voi palvella jatkossa muita samaa kokeneita. Toisaalta taas haastattelukokemus voi olla haastateltavaa haavoittava. Se, mikä on metodologisesti perusteltua, ei välttämättä ole sitä eettisesti. Siksi tutkijan tulee olla koko ajan tietoinen tekemisistään ja herkistyä haastateltavan tilanteelle. (Honkatukia & Nyqvist & Pösö 2006, 314–315.)

Päihdepalvelut tarjosivat minulle ja haastateltaville tutun tilan, jossa haastattelut tehtiin. Tämä poisti itseltäni haasteen hankkia sellaisen tilan, jossa haastateltavat voisivat turvallisesti, rauhassa ja anonyymisti kertoa asioistaan. Päihdepalveluissa tila oli haastateltaville tuttu ja sen turvallisuuteen oli mielestäni hyvin panostettu kodinomaisen sisustuksen ja lämpöisen valaistuksen avulla.

Huomasin jo ensimmäisen haastattelun jälkeen, että haastattelun aikana mieleeni nousi kysymyksiä ja kommentteja, jotka eivät kuuluneet haastattelun aihepiiriin tai olisivat voineet häiritä haastateltavien vapaata kerrontaa, mutta joiden avulla halusin tukea ja kannustaa haastateltavia virallisen osuuden jälkeen. Siksi haastatteluiden jälkeen jäin vielä keskustelemaan haastateltavien kanssa epämuodollisemmin. Koin tämän eettisenä tapana päättää haastattelun, jonka aikana kävimme syvällä sensitiivisissä aiheissa, ja rauhallisena siirtymänä kevyempiin aiheisiin. Jotkut haastateltavista

saattoivat näissä keskusteluissa tai haastattelujen aikana sanoa, että kertoivat minulle asioita, joita eivät olleet päihdepalveluissa työntekijöille kertoneet. Tällöin painotin sitä, etten kerro näitä asioita työntekijöille ja kirjaan valmiiseen pro gradu -tutkielmaan vain haastatteluissa kerätyt asiat haastateltavien anonymiteettia kunnioittaen. Koen, että luottamuksen rakentaminen suhteessa haastateltaviin onnistui, koska sain haastatteluista laajan ja kattavan aineiston. Haastattelujen päätteeksi poistuin päihdepalveluiden tiloista melko ripeästi, jotta haastateltavat huomasivat, että en jää keskustelemaan haastatteluista kenenkään kanssa.

Haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi keksin heille aineiston analysointia ja sitaatteja varten peitenimet. Tutkielmassani en yksilöi tai esittele haastateltavia muuten kuin peitenimen osalta anonymiteetin parantamiseksi. Kerroin myös haastateltaville, että tutkimuksen valmistuttua haastatteluaineisto tuhotaan. Kuulan (2015) mukaan luottamuksellisuus tutkimusaineistoa käsiteltäessä liittyy tutkijan jo ennen haastattelun aloittamista antamiin lupauksiin ihmisiä koskevien tietojen käytöstä. Tutkitavan tulee pystyä luottamaan siihen, että tutkija käyttää, käsittelee ja säilyttää tutkimusaineistoa siten, kun asiasta on sovittu. (Kuula 2015.)

Haastateltavilla tulee olla myös mahdollisuus jättää asioita kertomatta ilman painostusta. Fenomenologisen tutkimusotteen periaatteita noudattaen kannustin haastateltavia kertomaan kokemuksistaan tarinoin tai esimerkein, jotta haastateltavat pääsisivät tuottamaan omia merkityksiään kokemuksilleen mahdollisimman vapaasti. Vähemmän puhetta tuottavien haastateltavien kanssa käytin enemmän tukikysymyksiä ja kerrontaa tukevia äännähdyksiä. Toisaalta yritin välttää sellaisten haastateltavien painostamista, jotka luonnostaan puhuivat vähemmän tarinallisesti tai eivät omasta tai tutkimuskysymysten näkökulmasta vastanneet kysytyyn asiaan. Haastattelujen edetessä nähdessäni jostain aiheesta puhumisen olevan haastateltavalle vaikeampaa, muistutin myös siitä, että haastateltava itse määrittelee, mistä asioista hän haluaa kertoa. Lisäksi haastateltavat määrittivät itse kokemustensa asteen, eli esimerkiksi mitä kokemuksia he pitivät väkivaltakokemuksina ja mitä eivät. Tähän liittyi myös jo aiemmin mainitsemani käsitteiden määrittely, jota haastateltavat tekivät haastattelun aikana, eli haastateltavat kertoivat esimerkiksi, mitä heidän mielestään on väkivalta.

Pyrin myös tekemään haastattelutilanteista omalta osaltani mahdollisimman miellyttäviä, vaikka kyseessä oli sensitiivinen aihe. Miellyttävää tunnelmaa pyrin luomaan mahdollisimman avoimella ja kiinnostuneella vuorovaikutuksella ja mukauttamalla viestintääni ja puhettani haastateltavan puhetyyliin sopivammaksi. Haastateltavien käyttäessä huumoria vaikeista asioista puhuttaessa, nauroin haastateltavien kanssa

yhdessä. Ymmärsin huumorin toimivan mahdollisesti selviytymismekanismina silloin, kun käsiteltävät asiat ovat hyvin vakavia.

Litteroitavaa aineistoa oli 106 yksipuolisesti tulostettua liuskaa. Haastatteluaineistot litteroin siten, että jo litterointivaiheessa jätin haastateltavien, heidän mainitsemiensa paikkojen ja ihmisten tai muiden tunnistettavien asioiden yksityiskohdat pois. Sen sijaan annoin haastateltaville peitenimet. Lisätessäni tutkielmaani sitaatteja, muotoilin lainauksista vielä esimerkiksi tunnistettavimpia murreilmauksia pois, asiasisältöä kuitenkin muuttamatta. Jätin myös joihinkin sitaatteihin merkitsemättä, kuka puhuu, jotta sitaattien perusteella ei muotoutuisi niin tarkkaa kuvaa peitenimelläkään kertovasta henkilöstä. Pro gradu -tutkielmaa kirjoittaessani pyrin koko ajan kunnioittamaan tapaan puhua haastateltavista ja heidän elämänsä haasteista. Analysointivaiheessa tavoitteenani oli esittää haastateltavien ajatukset mahdollisimman tarkasti heidän tarkoittamallaan tavalla, ilman omia tulkintojani. Pro Gradu -tutkielman valmistamisen jälkeen tuhosin kaikki hallussani olleet haastatteluaineistot ja -äänitteet.

Tutkimusta tehdessäni sitouduin myös Jyväskylän Yliopiston tutkimuseettisten ohjeiden noudattamiseen, joiden mukaan tutkimuksen kaikissa vaiheissa toimintatapoina tulee olla rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus. Tutkimuksessa käytettyjen tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla eettisesti kestäviä ja tutkimuksen tulosten julkaisemisen tulee olla avointa. Tutkimuksen kaikki vaiheet tulee toteuttaa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (www.jyu.fi/fi/tutkimus/tutkimusetiikka/tutkimuseettiset-ohjeet.)

6 HAASTATELTAVIEN MERKITYKSIÄ VÄKIVALTA-KOKEMUKSILLE

6.1 Väkivallan määrittelyä

Kerron ensimmäiseksi aineistoni analyysissä siitä, minkälaisia merkityksiä haastateltavat antoivat väkivaltakokemuksilleen. Keskusteltaessa haastattelujen aikana väkivallasta koin tärkeänä, että haastateltavat itse määrittelivät sen, minkä he näkivät olevan väkivaltaa, sillä käsitykseni tutkijana voivat poiketa paljon haastateltavien näkemyksistä ja määrittelyistä. Vastauksissa kävikin ilmi monipuolisesti erilaisia asioita väkivallan määrittelystä laajempaankin yhteiskunnalliseen pohdintaan.

Haastateltavat määrittelivät väkivallan muun muassa olevan henkistä loukkaamista sanoilla ja fyysisesti teoilla, kuten pahoinpitelemällä. Eräs haastateltavista ei pitänyt uhoamista väkivaltana, koska se ei aiheuta hänessä pelkoreaktioita. Sen sijaan henkisenä väkivaltana haastateltava piti pahan puhumista selän takana tai alistamista ja mitätöintiä puheen keinoin. Muut haastateltavat näkivät myös uhkaamisen henkisenä väkivaltana. Väkivallan nähtiin olevan toisen vahingoittamista vastoin hänen tahtoaan ja tarpeetonta sekä epäreilua voimankäyttöä toista ihmistä kohtaan. Väkivallaksi koettiin lisäksi kulkemisen, asioiden tekemisen ja ihmisten tapaamisen rajoittaminen vasten toisen tahtoa. Toisaalta väkivallan kerrottiin olevan huono keino tuoda omat tunteet julki, sekä rikkova ja epäterve tapa purkaa pahaa oloa. Lisäksi väkivalta nähtiin säälittävänä ja itsekkäänä. Oman väkivaltaisen käytöksen taustalla nähtiin paha olo ja vaikeus ilmaista surun tunteita muulla tavoin. Omasta väkivaltaisuudesta puhuttiin lisäksi opittuna mallina ja työkaluna parempien työkalujen puutteessa.

Ronkaisen (2017) mukaan väkivallan käyttöön liittyy kontrollia, pakottamista ja painostamista (Ronkainen 2017, 22.) Katriina Bildjuschkin, ym. (2020) määrittelevät, että väkivalta on vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tarkoituksellista käyttämistä tai sen käytöllä uhkaamista, joka kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään. Väkivallan on mahdollista tai tarkoituksellista johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden laiminlyömiseen tai kuolemaan. Väkivallan yhteydessä voidaan puhua myös kaltoinkohtelusta, joka liittyy tilanteisiin, jossa jonkin asian tekemättä jättäminen on väkivaltaa vastuu-, luottamus- tai valtasuhteessa heikommassa asemassa olevaan nähden. (Bildjuschkin, ym. 2020, 5.) Haastateltavatkin katsoivat väkivaltaa laajemmasta näkökulmasta. Väkivaltaa nähtiin olevan esimerkiksi riippuvuussairauksien, jolloin riippuvuuskäyttäytyminen aiheuttaa lyöntejä läheisten luottamukseen. Myös vanhempien huomion puute tai välinpitämättömyys lasten elämässä nähtiin väkivaltaisena käytöksenä vanhemmilta lapsia kohtaan.

Uskontoon liittyen nousi esiin hengellinen väkivalta ja uskonnon säännöillä tai kehoituksilla pelotteleminen ja uhkaaminen. Haastateltavien keskuudessa hengellisellä väkivallalla nähtiin olevan tuhoisia vaikutuksia etenkin kasvavan lapsen kehityksessä. Esimerkiksi kavereiden, harrastusten tai seksuaalisuuden kieltämisen ja demonisoinnin nähtiin aiheuttavan itseinhoa, ahdistusta ja kuolemanpelkoa. Väkivaltaa nähtiin olevan kaikkialla yhteiskunnassa ja sen eri muotojen nähtiin satuttavan eri ihmisiä eri tavoin.

Toi uskonnollisten lahkosten harjoittama hengellinen väkivalta on mun mielestä semmonen asia, mihkä ei kiinnitetä tarpeeks huomiota tässä yhteiskunnassa, että niiden annetaan toimia omien sääntöjensä mukaan tän yhteiskunnallisen lain ulkopuolella, harjoittaa hengellistä, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa ilman, että kukaan puuttuu siihen millään tavalla. Ja sitten ne asiat peitellään siellä lahkosten sisällä ja se on ihan älytöntä. Ja sitten semmoset kun, sitä vielä tapahtuu, niin se vetää puoleensa sellasia ihmisiä, jotka haluaa tehdä semmosia asioita. Tietää, et on semmonen yhteisö, mihin ku liittyy, ni saa tehdä näitä asioita ilman, et kukaan puuttuu siihen. Niin se on jotenkin, se on aivan sairasta.

Kirkko määrittelee hengelliseksi väkivallaksi henkisen väkivallan, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Tällainen väkivalta voi ilmentyä pelotteluna, käännyttämisinä, syyllistämisenä, eristämisenä tai kontrollointina. Tarkoituksena on hallita ihmisen mielipiteitä, elämäntapaa tai elämänkatsomusta. Hengellinen väkivalta voi kuulua uskonnollisen yhteisön toimintakulttuuriin tai sitä voi ilmetä yksittäistapauksittain.

tain. (evl.fi). Aini Linjakummun (2015) mukaan väkivallan määritellään olevan hengellistä silloin, kun se perustellaan hengellisistä lähtökohdista tai hengelliseen yhteisöön kuulumisen kautta. Hengellinen väkivalta voi olla niin henkistä kuin fyysistäkin, ja se kohdistuu uskonnollisen liikkeen jäseniin. Tekijöinä voi olla koko yhteisö tai yhteisön yksittäisiä jäseniä. (Linjakumpu 2015, 10–11.) Markku Ojasen (2014) mukaan monesti yhteisölliset kulttuurit ovat sulkeutuneita ja suhtautuvat vieraisiin ihmisiin torjuvasti. Sen vuoksi vallan keskittäminen ja tiedonkulun säännöstely on mahdollista. Tällaisessa suljetussa yhteisössä on otollista saada sen jäsenet uskomaan mihin tahansa. (Ojanen 2014, 265.)

6.2 Koetun väkivallan muodot

Haastateltavat olivat kokeneet väkivaltaa esimerkiksi lapsuudenperheissään, jolloin väkivallan muotoja olivat huutaminen, haukkuminen, hylkäämisellä uhkaaminen, tavaroitten heittäminen, hengellinen väkivalta, emotionaalinen väkivalta ja fyysinen väkivalta. Kerron tässä kappaleessa ensiksi haastateltavien lapsuudenkodin väkivaltatilanteista siirtyen sitten kouluun ja harrastukseen liittyneisiin väkivaltatilanteisiin ja lopuksi käsittelen seksuaaliseen väkivaltaan liittyneitä tilanteita.

Lapsuudenperheessä koettu väkivalta oli monen haastateltavan sanoin kuritusväkivaltaa, joka kuului heidän lapsuutensa ajankuvaan. Oman arvioni mukaan haastateltavista suurin osa oli kuitenkin sen ikäisiä, että jo heidän lapsuusaikanaan lasten ruumiillinen kurittaminen on ollut laissa kiellettyä. En kysynyt säännönmukaisesti haastateltavien ikää haastatteluja varten, mutta haastateltavien ikä kävi useimmiten ilmi tapahtumien kuvauksista ja konteksteista tai joskus he kertoivat sen itse. Ruumiillisen kurituksen kieltä tuli voimaan 1.1.1983 lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säätelevässä laissa (361/1983). Haastateltujen vastauksista voi kuitenkin päätellä, että joissain kodeissa ruumiillisen kurituksen on nähty olevan osa keinovalikoimaa kasvatuksessa ja tälle on nähty oma oikeutuksensa.

Haastatteluissa lievempinä väkivallan tekoina lapsuudenkodissa pidettiin esimerkiksi luunapin antamista, korvasta kiinni ottamista ja tukkapölyä. Näille teoille annettiin merkitys kurinpitona ja kokemukset olivat haastateltavien mukaan lähinnä epämiellyttäviä. Näitä kuritusväkivallan muotoja käyttäviä aikuisia pidettiin rakastavina vanhempina. Huutamista kerrottiin esiintyneen esimerkiksi silloin, kun teini-iässä haasteltava alkoi mittailla, miten vanhempi reagoisi, jos hänen käskyjään ei noudattaisi. Huutamisen kerrottiin olevan ainoan keinon silloin, kun vanhempi ei olisi enää fyysisesti pärjännyt lapselle.

Haastateltavat kuvaavat useammassa vastauksessa, että ruumiillinen kuritus esimerkiksi selkäsaunan muodossa on ollut oikeutettua heidän oman käytöksensä perusteella, osa vastaajista oli kiitollisia siitä ja koki oppineensa sitä kautta esimerkiksi kuntoitusta vanhempia kohtaan ja käytöstapoja. Jotkut vastaajat kertovat kuitenkin selkäsaunan aiheuttaneen luottamuspulaa vanhempaa kohtaan tai aiheuttaneen ihmetystä sen jälkeen, kun on itse tullut vanhemmaksi, että kuinka oma vanhempi on voinut satuttaa lasta. Ne vastaajat, jotka olivat kokeneet selkäsaunojen lisäksi lyömistä ja potkimista, sekä muita vakavia väkivallan muotoja ja joilla väkivalta oli ollut toistuvaa, kuvasivat väkivaltaa toisaalta perheen normina, jota ei osannut lapsena kyseenalaistaa ja toisaalta kokemuksena, joka on jättänyt syvät jäljet ja vaikuttanut koko myöhempään elämään.

Useimmiten kuitenkin kotona annettu ruumiillinen kuritus oli selkäsauna, jonka käsitettä pyysin jokaista tästä maininnutta vastaajaa selventämään oman kokemuksensa kohdalta. Näillä haastateltavilla kyseessä oli takapuoleen tai selkään risulla tai vyöllä tehdyt lyönnit. Selkäsauna tuli esimerkiksi varastamisesta, jankuttamisesta, kotiintuloajasta myöhästymisestä, mutta myös vaaratilanteen aiheuttamisesta, kuten tulitikuleikeistä ladossa. Martti kertoo, että hänen isänsä oli tuurijuoppo, joka aina ennen juomistaan alkoi hermostua helpommin ja silloin selkään saamisen mahdollisuus oli ilmeinen. Harri puolestaan kertoo saaneensa selkäsaunan siksi, että ei mennyt nukkumaan.

Haastattelija: Antoks hän kaikille remmiä?

Harri: Joo. Yleensä minä sain aika paljon, heh.

Haastattelija: Joo. Muistaksä minkälaisista asioista? Sä sanoit, että teit pahojas, ni..?

Harri: Mitähän mä oisin tehny? Varmaa jonkunnäköstä varastamista. Sitte ku en nukkumaan menny, ku en mä oikee nukkunu. Mä en oo ikinä nukkunu hyvin.

Haastattelija: Aijaa?

Harri: Mä aina hiippailin.

Haastattelija: Onko sulle selvinny, et miks sä et oo nukkunu hyvin?

Harri: En mä tiä, en mä oo ikinä nukkunu hyvin. Eikä isäkä oo nukkunu. Sekin on huonouninen. En tiä, mistä...

Haastattelija: Niin, ni siitä tuli kans remmiä, et jos hiippaili?

Harri: Joo. Yleensä just jos oli jotain pahaa tehny, tai tälleen näin ni.

Harri koki selkään saamisen hiippailusta yöllä oikeutettuna, koska se oli hänen määritelmänsä mukaan pahan tekemistä. Vaikka tämän tapahtuman voisi myös ymmärtää epäreiluna väkivallan tekona aikuiselta lasta kohtaan, en voi tutkijana istuttaa tällaista merkitystä Harrin tapahtumasta antaman merkityksen tilalle.

Kodissa käytetty fyysinen väkivalta saattoi muuttua raaemmaksi ajan kuluessa, kuten Karin vastauksesta käy ilmi.

Haastattelija: Okei. Eli ymmärränks mä oikein, että siis sun isä ei lyönyt sun äitiä?

Kari: Ei. Lyöny. Se löi meitä lapsia. Siis, se oli hänen mielestään semmosta, mitenhän mä sen voisin sanoo, tiukkaa kuria. Elikä jos joku teki väärin, ni se, meit oli monta muksua, anto kaikille varmuudeks, niinku opetuksen vuoks loimeen. Ja alkuun, se alko vaan niinku että risulla ja sit rupes tuleen solkipäätä vyöllä ja sitte tuli avaria ja sit vähän nyrkin iskuu.

Joissain haastatteluissa kävi ilmi lapsuudenperheessä sisarusten välistä väkivaltaa, mutta haastateltavat eivät nostaneet näitä erikseen esiin koettuina väkivaltatilanteina. Sisarusten välisten tilanteiden kuvailtiin usein olleen molemminpuolista nujakointia. Kuitenkin eräässäkin kertomuksessa haastateltava kertoi veljen heitelleen häntä isoilla kivillä ja puukolla suutuspäissään. Vaikka haastateltavat kokivat sisarusten välisen väkivallan nujakoinniksi, Jonathan Caspi (2011) kuvailee sisarusten välistä väkivaltaa piilossa olevaksi, mutta erittäin haitalliseksi ja laajaksi ilmiöksi. Koska sisarusten välinen väkivalta luokitellaan harmittomaksi ja kehitykseen kuuluvaksi, saatetaan väkivallan uhrin kannalta sivuuttaa väkivallan tuhoisuus ja vaarallisuus. Jopa nälvemisellä on nähty olevan pitkäaikaisia, negatiivisia vaikutuksia sisarussuhteeseen. (Caspi 2011, IX.)

Vanhempien välistä väkivaltaa oli nähnyt osa vastaajista. Elmeri todisti usein, miten äiti hyökkäsi isäpuolen kimppuun ja pahoinpiteli tätä Elmerin mukaan vähäpätöisistä syistä aiheuttaen näkyviä vammoja, kuten mustaa silmää tai nenäverenvuotoa. Martti kertoi isän toisinaan käyneen äidin päälle humalassa. Harri kertoi valvoneensa isän kanssa, koska molemmat ovat huonounisia ja odottaneensa äitiä kotiin venähtäneiltä baarireissuilta. Näiden reissujen seurauksena äidin ja isän välille oli tullut väkivaltatilanteita.

Sit oon pari kertaa nähny, ku iskä on äitiä just repiny ja tälleen näin.

Väkivaltaa oli todistettu myös sisaruksiin kohdistuvana, kuten Elmerin tapauksessa, jossa väkivaltaa oli ensin kohdistettu häneen itseensä ja sitten pikkuveljen kasvettua

vanhemmaksi, väkivalta oli siirtynyt veljeen. Elmeri arvioi, että häneen kohdistetun väkivallan myötä hän nöyrtyi ja välttyi siksi jatkossa väkivallalta.

Joo, siinä kävi semmonen juttu, tai tää on mun tänhetkinen teoria, että kun mua oli hakattu tarpeeksi pitkään, ni mä nöyrryin niin paljon, että mä en enää millään tavalla juurikaan hyppiny äidin silmille, et must tuli sellanen mammanpoika, mikä yritti miellyttää äitiä kaikissa asioissa koko ajan. Ja sit mä rupesin säästymään siltä pahimmalta. Joo.

Marianne Notkon (2011) tutkimuksen mukaan perheväkivallan kokemuksissa oli tavallista erilaisten vahingoittamisen ja vahingoittumisen muotojen limittäisyys, joka ulottui useisiin suhteisiin samassa perheessä. Väkivaltaa voidaan seurata sivusta, tai perheissä, joissa esiintyy perheväkivaltaa, pikemminkin eletään vahingoittavien suhteiden verkossa, jossa osa tapahtumista koskettaa itseä ja osa muita läheisiä ja tärkeitä perheenjäseniä. (Notko 2011, 111–112.)

Kuritusväkivaltaan voi myös liittyä vallankäyttö. Elmeri kertoi aiemmassa esimerkissä siitä, miten äidin väkivaltainen käytös häntä kohtaan loppui, kun hän nöyrtyi ja alkoi toimia täysin äidin toiveiden mukaisesti. Myös Olli kertoi valtakamppailuista isänsä kanssa ja kuinka se vaikeutti hänen nuoruusvuosiaan. Joissain vastauksissa kävi ilmi, että fyysisen väkivallan kokeminen nähtiin helpommaksi kestää, kuin jatkuvan henkisen painostamisen kokemisen. Hylkäämiskokemusten nähtiin vaikuttavan voimakkaasti omaan henkiseen jaksamiseen ja etenkin niiden toistuessa koettiin, että uudessa kokemuksessa kertaantuu kaikki edelliset hylätyksi tulemisen tunteet. Melissa van Wertin, ym. (2017) kanadalaisessa tutkimuksessa viitataan Kerkerin ja Doren artikkeliin (2016), jonka mukaan lasten hylkäämiskokemuksiin liittyy syyllisyyden tunteita ja häpeää. van Wertin ym. tutkimuksen mukaan kaltoinkohdelluista lapsista monilla on väkivaltaista ja rikollista käytöstä. Erityinen riski tällaiseen käytökseen on lapsilla, joilla on taustalla hylkäämiskokemuksia. (van Wert ym. 2017.)

Kodin arvaamaton ja turvaton ilmapiiri nähtiin yhtenä väkivallan muotona lapsuudenkodin kokemuksiin liittyen, josta on esimerkkinä Elmerin kertomus lapsuutensa arjesta.

Ja mun äidin tapa, se oli oikeestaan tosi arvaamatonta, että mitä se teki ja mistä syystä. Et se saatto, jos tekee yhden asian yhtenä päivänä ja saman asian toisena päivänä, niin yhtenä päivänä se ei reagoi siihen mitenkään ja seuraavana päivänä se lyö turpaan tai potkii tai jotain tämmöstä. //: Ja sit se tavallaan, se ei pelkästään fyysinen väkivalta, vaan se koko ilmapiiri siellä kotona oli semmonen aina, et ei tienny, mitä tapahtuu ja millon tapahtuu ja

se oli tosi painostava ja pelottava hyvin, hyvin usein. Ei millään tavalla turvallinen. ://

Väkivaltaa oli haastateltavien keskuudessa koettu lapsuudenkodin kokemusten lisäksi myös koulukiusaamisen muodossa, joka näiden haastattelujen perusteella on kovin lievä ilmaisu haastateltavien lapsuuden ja nuoruuden väkivaltakokemuksille. Tomi Kiilakosken (2009) artikkelin mukaan kouluväkivaltaa kuvaillaan Suomessa useimmiten koulukiusaamiseksi. Tähän lasketaan kuuluvaksi henkinen ja fyysinen väkivalta sekä sosiaalisen kiusaamisen muodot, kuten poissulkeminen. Koulukiusaamisen lievempien muotojen on nähty pohjustavan vakavampaa väkivaltaa. (Kiilakoski 2009, 19.) Sami Liukkonen (2019) on haastatellut lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarista, joka kertoo, että vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan pojat joutuvat tyttöjä useammin koulukiusaamisen uhreiksi ja he kokevat avun hakemisen hankalammaksi. Pojat kokevat erityisesti fyysisen väkivallan uhkaa. (Liukkonen 2019, 6.)

Varhaisimmillaan haastateltaviin kohdistuva kiusaaminen oli alkanut päiväkodista, jossa väkivalta on alkanut henkisellä väkivallalla, ja se on aiheuttanut pelkoa, eristäytymistä ja luottamuspulaa ikätovereihin nähden. Kouluväkivaltakokemuksiin haastateltavilla liittyi lyöminen, tavaroilla heittelemine, haukkuminen ja pään hakkaaminen seinään. Kiusaamiskokemukset olivat myös olleet pitkäkestoisia ja siksi väkivallan pelko oli useimmiten jatkunut vuosia. Lisäksi yhdellä vastaajalla oli harrastuksen parissa kokemus, jossa harrastusjoukkue oli alkanut systemaattisesti kiusaamaan ja syrjimään puutteellisesta vaatuksesta ja varustuksesta, pienikokoisuudesta ja murrosiän myöhemmästä puhkeamisesta.

Et sit ku mua ruvettiin siin futisjoukkueessa, missä mä pelasin, ni siin oli just yks mun luokkakaveri ja se ei tykänny musta ja se oli semmonen tosi suosittu ja se käänsi koko joukkueen mua vastaan niinku sillai, kiusas porukalla mua ja siin oli monia syitä. Meiän äiti joutu aina tekeen mulle esimerkiksi noi pelihousut, ku muilla oli sellasta, et niiden vanhemmat osti niille uusia. Se oli aina niinku sellasta, lähinnä aina kiusattiin niistä huonoista varusteista, huonoista vaatteista ja... mut se meni aika julmaks se kiusaaminen sitte. Et kukaan ei puhunu mitään ja jos puhu niin se oli pelkkää semmosta pään aukomista. Sit siihen tuli vielä kuvioihin neljä-viistoistvuotiaana se, kun muilla alkoi se murrosikä ja rupes vehkeet kasvaa sun muuta ja mulhan alko vasta 17-vuotiaana ni. Sit kun siel oli pakollinen se suihkussa käynti, ni se oli ehkä kaikista se kovin. Siitä ruvettiin kiusaan sitte ihan hirveesti.

Martti kertoo vallankäyttöön ja väkivaltaan liittyvästä kokemuksestaan kouluympäristössä. Kun Martti aloitti uudessa koulussa, häntä pyrittiin kiusaamaan siellä. Niinpä hän haastoi kiusaajien niin sanotun johtajan tappeluun. Tappelua kesti jonkin aikaa, kunnes Martilta murtui peukalo.

Ja kun mulla oli sitte käsi kipsissä niin me oltii sitte jo kavereita. Mä olin tavallaan sen paikan ansainnu siellä. Mutta toisaalt siin oli se vaikutus kans, että mä käytin sitä arvonantoa hyväkseni sillein, että mä rupesin estämään muitakin kiusaamisia siellä.

Joskus kiusaaminen voi loppua, jos kiusattu osoittaa käytöksellään, ettei aio alistua kiusaajan vallan alle. Joskus toisaalta aggressiivinen lähestymistapa voi provosoida kiusaajaa, kuten Christina Salmivallin (1995) tutkimuksesta käy ilmi. Salmivalli on tutkinut kiusaamisen uhrien reaktioita kiusaamistilanteissa ja reagoinnin suhdetta kiusaamiseen jatkossa. Hänen mukaansa etenkin pojat reagoivat usein kiusaamiseen puolustautumalla aggressiivisesti. Mikäli kiusaaja tietää jo kiusatessaan puolustautumisen olevan tehotonta, lisää se uhrin naurunalaiseksi joutumista. Salmivallin mukaan poikien reaktio kiusaamiseen on useammin aggressiivinen kuin alistuva, sillä kulttuurillisesti pojat eivät voi osoittaa heikkouttaan. (Salmivalli 1995, 357.)

Jotkut haasteltavista olivat kokeneet seksuaalista väkivaltaa. Nämä tapahtumat sijoituivat päihdemaailman ulkopuolelle. Tilanteisiin oli kuitenkin liittynyt alkoholi joko aikuisen ahdistelijan tehdessä seksuaalisen ahdistelun tekoja lapselle humalassa ollessaan tai kahden aikuisen välisessä tilanteessa ahdistelun uhrin ollessa lähes tajuttomassa tilassa. Kokemukset nähtiin rikkovina ja epäreiluina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internet-sivuilla käsitellään seksuaalisen väkivallan seurauksia uhrille yhtenevästi haastateltavien kuvausten kanssa. THL:n mukaan seksuaaliväkivalta loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja uhrin yksityisyyttä. Seksuaalinen väkivalta rikkoo uhrin luottamuksen ja sitä kautta turvallisuuden tunteen. Seksuaalisuuteen kajottaessa loukataan ihmisyyttä ja tämä on erityisen traumatisoivaa. Vapaaehtoinen, tasa-arvoinen seksuaalinen kanssakäyminen tuottaa mielihyvää, kun taas väkivalta on pelkoa aiheuttavaa vallan ja voiman käyttöä. (thl.fi; ks. myös Laitinen 2004.)

6.3 Päihdemaailman ja väkivallan suhde

Päihdemaailman väkivaltakokemukset liittyivät haastateltavilla myöhäiseen nuoruusikään tai aikuisuuteen. Väkivaltakokemukset päihdemaailmassa olivat tavallisia

ja niitä oli lähes jokaisella vastaajalla. Käytän tässä tutkielmassa käsitettä päihdemaailma, jota haastateltavat käyttivät kuvauksena tilanteesta, jolloin he itse vielä käyttivät päihteitä säännöllisesti ja ongelmallisesti ja olivat tekemisissä ihmisten kanssa, jotka noudattivat samanlaista elämäntapaa. Tähän elämäntapaan liittyy olennaisesti rikollisuus ja velanperintä päihteenkäytön rahoittajana ja toisaalta toimeentulon keinona. Päihdemaailmaan liittyy myös paljon muita аспектеja, kuten valtaan ja kunniaan liittyviä kysymyksiä ja sen moninaisista piirteistä voisi tehdä oman kokonaisen tutkimuksensa. Tässä tutkielmassa kuitenkin viitataan päihdemaailmaan tarkoittaessani tätä päihde-elämäntapaan kietoutunutta verkostoa.

Jussi Perälä (2011) on tehnyt etnografisen tutkimuksen huumemarkkinoista 2000-luvun alun Helsingissä. Perälän mukaan rikollisuus on opittua, rikolliseksi tullaan muiden rikollisten vaikutuspiirissä mallioppimisen keinoin. Opittu rikollisuus saattaa alkaa jo siitä, että asuu huonomaineisella alueella, jossa esiintyy paljon rikollisuutta. Rikollisten yhteisö on eksklusiivinen ja siellä käytetään kieltä, jota vain sisällä olevat ymmärtävät. Näin voidaan erottaa sisäpiiriin kuuluvat ja siitä ulkopuoliset henkilöt. (Perälä 2011, 218.) Edwin H. Sutherland (1956) kertoo alamaailman kielen olevan merkki sen eristyneisyydestä, mutta myös tapa tunnistausta. Kieli, kuten myös rikollisen maailman tavat ja säännöt periytyvät rikolliselta toiselle puheen ja mallioppimisen kautta, ei kirjoitettuna koodistoina. Rikosmaailmassa verkostoituminen on tärkeää. Rikolliset opettelevat tuntemaan toisensa ja rikosuransa ja kontaktien solmiminen tapahtuu suositusten avulla (Sutherland, 1956, 17.)

Käsittelen tässä luvussa päihdemaailmassa kohdatun väkivallan muotoja, päihdemaailman kirjoittamattomia sääntöjä, päihdekäytön yhteyttä mielenterveyden horjumiseen ja väkivaltaiseen käytökseen, sekä väkivallan tekijänä olemista ja sen syitä. Lisäksi käyn läpi haastattelijoiden kertomaa lapsuuden väkivaltakokemuksista syynä oman päihdekäytön aloittamiseen ja päihdemaailmaan ajautumiseen, sekä vallan yhteyttä väkivaltaan päihdemaailman kontekstissa.

Haastateltavien mukaan päihdemaailmassa kohdattu väkivalta saattoi olla henkistä, jolloin haastateltavia oli uhkailtu ja peloteltu tai heille oli luotu pitkäkestoinen painostuksen ilmapiiri, jossa väkivallan teko saattoi tapahtua koska tahansa. Tällainen uhka liittyi usein velkoihin, joita syntyi päihdettä hankittaessa, mutta välillä haastateltavien mukaan velkoja keksittiin tyhjästäkin. Pitkäkestoinen uhka aiheutti haastateltavissa eristäytymistä ja pelkotiloja. Henkistä väkivaltaa oli myös ollut esimerkiksi se, että haastateltavan tekemisiä oli vääristetty uhkaaville tahoille, joka oli johtanut fyysisen väkivallan kokemiseen. Uhkailua oli koettu myös parisuhteen yhteydessä puolison

entisen kumppanin taholta. Painostus oli koettu erityisen uhkaavana siksi, että kyseessä oli väkivallan tekemisen uhkaukset ja tappouhkaukset, joita antoi henkilö, joka on tunnettu taipumuksestaan tehdä väkivaltarikoksia. Petri kertoo päihdemaailmassa ollessaan huumeiden tuomien harhojen tehneen hänestä helpon uhrin.

Joo aikuisiällä siellä huumemaailmassa niin siellä on muutamia fyysisiä väkivaltakokemuksia ja tota myös uhkauksia ja et on aseella uhattu ja sitten myös käytetty henkistä väkivaltaa hyvin paljon pelotteluna ja psyykkaamisena ja kaikkena tällasena, että se oli ollu tosi raakaa ja julmaa, et oon ollu siinä kans jotenki tosi helppo kohde, se amfetamiini kuitenkin aiheutti tosi paljon psykooseja ja harhoja mulle, niin sitä on tosi moni käyttäny ja leikkiny ja pelleilly mun kanssa.

Perälä (2011) kertoo väitöskirjassaan alamaailman velanperinnässä väkivallan uhan olevan voimavara, jolla varmistetaan sopimusten noudattaminen. Perälä toteaa tutkimuksensa perusteella, että vaikka väkivallan uhkaa käytetään, voi itseasiallinen väkivallan teko velkaa olevaa kohtaan kiinnittää poliisin huomion ja velka jäädä silti saamatta, joten käytännössä moni uhkaus jää uhan tasolle. (Perälä 2011, 141.) Haastateltavien kokema uhkailu oli kuitenkin saattanut kohdistua myös heidän läheisiinsä, ja tämän koettiin olevan yksi pahimmista kiusaamisen muodoista. Läheisten terveyttä ja henkeä oli uhattu ja uhka oli vaikuttanut hyvin todelliselta erään uhkailijan käytyä haastateltavan äidin työpaikalla perimässä velkoja. Joskus väkivallan uhka seurasi myös mukana, vaikka haastateltava oli jättänyt päihteiden käytön ja irtautunut päihdemaailmasta. Tällöin velat hoidettiin rahalla pois.

Haastateltavien väkivaltakokemuksiin päihteiden käytön yhteydessä lukeutui myös kokemuksia väkivallan seuraamisesta. Nämä kokemukset saattoivat päihdemaailmassa olla melko tavallisia ja joskus haastateltavat olivat olleet itse mukana porukassa, joka oli lähtenyt väkivaltaa tekemään, mutta eivät varsinaisesti itse tehneet väkivaltaa. Myös kaupungilla oli todistettu päihtyneiden ihmisten välisiä väkivaltatilanteita, joiden todettiin olleen typeristä syistä lähtöisin. Väkivallan seuraamisen kokemus saattoi olla myös erittäin tunteita herättävä, kuten Ollin kertomasta käy ilmi.

Haastattelija: Tuleeks sul mieleen muita väkivaltakokemuksia?

Olli: No vaikka esimerkiks tällanen, että mä olin mun kaverin kaa kerran niillä ja sitte sinne tuli joku tyyppi perimään jotain keksittyjä velkoja siltä ja kaato sen eka maahan ja paino pistoolin sen päähän kiinni ja sitte mä olin vähän kauempana ja sit kuulu vaan laukaus ja se jäi makaan sinne maahan, ni mähän luulin, et se ampu sen, mut se olikin siirtäny sen sillee siit päästä viereen ja ampu siihen maahan. Et ei se siihen sit osunu. Mut se oli aika

sellanen, jännä kokemus, ku luuli, et yks parhaist kavereist ammuttii siihen viereen.

Haastateltavien kokema fyysinen väkivalta päihdemaailmassa saattoi ilmetä hakkaamisena joko nyrkein tai erilaisia välineitä apuna käyttäen. Haastateltavat kertoivat esimerkiksi saaneensa turpaan, joutuneensa puukko- tai kiviheikkäyksen kohteeksi ja tulleen vangituksi ja hakatuksi useamman päivän ajaksi. Joitain kokemuksia oli myös siitä, että päihtynyt ihminen oli kadulla tullut tekemään väkivaltaisia tekoja, kuten lyömistä ja saksien pitämistä kurkulla. Osa vastaajista kertoi, että huumausaineiden ollessa kyseessä muuttuvat väkivallan teot raaemmiksi. Huumeiden käytön kerrottiin poistavan empatian toisia ihmisiä kohtaan, madaltavan kynnyksiä tehdä pahoja asioita toiselle ja kun alkoholia käyttäneiden kerrottiin useimmiten tappelevan nyrkein, huumausaineita käyttäneiden väkivaltatilanteisiin liittyi useammin aseet.

Rikostilastollisesti haastateltavien kertoma huumausaineisiin liittyvä raaka väkivalta ei tule näkyviin, mutta tämä johtunee siitä, että moni päihdemaailman väkivallan teko ei tule koskaan viranomaisten tietoon, jotta se tilastoituisi. Tomi Lintonen, Martti Lehti ja Juha Kääriäinen (2014) ovat tutkineet päihdekäytön suhdetta henkirikoksiin. Henkirikoksia lievempien väkivallan muotojen eksakti tutkiminen on haasteellista piiloriikollisuuden vuoksi, mutta Suomessa henkirikokset pystytään selvittämään lähes 100-prosenttisesti, jolloin niihin liittyvien ilmiöiden tutkiminen on tarkempaa. Suomessa puolet kaikista henkirikoksista on psykofarmakologista väkivaltaa, eli tekijä on ollut päihtynyt ja teko on ollut suunnittelematon. Yleensä käytetty päihde on ollut alkoholi. Systemisiä, eli huumemarkkinoihin liittyviä henkirikoksia tekivät keskimäärin nuoremmat surmaajat ja uhri oli useammin ennalta tuntematon henkilö. Vaikka nämä teot ovat yleistyneet, ovat ne silti marginaalisia suhteessa alkoholihumalassa tehtyihin riidan yhteydessä tapahtuneisiin henkirikoksiin. (Lintonen & Lehti & Kääriäinen 2014, 541.)

Vakaviin väkivaltatilanteisiin joutumisesta huolimatta haastateltavilla oli selkeä näkemys siitä, että väkivalta kuuluu päihdemaailmaan ja on osa sen säännöstöä. Esimerkiksi Ville kertoo, että se on päihdemaailmassa ihan yleisesti tiedossa, että jos ei velkojaan maksa, niin silloin käy huonosti. Hänelle itselleen ei ollut koskaan käynyt huonosti, koska hän oli aina maksanut velkansa. Ville kertoo itsekin uhkailleensa hänelle velkaa olleita aseellisesti. Päihdemaailmassa väkivaltaa oli siis koettu, mutta sitä oli myös itse tehty ja siksi sen nähtiin olevan vastavuoroista, eikä tapahtuneista juuri kannettu kaunaa. Erään haastateltavan mukaan päihdemaailmassa syyt väkivallalle saattoivat olla hyvin epäselviä tai syytä väkivallan tekemiselle voitiin halutessaan tekaista.

Ja päihdemaailmassa sitten, se väkivalta kuuluu sinne taas. Siellä otetaan ja annetaan. Että oon saanu turpaani siellä, on uhkailtu pyssyllä, on kiinnitetty patteriin muutamaks päivää ja hakattu ja pidetty niinku vankina siel yhes kämpäs ja isommalla porukalla tulivat, mä muistan siinä, yks piti käsistä kiinni ja toinen hakkas niin kauan, että mulla taju lähti. Mut yllättävän vähällä siellä päihdemaailmassa siis, et en hirveen usein saanu turpaani kyllä. Et jos kuitenkin käytin sen 15 vuotta päihteitä, niin varmaan 4–5 kertaa sain turpaani.

Harri kertoo tulleen pahoinpidellyksi päihdemaailmassa oltuaan velkaa. Harri kertoo päihdemaailman säännöstöstä, että turpaan otetaan ja siitä ei kerrota eteenpäin poliisille, sillä se olisi vasikointia ja poliisi ei ole päihdemaailmassa ystävä. Kati Kataja (2017) on tiivistänyt artikkeliinsa kriteerejä, joiden avulla yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan huumemaailmassa. Huumemaailmasta voidaan hakea jännitystä päihteiden tuoman euforian kautta ja toisaalta myös poliisin huijaamiseen liittyvästä vallantunteesta. Kaveria ei saa pettää kertomalla poliisille käyttäjäyhteisössä tapahtuneista rikoksista tai tällainen henkilö nimetään vasikaksi. Monet huumausaineet aiheuttavat vahvaa riippuvuutta ja tätä kautta velkaantumista, joka taas voi vaikuttaa yhteisössä vallitsevaan solidaarisuuteen ja aiheuttaa väkivaltaisia välienselvittelyjä. (Kataja 2017, 608.)

Olli kertoo, että hänen väkivaltakokemuksiinsa aikuisiällä on aina liittyneet päihteet. Olli toteaa, ettei ole edes ollut paikalla selvin päin, jos väkivaltaa on tapahtunut, vaan tilanteet ovat aina liittyneet päihtyneenä olemiseen. Olli kertoo itse tehneensä väkivaltaa nuorena nyrkkitappeluiden muodossa ja myöhemmin huumausaineiden astuttua mukaan myös puukolla.

Olli: Ja sitte myöhemmin oon kerran viiltäny puukolla käteen yhtä tyyppiä, kuka oli mulle velkaa, et se maksais sen. Ja kerran yht toista, kuka oli mulle velkaa oon, tota mä en oikeen tarkkaan muista, mitä mä sille tein, mut se ei ollut tällain törkeen pahoinpitelyn mittoi täyttävä, et vähän sellain vaan lievempi, että varmaa pari kertaa löin sitä. Mä olin niin sekasin silloin, et mä en ihan tarkkaan muista sitä tapahtumaa.

Kari kertoo, ettei ole raittiina ollessaan koskaan tehnyt väkivaltaa ketään kohtaan, vaikka onkin vielä uhannut väkivallalla, koska se on Karin mukaan hänellä lapsuudesta opittu toimintamalli. Kari kertoo, että hänen aiemmin tekemänsä hulluimmat väkivallan teot hän teki päihtyneenä, eikä silloin tuntenut sääliä toisia kohtaan. Kari kertoo myös kuulleensa päihteitä käyttäneiltä kavereiltaan, että jotkut heistä vältteli-

vät häntä silloin, kun hän oli päihtynyt, koska hän muuttui niin arvaamattoman näköiseksi ja silmät olivat täynnä vihaa. Samantyyppisiä kokemuksia oman persoonallisuuden muuttumisesta väkivaltaiseksi päihteiden käytön yhteydessä oli myös muilla haastateltavilla.

Päihteiden ja persoonallisuushäiriöiden välillä on havaittu yhteys useiden tutkimusten mukaan, kuten esimerkiksi Shannon Byrnen, Martin Cherniackin ja Nancy Petryn (2013) amerikkalainen tutkimus, jossa metadonikorvaushoitoon osallistuneiden kohdalla 53 prosentilla oli todettu antisosiaalinen persoonallisuushäiriö (Byrne & Cherniack & Petry, 2013). Samoin Suomessa psykiatrian kentällä on havaittu opioidiriippuvaisten yliedustus antisosiaalisen persoonallisuushäiriön hoitoon ohjautumisen yhteydessä. Antisosiaalinen persoonallisuus ei tunne empatiaa toisia kohtaan ja käyttäytyy usein piittaamattomasti tai rikollisesti (Levola, ym. 2012, 342.) Päihteiden ja mielenterveysongelmien välisiä yhteyksiä tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida, että mielenterveyden ongelmat ovat myös voineet johtaa päihteidenkäyttöön, sillä päihteitä on voitu käyttää ikään kuin itsensä lääkitsemisen tarkoituksessa. Päihdekäyttö ei siis välttämättä ole mielenterveysongelmia laukaiseva tekijä, vaikka se tuskin mielenterveydellisiä ongelmia lieventääkään.

Kaikki haastateltavat olivat olleet myös väkivallan tekijöitä. Yleisimmin väkivaltateot liittyivät päihdemaailmaan, mutta aiemmat väkivallan kokemukset esimerkiksi lapsuudenkodissa saattoivat nostaa väkivallan tekemisen toimintamalliksi. Vanhemmat saattoivat tällaista mallia opettaa aktiivisestikin, esimerkiksi riitatilanteissa kavereiden tai sisarusten kanssa vanhemmat saattoivat kehottaa ratkaisemaan asian lyömällä. Christopher Adamsin (2006) tutkimuksen mukaan jo perheväkivallan näkeminen saattoi aiheuttaa lapsella käytösongelmia, sillä yksi viidestä perheväkivaltaa todistaneista lapsista käyttäytyi aggressiivisesti, löi tai aloitti tappeluita (Adams 2006, 336). Seksuaalista väkivaltaa kokenut haastateltava oli myös syyllistynyt seksuaalisen väkivallan tekoihin. Tällaista käytöstä haastateltavalla ilmeni silloin, kun hän oli käyttänyt päihteitä.

Väkivaltaa saatettiin tehdä toisille myös siksi, että kiusaamisen yhteydessä koetut vääryydet haluttiin kostaa.

Sillon 14–15-vuotiaana suurin piirtein, kun alkoi se oma alkoholinkäyttö olemaan reippaampaa, ni mun persoonallisuus muuttu, ni sielt rupes nouseen niitä vihan tunteita ja rupes nouseen niit semmossii ajatuksii, että mua ei kukaan enää satuta. Ja silloin olin se, joka lähti myös haastamaan riitaa ja olin myös aina kaikissa tappeluissa mukana ja kasan alimmaisena kii ja se on ollu sitä aikaa ja oon siis itekin myös käyttänyt väkivaltaa.

Väkivaltaisen käytöksen syitä olisikin tärkeää tarkastella tuomitsemisen sijaan. Suvi Keskinen (2005) mukaan yksi väkivaltatyön työkaluista on suhtautua väkivaltaiseen käytökseen oireena jostakin muusta ja keinona purkaa pahaa oloa. Tarkoituksena ei ole tehdä väkivallasta sallittua toimintamallia, vaan johtaa asiakas etsimään selityksiä väkivaltaisuudelleen ja löytämään sille muita ratkaisuja. Väkivaltatyössä väkivaltaa pidetään subjektiivisena tunteena, jolloin työntekijän sijaan asiakas määrittelee väkivaltakokemuksen tunnusmerkit ja muodot. Tällöin väkivallan tekijä voi esimerkiksi ilmaista fyysisen väkivallan teon olleen reaktio henkisen väkivallan tekoon. (Keskinen 2005, 203.)

Väkivaltakeskustelun yhteydessä esiin nousi vallan yhteys väkivaltaan. Haastateltavat nostivat esiin erilaisia teemoja vallankäyttöön, kunnioitukseen ja egon kohottamiseen liittyen ja näiden nähtiin pätevän etenkin päihdemaailmassa. Eräs haastateltava kertoo omaan väkivallan käyttöönsä liittyen, että ihmisiä lyödessään hänen oikea olo-tilansa oli pienen lapsen lohduttomuus, jonka hän kätki väkivaltaisen käytöksen taakse, koska ei kyennyt sitä muulla tavoin ilmaisemaan. Haastateltava kertoo ansainneensa kotikaupungissaan maineen hulluna ja kovana lyöjänä ja sen jälkeen, kun hän ajautui moottoripyöräkerhon porukkaan, maine pönkittyi entisestään. Haastateltava kertoo olleen humalluttavaa huomata, että ihmiset pelkäsivät häntä, kun hän oli ensin pelännyt väkivaltaa koko ikänsä.

Se on tosi päihdyttävää, mä ymmärrän, miks porukka ajautuu noihin jengeihin ja miks ne haluaa mennä noihin jengeihin, koska se on eräänlaista huumetta kanssa se, mitä pystyy ympäristöön viljelemään ja semmosta uhkaa ja pelkoa. Normaalisti ihmiset pelkää noita moottoripyöräkerholaisia, vaikka niillä ei ois mitään syytä pelätä. Et siellä on paljon porukkaa, jotka on valmiita tekeen vaikka henkirikoksen, et ne pääsis ja pysyis siinä porukassa ihan sen takia, että sais sitä tunnustusta ja semmosta jotain, että on suurempi ku muut.

Tämän haastateltavan mukaan väkivalta on vallan väline ja yksi tehokkaimmista aseista päihdemaailmassa. Kun pääsee oikeanlaiseen asemaan, jossa voi alistaa muita, on helpompi olla. Suvi Ronkainen (2002) kertookin artikkelissaan, että aiheuttamalla tuskaa ja haavoittamalla pakotetaan väkivallan uhri tietynlaiseen ratkaisuun. Uhrin näkökulmasta valta tulee väkivallan seurauksista, mutta myös sen kyvystä tuottaa pelkoa ja rajoittaa uhrin toimijuutta. (Ronkainen 2002, 218.) Sama haastateltava kertoo myös, että päihdemaailmassa väkivalta on keino hankkia rahaa ja se voi olla hyväkin tulonlähde. Tehokkaita alistamisen keinoja ovat niin fyysiset teot, kuin ilmapiirin luo-

minen, jossa väkivallan teko on koko ajan mahdollinen. Haastateltava kokee väkivallan uhan pahempana kuin itse väkivallan kokemisen, koska uhan alla ihmisen pelot kasvavat niin suuriksi, että tämä on lopulta valmis tekemään sen, mitä uhkaaja haluaa, päästäkseen painostuksesta eroon. Myös muilta haastateltavilta nousee esiin käsitys, että päihdemaailmassa ei voi paljastaa omia heikkouksiaan, sillä jos näin tekee, tulee saamaan aina turpaansa.

Petri kertoo olleensa päihdemaailmassa turvattomassa tilanteessa ja tätä tilannetta käytettiin häikäilemättä hyväksi. Hän kertoi olleensa asunnottomana, mikä aiheutti sen, että hän oli toisten armoilla. Petrin mukaan päihdemaailmassa saatetaan helposti ottaa joku omaksi niin, että ensin esitetään ystävää ja tarjotaan apua ja suojaa, mutta yhtäkkiä ilmapiiri muuttuukin manipuloivaksi ja uhkaavaksi ja silloin ihmisiä saadaan ohjatuksi tekemään, mitä uhkaaja haluaa. Petri kuvaa tällaista tilannetta sanonnalla: "Kenen leipää syöt, sen lauluja laulelet". Myös Perälän (2011) tutkimuksesta käy ilmi, että päihdeyhteisössä huumeisiin liittyviä velkoja voidaan saada anteeksi tekeillä pieniä, laillisia tai laittomia, palveluksia (Perälä 2011, 141).

Eräs haastateltava oli kokenut fyysistä väkivaltaa päihdemaailmassa kunniakysymyksen vuoksi.

Et mitä nyt viimeks oon uhriks joutunu, ni siinä meinas kyl käydä huonosti ja siinä oli tällanen egokysymys yhdellä tyyppillä ja se suuttu, kun se koki, että mä loukkasin sen kunniaa sanomalla sitä epäluotettavaks muitten ihmisten seurassa ja sit siit meni aikaa ja se tota, mä en tienny, et on riitaa tai mitään olemassakaan, ja se ihan muina miehinä soitti et se tulee käymään tuol yhes paikas mis mä olin, ja sitte hämäyksen kautta sai mut pahoinpideltyy aika pahasti siinä.

Uhkauksia puolisonsa edellisen kumppanin taholta saanut haastateltava kertoi, että todennäköisimmin uhkaaja voisi hyökätä hänen kimppuunsa päihtyneenä ja jos hänen kavereitaan olisi ympärillä. Tämä kuvaa sitä, kuinka väkivallan tekijä haluaa teollensa todistajia pönkittääkseen asemaansa ja ollakseen uskottavasti aiemmin esittämiensä uhkauksien takana. Jokisen (2000) mukaan monilla miehillä on jo lapsuudesta saakka kokemuksia väkivallasta toisten miessukupuolisten kanssa. Nämä kokemukset jättävät epävarmuuden ja pelon siitä, että jokainen toinen mies on mahdollinen nöyryyttäjä tai kilpailija. Tästä epävarmuudesta ei yleensä puhuta, mutta se todentuu miesten homososiaalisissa liittymissä, kuten jengeissä, kaljabaarien äijäkerhoissa ja hyvä veli- klubeissa. Heteromiesten homososiaaliset liitokset edustavat Jokisen mukaan patriarkaalisen vallan uusintamista. (Jokinen 2000, 31.) Entisen kumppanin uu-

den puolison uhkailu kuvaa myös uhkailijan suhtautumista vallankäyttöön. Hän näkee naisen, tai ainakin tämän kyseisen naisen, olevan miehen vallan alainen, sillä hän kokee oikeutetuksi päättää sen, kenen kanssa entinen puoliso saa jatkaa elämäänsä heidän parisuhteensa päätyttyä.

6.4 Väkivallan herättämät reaktiot, ajatukset ja tunteet

Mainitsin jo aiemmin tässä tutkielmassa, että kiinnitin haastattelutilanteessa huomiota siihen, halusivatko haastateltavat tulla kuvailluksi väkivallan uhreina. Kysyttäessä, kokivatko haastateltavat olleensa väkivallan uhreja, suurin osa haastateltavista ei kyseenalaistanut uhrina olemistaan, vaan alkoi kertoa väkivallan kohteeksi joutumisen kokemuksiaan. Haastateltavista Martti ei kuitenkaan ajatellut olleensa uhri, vaikka ei ole oman käsityksensä mukaan koskaan suoranaisesti tappelua aloittanutkaan. Martin mukaan tilanteet olivat vain ajautuneet siihen, että toinen osapuoli oli menettänyt lopullisesti hermonsä. Tarkemmin mietittyään Martti kuitenkin koki olleensa uhri tapauksessa, jossa kaupungilla nuorena liikkueensa hän kohtasi tunteettoman naisen, joka hyökkäsi yllättäen hänen kimppuunsa ja löi.

Elmeri koki olleensa väkivallan uhri, mutta kertoi uhri-sanän ärsyttävän häntä, koska siinä on voimattomuuden leima. Elmeri ei määrittele itseään nykyään uhriksi, mutta kokee olleensa sitä aiemmin. Ronkaisen (2002) mukaan väkivallan kokeminen on traumaattinen tapahtuma. Vaikka väkivallan kokija saisi kokemuksestaan psyykkisen trauman, ei hänestä silti väistämättä tule kauttaaltaan uhria, jonka koko toimijuus hukkuu trauman alle. Väkivallalla on valta uhriuttaa, mutta samalla väkivallan kokija on muutakin kuin uhri. (Ronkainen 2002, 214.)

Kari kertoo olleensa väkivallan uhri enemmänkin lapsena. Päihdemaailmassa Kari ei koe olleensa uhri, koska sinne kuuluu niin voimakkaasti väkivallan vastavuoroisuus. Uhriuteen liittyy Karin mukaan se, että ei kykene puolustamaan itseään ja lapsena ollessaan hän on ollut liian pieni itsensä puolustamiseen. Ronkaisen (2008) mukaan Suomessa on pitkät perinteet uhrina olemisen kieltämisessä. Ronkainen viittaa lähihistorian sotatraumoihin, joita yritettiin yhteiskunnallisesti ja yksilötasolla häivyttää monesta eri syystä. Uhrin subjektipostitiota ei haluttu ottaa, vaan kärsimys ja väkivalta ohitettiin tai torjuttiin. Tämä on vaikuttanut syvällä valtion rakenteissa ja viranomaisetkin ovat sivuuttaneet jopa lapsiuhrien kokemuksia, samalla tahattomasti syventäen uhrin vaikeutta kertoa niistä. (Ronkainen 2008, 392.)

Kaikki haastateltavat eivät ajatelleet väkivaltakokemustensa aiheuttaneen traumoja. Esimerkiksi Martti kertoo, että hänelle ei ole jäänyt väkivaltakokemuksistaan traumoja, koska hän on väkivaltaan tottunut jo kotona saadessaan isältä selkäsaunoja. Martti ei muista lapsuutensa väkivaltakokemuksia kovinkaan tarkasti ja kertoo, että on yrittänyt niitä muistella, sillä näillä tapahtumilla voi olla vaikutusta siihen, minkälainen ihminen hän on tänä päivänä. Toisaalta Martti arvelee, ettei halua kaikkea tietäkään, varsinkaan yksityiskohtaisesti. Myös Elmeri kertoo, että hänen on vaikeaa muistaa lapsuutensa väkivaltaisista tapahtumista, mutta tietää ajan olleen pelottavaa ja ahdistavaa ja ikäviä asioita tapahtuneen. Näen, että osittain haastateltavien lapsuuden tapahtumien mieleen palauttamisen vaikeudessa voi olla kyse päihteiden aiheuttamista ongelmista muistille ja osittain traumaattisten kokemusten aiheuttamasta kehon suojelumekanismista.

Muistiliiton aineiston mukaan runsas alkoholinkäyttö altistaa muistihäiriöille, koska humalajuominen aiheuttaa niin välittömiä, kuin pysyviäkin häiriöitä aivojen hermokudoksessa. Alkoholien suurkulutus huonontaa joka toisella tiedonkäsittelytaitoja, kuten muistia, ja aiheuttaa kymmenesosalla jopa dementiatasoista oireilua. Myös huumet vaikuttavat tiedonkäsittelyyn, muistiin ja tarkkaavaisuuteen. (muistiliitto.fi.) Matti Vesterinen (2010) toteaa puolestaan trauman jälkeisestä unohduksesta, että unohdus on tiedostetun tiedonkulun häiriintymistä ja se voi toimia suojautumiskeinona, kun ihminen kohtaa sietämätöntä psyykkistä stressiä, eli trauman. (Vesterinen, 2010.)

Hengellisen väkivallan kokemuksen seurauksiin liittyi itsensä ja oman inhimillisyytensä inhoaminen ja kuolemanpelko, joka johtui kielletyistä, syntisistä ajatuksista liittyen oman seksuaalisuuteen. Mikäli tällaisista ajatuksista ei pystyisi pidättäytymään, seuraisi niistä kuolema, joka olisi täysin ansaittu. Aini Linjakummun (2015) mukaan joihinkin uskonnollisiin yhteisöihin liittyy kuriyhteisöllisyys. Tällaisissa yhteisöissä uskonelämään kuuluu täydellisyudentavoittelu, jonka mukaan pelastus tulee ansaita omilla teoilla, eikä se ole riippuvaista armosta tai uskosta. Siksi kohdatessaan ristiriitaisuuksia uskonnon säännöissä yhteisön jäsen kääntyy etsimään vikaa itsestään, ei yhteisön ongelmista. (Linjakumpu 2015, 83.) Haastatteluissa kävi ilmi, että syntisten ajatusten tuottama kokemus syyllisyydestä aiheutti vihaa ja surua. Surua on aiheutunut etenkin siitä, että väkivaltakokemukset ovat riistäneet ilon parisuhdeasioista ja seksuaalisuudesta ja seksi aiheuttaa ilon sijaan ahdistusta ja pahoinvointia. Hengellisen väkivallan aiheuttama ahdistus alkoi jo lapsena, mutta uskontoa vastaan ei ollut mahdollisuutta kapinoida:

Et joskus sillon nuorempana me kokeiltiin veljen kanssa sitä, että kun meistä kumpikaan ei halunnu käydä niissä kokouksissa, eikä meistä kumpikaan halunnu olla tekemisissä sen asian kanssa, koska se lähtökohtaisesti oli niinku inhottavaa ja ahdistavaa meidän mielestä. Niin osotettiin vähän mieltä. Ei suostuttu lähteen niihin kokouksiin, niin sitte lähetettiin sinne sen jälkeen, kun meitä oli hakattu ja revitty hiuksista. Et se oli niinku, sinne mennään itkun kanssa tai ilman itkua.

Kaikkien haastateltavien suhtautuminen väkivaltaan oli muuttunut kielteisemmäksi raitistumisen jälkeen. Olli kertoo suhtautumisestaan, että ei enää ihannoivä väkivaltaa, vaan kokee etenkin heikompien sortamisen ällöttävänä, epäreiluna ja raukkamaisena, eikä näe siinä mitään hienoa. Ollia myös hävettää ja harmittaa se, että hän on itse tehnyt väkivaltaa toisia kohtaan. Haastateltavien kertomusten perusteella voi olettaa, että he ovat kohdanneet traumaattisia asioita niin väkivallan kokijoina, kuin tekijöinäkin. Nämä kokemukset ovat kuitenkin muuttuneet oppimiskokemuksiksi sen jälkeen, kun haastateltavat ovat niitä raittiina pystyneet käymään läpi ja analysoimaan. Ojansen (2014) mukaan niin raskaita kuin traumaattiset kokemukset ovatkin, traumoja kokeneista jopa 60–70 prosenttia kertovat oppineensa niistä jotain ja niiden myötä arvonsa muuttuneen pehmeämmiksi ja rakkautellisemmiksi (Ojansen 2014, 346). Joidenkin suhtautuminen omiin väkivaltakokemuksiinsa oli kuitenkin itseä syyllistävä. Esimerkiksi Martti kertoo kokemuksesta, jossa oli kokenut väkivaltaa ja harmittelee sitä, että hänen olisi itsensä pitänyt osata varoa yhtäkkistä hyökkäystä.

Martti: Sit toinen oli semmonen, ku yks löi semmosella, kaheksankulmasii tuoppeja, jos tiiät. Ne oli erittäin raskaita, semmosella mua tonne otsaan, mut tällä oli muutenki niitä mielenterveysongelmia ja ois mun pitäny osata varoa sen niit yhtäkkiä kilahtamisia.

Haastattelija: Joo. Miks sä ajattelet, et sun ois pitäny osata varoa?

Martti: Koska mä tiesin niistä. Siks mun ois pitäny osata varoa. Mut tää oli baarissa ja ilmeisesti siellä mä ajattelin, ettei sille tuu samanlaisia, mutta tuli.

Martti kertoo olevansa tämän väkivallan tekijän kanssa kaveri nykyäänkin ja sanoo, ettei halunnut tehdä kokemastaan väkivallan teosta suurempaa asiaa, koska uskoo, että hyökkäyksellä ei ollut tekijän oman tahdon kanssa mitään tekemistä, huomioiden hänen mielenterveysongelmansa. Haastateltavien joukossa myös seksuaalisen väkivallan kokemuksiin oli liittynyt syyllisyydentunteita sen vuoksi, että naisen ja miehen välisessä seksuaalisen väkivallan tilanteessa miehen koettiin aina olevan syypää, vaikka tämä olisikin ollut tilanteessa uhri.

Olli kertoo fyysisen väkivaltakokemuksen aiheuttamista tunteista, että tultuaan ker-
ran vakavasti pahoinpidellyksi hän kovetti itsensä. Olli kertoo, että tapahtuneen jäl-
keen asia ei häntä häirinnyt, mutta on alkanut myöhemmin alitajuisesti vaivata. Olli
kertoo, että hänellä on kostonhimoa ja tappoajatuksia hänelle väkivaltaa tehneitä ja
sillä uhanneita kohtaan ja nämä tunteet ovat sellaisia, joita hän ei haluaisi tuntea,
mutta ne vaivaavat usein. Olli kertoo myös kärsineensä uniongelmistä, jotka tuntuvat
pahentuvan koko ajan ja hän miettii, voisivatko uniongelmat olla yhteydessä hänen
väkivaltakokemuksiinsa. Mikäli tulkitaan, että Ollin kokemat väkivaltakokemukset
ovat aiheuttaneet hänelle trauman, voidaan katsoa joidenkin Ojasen (2014) teoksessa
listattujen trauman oireiden sopivan Ollin tilanteeseen. Ojasen mukaan trauma voi
aiheuttaa aluksi shokkitilan, sen jälkeen unettomuutta, traumaan takertumista, ärty-
neisyyttä, keskittymisvaikeuksia, ihmisten välttelyä ja masennusta. Olennaista trau-
man synnylle on kielteisen tapahtuman äkillisyys ja ennustamattomuus, sekä yksilön
kyvyttömyys vaikuttaa traumatisoivan tapahtuman kulkuun. (Ojanen 2014, 331.)

Harri kertoo, että häneltä on fyysisen väkivallan seurauksena lähtenyt hampaita, mur-
tunut nenä ja tullut mustelmia ja muita murtumia. Kysyttäessä, mitä ajatuksia tai tun-
teita väkivallan kokemukset Harrissa herättävät, hän kertoo, että ei se kivaa ole kahta
viikkoa imeä ruokaa pillin kautta tai hävetä sitä, että on silmät mustana. Kokemusten
Harri kertoo myös kovettaneen itseään ja saaneen hänet ajattelemaan, että väkivaltaan
vastataan väkivallalla. Harri kuvaa oppineensa tämän läksyn kantapäähän kautta. Harri
kertoo päihdemaailmassa henkisen ja fyysisen väkivallan kietoutuneen yhteen ja toi-
mineen näin tehokkaana uhkana.

*No totta kai se on uhkaavaa. Kun tulee monoa päähän ja nyrkkiä naamaan.
Uhataan konttikyydillä ja ei uskalla mennä kotoa mihikkää, ku ei tiedä minkä
kulman tai nurkan takaa tulee, tai mikä auto tulee tien varrelta ja sanoo, et
hyppääpäs kyytiin. Tällasta uhkailua, mikä on henkistä, tottakai henkistä ja
fyysistä väkivaltaa sit ku saa kiinni aina. Et ei voinu kävellä ja uhattii puhe-
limessa ja kaikkee. Kyl se psyyken päälle käy. Kauppaan ei uskalla mennä ja
sitähän se.*

Myös toinen haastateltava kertoo pelon kokemuksistaan tilanteessa, jossa fyysisen vä-
kivallan uhka ja teko yhdistyivät. Haastateltava kertoo, kuinka oli aiemmin pahoinpi-
dellyt moottoripyöräkerholaisen pahasti ja sen tehtyään odotti, miten tapahtuma tul-
laan kostamaan.

*Nehän janos kostoo koko porukka ja mä raitistuini ne ne sit, sama meiniki
jatku, et ne metsästi mua, heilutti vähän pyssyä ja hakkas. Sillon ne hakkas*

mut kaupassa kertaalleen, kun mä olin ruokaa ostamassa ja siin oli yks jengiläinen ja hakkas mut siihen. Se ei oikeen tunnu se lyöminen miltään. Tulee siinä pelko ja adrenaliini nousee tosi paljon ja mahassa rupee kiertään siinä tilanteessa, mut se lyöntitilanne. Jos joku lyö, niin siinä yrität vaan selviytyä pois nopeesti tai sitten, jos et pääse lähteen minnekään, niin yrität suojata ittees silleen, ettei käy pahasti. Mitä tahansa siinä tekee, ettei sattuis hirveen pahasti. Mut ei se oikeen lapsena tuntunu hirveesti miltään se, et ku lyötiin, eikä sitten kyl vanhempana.

Tämän haastateltavan mukaan fyysistä väkivaltaa pahempaa on ehdottomasti pelon ilmapiirin luominen. Se, ettei uskalla liikkua yksin eikä päiväsaikaan, kerrostalossa jokainen kolahdus tai vieraasta puhelinnumerosta tulevat puhelut aiheuttavat pelkoa. Haastateltava kertoo olleensa joskus niin vainoharhainen, että näki punaisia kiikaritähkäimen pilkkuja seinillä, vaikka niitä ei ollut olemassakaan. Henkisen väkivallan ja uhkailun aiheuttamat reaktiot ja tunteet olivat haastateltavien kertomusten perusteella hyvin vahvoja. Myös Petri kertoo päihdemaailmassa vastaanottamansa veloilla uhkailun aiheuttaneen hänelle sitä, että hän oli koko ajan varuillaan. Lopulta painostava tilanne sai Petrin ajattelemaan itsetuhoisia ajatuksia ja Petri kertookin päihteillä yrittäneensä viedä oman henkensä. Petri koki päihdemaailmassa olemisen ajan jatkuvana karkuun juoksemisena. Päinvastaisiakin kokemuksia väkivallan uhasta päihdemaailmassa löytyi Villeltä, joka kertoo, etteivät päihdemaailmassa saadut uhkaukset aiheuttaneet juuri minkäänlaisia tunteita, ainoastaan stressiä siitä, että rahaa velkoihin tuli löytyä äkkiä. Ville kokee, että pystyi sopimaan velkojen maksusta erissä, jos hänellä ei heti ollut koko summaa ja kun hän pysyi tavoitettavissa, uhkaavaa tunnetta ei tullut.

Eräs haastateltava kuvailee tuntemuksiaan väkivallan kokemisen aikana ja sen jälkeen, että itse väkivallan teon jälkeen tulee rauha ja helpotus siitä, ettei käynyt pahemmin, mutta sen odottaminen, että kohta sattuu, on hänen mukaansa voimakkain väkivallan ase. Haastateltavien keskuudessa myös joihinkin perheväkivallan kokemuksiin liittyi se, että jos vanhempi sai purkaa omat tunteensa väkivallan muodossa johonkin perheenjäseneen, laukaisi se tilanteen ja jonkin aikaa perheessä oli parempi ilmapiiri, tilanne ikään kuin palautui normaaliksi.

Jotkut haastateltavista olivat pohtineet väkivaltakokemuksiaan ja niiden vaikutuksia jo pidemmän aikaa ja kertoivat joko ymmärtävänsä väkivallan tekijää tai antaneensa tälle anteeksi. Esimerkiksi uskoon tulemisen kerrottiin olevan käänteentekevä kokemus, joka poisti vihan sisältä ja toi anteeksiannon. Kyse oli siitä, että pystyi luovuttamaan vihan tunteesta. Anteeksianto ulottui omiin väkivallan tekoihin, mutta myös niille, jotka olivat väkivaltaa tehneet itseä kohtaan. Erään haastateltavan seksuaalisen

väkivallan kokemuksen yhteydessä anteeksianto oli myös löytynyt uskon kautta. Sen jälkeen haastateltavalle tuli käsitys, että väkivallan tekijä on sairas ja jos hänellä olisi vaikkapa syöpä, ei häntä tuomittaisi sen takia. Moni perheväkivaltaa kokenut haastateltava ymmärsi vanhempiensa lähtökohtia, sitä, että heillä ei ollut keinoja eikä resursseja olla vanhempia. Jotkut haastateltavista totesivatkin, että heidän vanhempiensa ei olisi koskaan pitänyt saada lapsia.

Elmeri kertoo, että väkivalta on kulkenut sukupolvien jatkumossa hänen suvussaan. Taustalla on ollut sotatraumoja, väkivaltaa ja emotionaalisia traumoja. Elmerin äiti joutui hyvin pienenä omien vanhempiensa taholta hylätyksi ja uudessa kodissaan kokemaan henkistä ja seksuaalista väkivaltaa. Elmerin isänäiti oli kuollut isän ollessa pieni ja isänisä oli alkoholisti, jonka vuoksi Elmerin isä oli asunut lapsuutensa ja nuoruutensa lastenkodissa. Elmerin mukaan nämä hyljeksityt ja satutetut lapset olivat kohdanneet toisensa nuorella iällä ja löytäneet toisistaan turvaa ja muodostaneet myöhemmin parisuhteen. Elmeri kertoo, että nämä taustat tietäessään hän ei ole vihainen tai katkera äidilleen, joka oli häntä kohtaan väkivaltainen lapsuudessa, vaan ymmärtää, että hänellä ei ollut vaihtoehtoja. Elmeri ei silti hyväksy äitinsä toimintaa.

Pirkko Siltalan (2016) teoksessa käsitellään taakkasiirtymää, eli trauman siirtämistä sukupolvelta toiselle. Siltalan mukaan mikään hoitointerventio ei saa traumaa tapahtumattomaksi. Traumatisoituneen ihmisen, perheen tai yhteisön tulee työstää traumaa ja omaksua kyky elää sen kanssa eheyttämällä traumaattiset kokemukset tietoisella työskentelyllä ja luomalla uusia merkitysyhteyksiä kokemuksestaan itsestään ja toisista. Näin trauma integroituu osaksi elämää. Eheytyksen edellytyksenä on anteeksiantaminen ja anteeksiannon vastaanottaminen. (Siltala 2016, 34–35.)

Jotkut haastateltavat kertoivat raitistumisen, väkivaltakokemusten käsittelemisen ja anteeksiannon vaikuttaneen elämäänsä merkittävästi. Kari kokee, että on raitistumisensa myötä saanut uuden mahdollisuuden ja paljon enemmän, kuin olisi aiempien tekojensa valossa ansainnut. Kari pohtii, että ehkä mahdollisuus on annettu siksi, että hän voisi osallistua esimerkiksi tähän tutkimukseen tai kertoa avoimesti ihmisille riippuvuussairauksista ja hän uskoo, että elämän päätarkoituksena on auttaa toisia, hätää kärsiviä. Niin tehdessään Kari kokee, että hänellä ja hänen läheisillään on hyvä olla. Jos hän taas keskittyy itseensä ja omiin traumoihinsa, tuottaa se pahoinvointia niin itselle kuin läheisillekin. Karin mukaan yhdenlainen väkivallan muoto toisia kohtaan on jumittua omiin traumoihinsa vuodesta toiseen.

Petri kertoo, että raitistuttuaan hänet valtasi viha, katkeruus ja kostonhimo kaikkia niitä kohtaan, jotka olivat väkivaltaa hänelle tehneet. Asiaa käsiteltyään ja keskusteltuaan muiden kanssa hän kuitenkin tuli ymmärrykseen siitä, että nämä tunteet veivät häneltä itseltään paljon energiaa ja hän alkoi purkaa pahan olon tunteitaan ymmärryksen ja oman hyvinvoinnin kautta. Nykyään Petri kertoo ymmärtävänsä, että väkivalta kuuluu päihdemaailmaan ja päihteitä käyttäessään ihmisen persoonallisuus muuttuu ja hän tekee asioita ainoastaan siitä näkökulmasta, miten saa helpotettua omaa päihdekäyttöään. Myös lapsuuden kiusaamiskokemusten suhteen Petri on löytänyt rauhan.

Menneisyyden kokemukset ei vaikuta mun elämään. Ainoa, miten ne vaikuttaa, niin kokemuksina ja jotenki semmosina positiivisina asioina. Pystyn omalla kokemuksella myös kertomaan näitä asioita ilman minkään näköstä häpeän tunnetta, tai et näitä tarvis salata jotenkin ja se, et en tänä päivänä koe, että ne on mun vika mitenkään tai et mä oisin ollu itte syyllinen näihin, vaan kyl on ymmärrys siitä, et se vastapuoli on jollaki tavalla ollu sairas tai ei oo osannu käyttäytyä tai purkanu sitä omaa huonoo oloonsa, niin jotenki se, että osaa tänä päivänä elää niitten asioiden kanssa ilman, että ne vaikuttaa mun elämään. Eikä oo niitä vihan tai koston tai muunkaan tunteita näistä asioista.

Ojasen (2014) mukaan anteeksianto on myönteinen muutos uhrin ajatuksissa, tunteissa ja käyttäytymisessä väärin tehnyttä kohtaan. Anteeksiantava luopuu kostoajatuksistaan ja haluaa normalisoida vuorovaikutussuhteen, jota on rikottu. Anteeksi antaminen on todennäköisempää sellaisissa vuorovaikutussuhteissa, joihin ollaan sitoutuneita ja halutaan panostaa. Anteeksiannon jälkeen vuorovaikutussuhde useimmiten paranee ja vahvistuu. Anteeksiantavien mieliala on parantunut ja hyvinvoinnin on nähty lisääntyvän, sekä joidenkin tutkimustulosten mukaan jopa vaikeat traumat ovat lieventyneet anteeksiannon opettelu myötä. (Ojanen 2014, 221.) Peter Strelanin, Ian McKeen ja N.T. Featherin (2015) mukaan on paljon psykologian alan tutkimusta, jonka mukaan anteeksiantaminen lisää uhrin hyvinvointia kohottaen tämän itsetuntoa, lisäten toiveikkuutta ja vähentäen masennusta, ahdistuneisuutta ja muita negatiivisia tunteita. Anteeksiantaminen kuitenkin altistaa uhrin asettumaan haavoittuvaksi sen henkilön edessä, joka hänelle on jo kerran tehnyt pahaa. (Strelan & McKeen & Feather, 2015.)

7 MIEHISYYDEN SUHDE PÄIHTEISIIN JA VÄKIVAL- TAAN

7.1 Miehisyyden ja miehen mallin määrittelyä

Aloitin haastattelutilanteissa myös miehisyyden käsitteen kartoituksen kysymällä haastateltavieni näkemyksiä miehisyydestä. Esiin nousi esimerkiksi, että miehinen mies on miehenä ja isänä perheen pää, joka suojelee perhettään, luo perheelleen turvallisuuden tunnetta ja on viisas. Itselleen tulee hakea apua ongelmien, eli esimerkiksi riippuvuussairauksien kohdatessa, jotta pystyy ohjaamaan läheisiään oikeaan suuntaan ja toimimaan heille esimerkkinä. Miehinen mies pysyy pystyssä tulessa ja tukee ja turvaa perhettään. Miehen tulee isänä tarjota rakkautta koko perheelle, myös puolisolle. Miehinen mies pitää huolta myös muista läheisistään. Miehisyys on rehellisyyttä ja aikuisuutta. Eräs haastateltava koki Jeesuksen olevan hyvä miehen malli, koska Raamatun kerrottiin ohjeistavan, miten konfliktitilanteissa Jeesus oli armelias epäonnistuneita kohtaan ja nosti, kun joku kaatui, eikä ollut ensimmäiseksi lyömässä.

Miehisyyden ei koettu haastateltavien keskuudessa olevan yhteiskunnan asettamien normien mukaista tai ainakin sitä haluttiin omassa elämässä toteuttaa omalla tavalla. Yhteiskunnan normien mukaiseen miehisyyteen nähtiin kuuluvan rahan tienääminen, vakituisen työpaikan ja omaisuuden kerryttämisen. Myös perhe piti tämän mallin mukaisesti olla ja miehen tuli käydä töissä ja vaimon hoitaa perheen. Tätä näkemystä kuitenkin kyseenalaistettiin ja todettiin, ettei se ole enää nykypäiväinen. Harri Jokirannan (2003) mukaan perinteisesti on nähty, että miehisyys syntyy sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa isältä pojalle. Myös työn tekemisen ja työteliäisyyden mallit on liitetty miehisyyteen. Nykyään maskuliinisuutta ei kuitenkaan tuoteta samalla

tapaa, koska sukupolvien välinen yhteys ja työelämä ovat muuttuneet toisenlaisiksi. Sen sijaan miehisyyden muodostuu institutionaalisen sosialisoinnin, mielikuvien ja kulttuurin kautta. (Jokiranta 2003, 11.)

Miehisyyden nähtiin myös olevan omista teoista vastaamista sekä hyvissä, että huonoissa asioissa ja tähän itsekin omissa toimissa pyrittiin. Miehisyyden nähtiin olevan itsensä hyväksymistä sellaisena kuin on, miehenä, ja elämää ilman häpeää. Miehisyyden nähtiin olevan sitä, että ei valiteta asioista ja kuljetaan omaa tietä, välittämättä muiden mielipiteistä. Toisten mielipiteiden huomiotta jättäminen nähtiin kuitenkin omakohtaisesti vaikeana vaatimuksena, ja niihin liiallinen huomion kiinnittäminen oli aiheuttanut ahdistusta ja eristäytymistä muista ihmisistä jo lapsesta saakka. Henna Pirskanen ottaa esiin väitöskirjassaan hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen, joka kuvaa kulttuurisesti idealisoituja tapoja olla mies (Pirskanen 2011, 30). Vaikuttaa siltä, että haastateltavat myös määrittelyissään esittävät omaa ihannekuvaansa mieheydestä. Tämä todentuu siinä, että asetettuihin ihanteisiin ei kaikilta osin itse päästy.

Miehisyydestä oli puhuttu haastateltaville heidän lapsuudessaan eri tavoin. Joidenkin haastateltavien äideillä oli omien traumojensa vuoksi erittäin kielteinen ja ikävä suhtautuminen koko miessukupolveen ja tätä suhtautumistaan he purkivat poikalapsiinsa. Miesten tarpeiden ja halujen oli opetettu olevan vääränlaisia ja miehisyyden pahaa. Myös ääriuskonnollista miehen mallia oli opetettu joissain tapauksissa ja siinä miehen nähtiin olevan naista ylempänä ja määräävän kaikista asioista. Tämän käsityksen mukaan miehen tulee olla jäykkä, suoraselkäinen ja vankkumaton ja liiallista tunteiden ilmaisua tulee välttää. Miehen tulee kantaa kaikki vastuu tekemistään päätöksistä, haluaa hän sitä itse tai ei.

Haastateltavien määrittelemät miehen mallit muistuttivat hämmästyttävän paljon Jokisen (2000) määrittelyä länsimaisen miesihanteen mallista, johon kuuluu viisi aspektia. Jokisen kuvauksessa mies on voimakas ja kooltaan suurempi kuin nainen. Mies menestyy taloudellisesti tai sosiaalisesti ja kykenee elättämään perheensä. Mies on luonteeltaan vakaa ja järkkymätön ja kykenee siksi ratkaisemaan kriisejä ja olemaan rationaalinen. Mies kykenee puolustamaan itseään, perhettään ja läheisiään henkisiltä ja fyysisiltä hyökkäyksiltä. Mies on synnynnäisesti heteroseksuaalinen, väsymätön rakastaja. (Jokinen 2000, 210.)

Toisille haastateltaville oli vaikeampaa määritellä miehisyyttä ja sen kerrottiin askaruttaneen itseäkin. Miesten kuvattiin olevan laaja kirjo ja miesten monitahoisempia, kuin naisten. Monitahoisuuden tarkennettiin tarkoittavan, että miehistä löytyy enemmän huippuja ja luusereita. Miehisyydelle ei löydetty konkreettista määritelmää tai

mallia. Miehisyyteen pohdittiin liittyvän oman sanan pitämisen ja oikeudenmukaisuuden, mutta kuitenkin todettiin näiden olevan yleisinhimillisiä ominaisuuksia miehisten ominaisuuksien sijaan. Miehisyyden voitiin ajatella olevan jotain sellaista, jonka jokainen määrittelee itse. Jokaisella miehellä on oma tapansa olla mies. Myös Jokinen (2000) kyseenalaistaa mieheyden liittymistä johonkin tiettyyn malliin, jota voisi vaikkapa biologisesti perustella. Jokisen mukaan sukupuolieroja miesten ja naisten välillä on tutkittu jo 1890-luvulta saakka, ja silti on tutkimusten mukaan todettava, että sukupuolten väliset psykologiset erot ovat pieniä ja johtuvat enemminkin kulttuurisista kuin biologisista tekijöistä. Sukupuoli sijaitsee biologisen ruumiin lisäksi puheissa, ajattelussa, sekä itseilmaisun tavoissa, kuten vaatetuksessa, eleissä ja ilmeissä. Ruumiillisesti nähtävä sukupuoli on kuitenkin mahdollista hämärtää tai muuttaa. Siksi sukupuoli tulisi käsittää biologisuuden sijaan sosiaalisesti esiintymiseksi, jota kulttuuri värittää. (Jokinen 2000, 204–205; ks. myös Connell 2005, 854)

Monissa haastateltavien vastauksissa kävi ilmi, että miehisyyttä opeteltiin uudelleen raitistumisen myötä. Kun päihdekäyttö oli alkanut varhain teini-iässä, oli normaali kehittyminen, kasvu, itsenäistyminen ja vastuun ottamisen opettelu jäänyt pois. Siksi osa haastateltavista alkoi opetella aikuisen elämään kuuluvaa vastuun kantamista vasta pitkällä aikuisiässä. Miehisyyttä oli opeteltu myös sen vuoksi, että mieheksi kasvamisen yhteydessä oli koettu seksuaalisuuden loukkauksia, seksuaalisuuden heräämisen tukahduttamista tai kiusaamista murrosiän alkamisen viivästyttämisestä. Tämä vaikutti esimerkiksi oman seksuaalisuuden kokemukseen ja avioelämään.

Miehisyyden opetteluun liittyi haastateltavien mukaan myös vastuun ottaminen ja kantaminen, sekä toisten ihmisten huomioon ottaminen, sillä päihdemaailmassa vastuuttomuus ja välinpitämättömyys kuuluivat arkeen ja tärkeintä oli huolehtia ainoastaan omasta päihteiden saannista. Joillain haastateltavilla ei ollut ollut elämässään miehen mallia. Mikäli isä ei ollut koskaan mukana haastateltavan elämässä, koettiin, että oltiin jääty paitsi eräänlaisesta esimerkin antajasta elämässä. Kun omien lasten lapsuusaika kului päihteitä käyttäen, ei miehen mallia siirretty myöskään omille lapsille.

Ku se on jäänyt siellä oikeestaan, päihteidenkäyttö on alkanu 14, 15-vuotiaana, ni silloin siel on jääny se normaali kehittyminen pois ja jotenki se, et nelikymppisenä on ruvennu opettelemaan sitä elämää ja saa kiinni, et se on varmaan alkanu sielt jostain 15–16-vuotiaan tasolta se oman elämän ja mun persoonallisuuden ja oman identiteetin rakentamisen. Mistä ylipäättään sitä mallia ja esimerkkiä itte saa, niin en oo saanut sitä omalta isältäni, et se on aina ollu poissa mun elämästä ja sitte taas en oo pystynyt itsekään antamaan omille lapsilleni sitä mallia, et se on varmaan sellanen tärkein perintö, mikä

jätetään niille omille lapsille ja niille pojille myös siit miehisyydestä, ni se on jääny kokonaan väliin sit. Asioita, joita ei saa enää sitte myöhemmin muuttettua tai millään tavalla korjattua.

Mikäli miehen mallia ei oltu saatu lapsuudessa, sitä etsittiin päihdemaailmassa vanhemmista ryyppykavereista ja raitistumisen jälkeen Raamatusta ja vertaisryhmistä. Pohdintaa aiheutti, olisivatko nuoruuden valinnat esimerkiksi päihteiden käytön suhteen olleet samanlaisia, jos isä olisi ollut saatavilla ja ohjaamassa oikeaan suuntaan.

7.2 Miehisyyden suhde päihdekäyttöön

Tarkastellessani miesten kohtaamaa väkivaltaa aiemman tutkimuksen ja teoreettisen viitekehyksen valossa, huomasin, että aiheeseen liittyen nousi esiin miehille asetetun roolin suhde miesten päihteiden käyttöön. Pirskasen (2011) mukaan tietynlainen juomiseetos liitetään suomalaiseen mieskuvaan ja juominen nähdään miehisenä vapautena (Pirskanen 2011, 42). Ritva Nätkinin (2006) mukaan Suomessa on perinteisesti liitetty alkoholin juominen ja humalaisuus miehiin ja maskuliinisuuteen, myös rajun päihdekäytön yhteydessä (Nätkin 2006, 10). Maritta Itäpuisto (2001) kertoo teoksessaan miesten ja naisten eroista juomisen suhteen, mutta myös poikien kasvamisesta juomiskulttuurin pariin (Itäpuisto 2001, 85). Eräs haastateltavistani näki, että hänellä päihteiden käyttö liittyi miehisyyden osalta itsetunnon kohottamiseen.

No omalla kohdalla alkuun tietysti se päihteiden käyttö nosti egoa jollakin tavalla tai se nosti sitä itsevarmuutta ja itsetuntoa ja se oli harhaa. Ja se on varmaan sitä, mitä sen päihteen kuuluukin tehdä ja minkä takia sitä otetaan. Että se jonkun näkösiä omia itsetunnon vaivoja paikkaa ja saa tiettyä rohkeutta asioihin ja iteltä ujoudet ja estot ja kaikki poistu sen päihteidenkäytön myötä. Ja jotenki tuntu, että musta tulee jotain paljon mahtavempaa, kun mitä mä oikeesti oonkaan. Ja sitte pikkuhiljaa kyl jotenki unohtuu tai jää pois se itsetunnon kohotus siitä, et kyl se on pikkuhiljaa tosi häpeällistä. Sen tiedostaa itsekin, et tää ei oo oikein ja sitä tekee salassa ja pitää pyrkiä mahdollisuuksien mukaan peittelemään. Vaik se saattaa omassa käytöksessä näyttäytyä vielä sellasena egon nostattajana, mut kyl se rupee pikkuhiljaa murentaan sitä omaa miehisyyttä ja omaa identiteettiä ja tulee ihmisest semmonen reppana ja säälistävän näkönen. Ja se tekee omasta olemuksesta jo semmosen, mistä näkee, et tossa ihmisessä ei oo oikeesti mitään pelottavaa, siin ei oo mitään ihailtavaa tai ei pysty nostattaan sitä omaa egoa millään tavoin. Ja se rupee mureneen kyllä aika varhasessa vaiheessa päihteiden käytön myötä, silloin ku se on päivittäistä.

Elmerin mukaan yhteiskunta kasvattaa pojista sairaita miehiä. Päihteet liittyvät tähän asiaan siten, että miehisyyttään kestää paremmin päihtyneenä. Elmeri toteaa, että välttämättä päihteet ja miehisuus eivät liity toisiinsa mitenkään, mutta Suomessa on kulttuuri, jossa miehet juovat.

Se on vähän niinku semmonen, et lumi on kylmää ja vesi on märkää ja miehet juo, heh. Siinä se.

Kysyttäessä tarkennusta siihen, miten yhteiskunta kasvattaa pojista sairaita miehiä Elmeri kertoo, että Suomessa on machokulttuuri, jossa pojille luodaan sellainen mielikuva, että he eivät saisi tuntoa tai ilmaista tietynlaisia tunteita ja käytöksen pitää olla tietynlaista ollakseen kelvollinen mies. Tällainen lokerointi aiheuttaa miehille häpeää ja riittämättömyyden tunnetta, jota lääkitään päihteillä. Kuitenkin Elmeri näkee tilanteen muuttuneen Suomessa viimeisten vuosien aikana, eikä sukupuolen perusteella enää tarvitse lokeroitua niin tarkasti.

Harrinkin mukaan Suomessa on vielä vallalla käsitys, jonka mukaan tosimies ottaa aina muutaman oluen. Harri kertoo itse kuitenkin päihdehoidon kautta oppineensa, että tosimiehisyyttä ei ole päihteiden käyttö, vaan se, että ei juo. Kysyttäessä, miten Harri ennen ajatteli ja mistä nämä ajatukset olisivat voineet tulla, kertoo hän, että ennen elämään kuului päihteet ja tappeleminen ja se oli kovan jätjän merkki. Ajatus lähti nuoruudessa omasta kaveriporukasta. Silloin, kun Harri oli pieni, hän katsoi ylöspäin vanhempia kavereita, jotka käyttivät alkoholia ja olivat väkivaltaisia ja heitä pelättiin, mutta Harrin näkökulmasta heillä oli hauskaa ja toiminta näytti hienolta. Villen mukaan päihteiden käyttö liittyy miehisyyteen aika paljon, koska päihdemaailmassa pitää olla kova äijä.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että miehisuus ei liity päihteidenkäyttöön mitenkään. Martti kertoo esimerkiksi, että kun hän nuoruudessaan aloitti alkoholin käytön, suurin osa porukasta joi sen vuoksi, koska muutkin joivat. Päihteitä käyttivät tasarvoisesti miehet ja naiset. Martti uskoo, että päihteiden käyttöön liittyy ennemminkin trendejä. Silloin oli tapana, että juodaan alkoholia, nykyään humalahakuinen juominen ei ole enää muodikasta. Haastateltavat kertoivat tiedostavansa karrikoidun kuvauksen suomalaisesta miehestä viinapullo kädessä, mutta eivät kokeneet tämän kuvan kohtaavan käytännön kanssa. Karinkaan mielestä miehisuus ei liity suoranaisesti päihteisiin mitenkään, mutta hän kertoo päihdemaailmassa miehisyyden olevan toisenlaista, kuin minkälaiseen miehisyyteen hän itse uskoo.

Mutta miten se näkyy, minkälainen miehisuus on päihdemaailmassa, ni se hän on just sitä, et huutaa koviten, lyö koviten ja panee koviten, koska se on päihdemaailmassa miehisyyttä. Todellisuus on jotain ihan muuta. Ja päihdemaailmassahan on, valtaosin ihmiset keskimääräistä herkempiä. Sinnehän ajautuu, tosi herkkät. Ajautuu paljon semmosia taiteilijasieluja ja rikottuja ihmisiä, jotka on herkkiä ja haavotettuja.

Vaikka jotkut haastatellut tiedostivat aiemmin vallinneen miehisyyden mallin, jossa päihteet liittyivät miehisyyteen, eivät he allekirjoittaneet tätä mallia omaan elämäänsä tai tähän päivään kuuluvaksi. Ajattelutavan muutos on näkynyt myös miesten päihdekäytön tutkimuksessa. Marja Holmilan (2001) mukaan raittiusliikkeen vuosina maskuliinisuus ja feminiinisyys haluttiin nähdä vastakkaisina. Kun nainen oli raitis, hän oli luonnollinen, naisellinen nainen. Mies taas saattoi korostaa maskuliinisuutta juomalla. Nämä mallit eivät kuitenkaan Holmilan mukaan päde tänä päivänä, kun naisen juhliminen nähdään usein naisia voimaannuttavana ja miehen ainakin liiallinen päihdekäyttö selkärangattomana. (Holmila 2001, 56.) Myös Arttu Salon (2017) mukaan perinteisesti on ajateltu, että julkijuopottelu korostaa miehisyyttä ja raittius on miehellä heikkouden merkki. Perinteinen miehen malli on kuitenkin murtunut ja tilalle on tullut ura- ja päämäärätietoinen mies, joka ei ilmaise itseään juomisen kautta, koska liiallinen juominen on heikkouden merkki. (Salo 2017, 641.)

7.3 Miehisyyden suhde väkivaltaan

Miehisyyden voidaan nähdä liittyvän väkivaltaan esimerkiksi biologisesti, kulttuurillisesti ja sosiaalisesti. Haastateltavista Elmeri kertoo tämän näkökulman kautta kokemuksistaan miehisyyden yhteydestä väkivaltaan. Elmeri sanoo, että haluaisi todeta, että miehisuus ja väkivalta eivät liity toisiinsa mitenkään, mutta se ei ole totta. Hänen mukaansa luonnossa koirat ovat lähtökohtaisesti kyvykkäämpiä puolustamaan itseänsä ja perhettään jo fyysisen kokonsa vuoksi ja siksi tämä taakka tyypillisesti lankeaa koiraille, eli ihmisten tapauksessa miehille. Elmerin mukaan rinnan paukuttaminen, kukkoilu ja uhoaminen kuuluvat machokulttuuriin ja jos joku ei halua olla tällainen mies, hänen tulee hävetä itseään. Kyseessä on kuitenkin evoluution jäännös, joka on vielä mukana, vaikka yhteiskunta ei sellaista käyttäytymistä tarvitsekaan. Elmeri kertoo, että kun hän miettii omaa kyvyttömyyttään puolustaa itseään ja lähimpiään, tuo se hänelle riittämättömyyden tunteita miehenä. Hän kokee, ettei ole miehenä tarpeeksi iso tai vahva ja on käytökseltään sellainen, että juoksee ensimmäisenä karkuun väkivaltatilanteen uhatessa. Jokinen (2000) näkee miesten väkivallan kulttuurisena,

opittuna mallina fysiologisen ominaisuuden sijaan ja hän kertoo miesten oppivan väkivallan taitoja pienestä pojasta saakka. Pojat opettelevat fyysisen väkivallan tekemistä, väkivallan todistamista ja sen uhrina olemista. Patriarkaalisin ihanteen mukaan miehen tulee turtua niin toisten ihmisten, kuin omaankin kärsimyksensä ja tappion tultua nuolla haavansa kaikessa hiljaisuudessa. (Jokinen 2000, 32.)

Jotkut haastateltavista näkivät miehisyyden liittyvän väkivaltaan osana heikompien puolustamista. Esimerkiksi naisten nähtiin tarvitsevan puolustamista ja silloin väliin saattoi olla väkivalta. Eräät haastateltavista olivat puuttuneet sellaisiin tilanteisiin, jossa mies oli tehnyt väkivaltaa naiselle ja puolestaan lyöneet väkivaltaa tehnyttä miestä. Jokisen (2000) mukaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei olisi ilman miesten välisen väkivallan kontekstia ja väkivalta on yksi keino järjestää miesten välistä hierarkiaa (Jokinen 2000, 30.) Jokisen näkemyksen mukaan naiset ovat ikään kuin pelinappuloina miesten välisessä vallan tavoittelussa ja sellainen asetelma haastateltavienkin kertomasta välittyy.

Karin mukaan hänen kotikasvatuksessaan ei ollut paljoakaan hyvää, mutta sen hän näkee kasvatuksessaan onnistuneen, että kotona opetettiin miesten tappelevan keskenään ja naisia, lapsia tai vanhuksia ei saa lyödä. Karin aiemmin kertoman perusteella kodin kasvatuksen ihanteisiin ei kuitenkaan kaikilta osin päästy, koska Karin kotona lapsia lyötiin toistuvasti. Kari kertoo lapsuuden opetuksista jääneen mieleen myös sen, että riidat ovat miesten välinen yksityisasiasia, eikä poliisia pidä kutsua riitatilanteisiin.

Joo, se on meillä kotona kasvatettu, meidän äiti kasvatti sillai, et kun kaks miestä tappelee, niin siihen ei poliisia tartte sotkee. Meidän isä opetti meitä jo lapsena lyömään. Mä muistan sillon hiekkalaatikolla, mä olin ehkä joku 4-5-vuotias, naapurin Erkki puri mua käteen, se oli mua vuotta nuorempi ja pienempi. Mua sattu tosi paljon. Mä menin itkien kertoon, ni mä muistan meidän fajian kommentin, se sano, et vittuako siinä itket, mene ja pure takas. Ja mä purin sit niin kovaa, että varmasti jäin voiton puolelle siinä hommassa. Et meidän kotoo on kyl lähteny se kasvatustmalli, et miehen malli on tietynlainen. Rehellinen työ ei oo kannattanu, eikä kannata, sitä toivotettiin, ja se että rehellinen tappelu, ni siihen ei tarvi sotkee poliiseja mukaan ollenkaan. Semmonen auktoriteettiviha, poliisiviha ja tää yhteiskuntaviha. Meidän isä oli täynnä semmosta.

Haastateltavat näkivät miehisyyden liittyvän väkivaltaan tiiviimmin päihdemaailmassa, kuin niin kutsutussa tavallisessa elämässä. Päihdemaailmassa ei voi näyttää heikkouksia eikä herkkiä tunteita, tai niitä käytetään itseäsi vastaan. Kari kertoo, että hänet on kasvatettu siihen, että miehet eivät itke, eivät varsinkaan päihdemaailmassa.

Kari uskoo, että päihdemaailman väkivaltaisuuksien taustalla on se, että pyritään pääsemään eroon joistakin tunteista väärällä tavalla. Kyseessä on Karin mukaan ikään kuin kivun siirtäminen; jos varvas on kipeä, lyö sormi johonkin, niin et muista enää varvaskipua. Olli tuo esiin myös sen, että joillekin miehille on vaikeampaa hoitaa asioita puhumalla. Hän kokee, että miesten kohdalla testosteroni vaikuttaa myös osaltaan siihen, että jotkut tilanteet saattavat räjähtää ilmaan. Haastateltavien mukaan miehisuus voi liittyä väkivaltaan itsepuolustuksen vuoksi.

Päihdemaailmassa hyväksyttävä syy väkivallalle oli velka-asioiden hoitaminen, mutta esimerkiksi Ville kertoo tämän ajatuksen tuntuvan nykyään hyvin vieraalta, kun päihdemaailma ei enää ole se maailma, missä itse elää. Päihdemaailmassa miehisuus tarkoitti haastateltavien mukaan myös katukunniain, egoilua, rahan ja vallan tavoittelua. Miehisuus liittyi vahvasti väkivallan ihannointiin. Vaikka haastateltavat näkivät maskuliinisuuden ja väkivallan liittyvän yhteen, toteaa Jokinen (2017), että väkivalta ei ole miesten biologinen, sosiaalinen tai kulttuurinen kohtalo. Väkivallan avulla voidaan kuitenkin rakentaa maskuliinisuuden subjektipositiota, esiintymistä sosiaalisissa suhteissa kulttuurillisiin odotuksiin ja velvollisuuksiin vastaavana miehenä. (Jokinen 2017, 37.)

Miehisuus suhteessa väkivaltaan nähtiin haastateltavien keskuudessa erityisen hyväksyttävänä silloin, kun kyseessä oli kamppailu-urheilu. Moni haastateltava kertoi seuraavansa kamppailu-urheilulajeja. Esimerkiksi Elmeri kertoo saavansa kamppailu-urheilun seuraamisesta mielihyvää ennemminkin pelin muodossa, kuin sen raa kuuden takia. Vakavat vammat saavat Elmerin tuntemaan empatiaa loukkaantunutta kohtaan. Olli pitää kamppailu-urheilussa siitä, että voimia mittaillaan siten, että molemmat osapuolet ovat sitoutuneita tilanteeseen, eikä ketään alisteta. Tämä on Ollin mukaan kunnioitettavaa ja kamppailu-urheilussa kiinnostaa lajin kilpailullinen elementti. Harri toteaa, että vaikka nauttii kamppailu-urheilun seuraamisesta, urheilu ei ole verrattavissa katuväkivaltaan, sillä kadulla ei käytetä nyrkkeilyhanskoja tai muita varusteita. Harrin mukaan yksikin lyönti voi aiheuttaa toiselle tajunnan menetyksen ja se ei ole enää kivaa.

Onkin kiinnostavaa, kuinka väkivallan konteksti vaikuttaa sen yleiseen hyväksyttävyyteen. Jokisen (2000) mukaan väkivaltaan normalistutaan puheen ja toiminnan tasolla ja esimerkiksi nyrkkeilydiskurssissa urheiluväkivalta ei ole väkivaltaa, vaan jalloa kamppailua (Jokinen 2000, 49). Kirsi Hämäläisen (2008) mukaan urheilu on nyky yhteiskuntaan sopiva, kontrolloitu tapa ilmaista aggressiota ja tapa purkaa paineita sekä rentoutua. Urheilun kaupallistuminen on tuonut mukanaan väkivaltaisuu den,

joka lisää lajin seuraamisen jännitystä. Sosiaalistumisteorian mukaan urheilussa pal-
kitaan väkivaltaisesta käytöksestä, ainakin epäsuorasti joko siten, että pelin sääntöihin
kuuluva väkivaltaisuudesta saatu rangaistus on pienempi, kuin siitä saatu hyöty tai
joukkuetoverien ja vanhempien antamalla positiivisella palautteella, joka vahvistaa
väkivaltaista toimintamallia. (Hämäläinen 2008, 64.)

Petrin mukaan mediassa ja viihteessä esitellään väkivaltaa miehisyyden merkkinä.
Kaikenlainen pullistelu, isottelu ja kamppailulajit nostetaan siellä esille ja Petri uskoo
sieltä monen miehen saavan esimerkkiä. Omalla kohdallaan Petri ei ole koskaan pitä-
nyt hienona, jos joku pullistelee, mittaa asioita voimassa, tai haluaa ulkonäöllisesti
näyttää, että käy kuntosalilla. Petri kertoo hänessä aiheuttavan myötähäpeää, jos joku
kokee tällaisten asioiden olevan elämänsä keskipisteenä.

Martin mielestä miehisuus ei liity väkivaltaan mitenkään.

*Niissäkii on vähän semmosii trendei, että mitä nyt oon historiaa lukenu, niin
se uhoilu on tavallaan kuulunu semmosee tyyliin, mut en tiiä, onko siinä
nytte sitä väkivaltaa sen kummemmin ihannoitu. Et en mä nyt nää, että se
on mikään miehisyyden osotus tommonen väkivoaltanen käytös. Toisille se
vaan on luonteenomaisempaa.*

Kaiken kaikkiaan haastatellut miehet yhdistivät väkivallan miehisyyteen mieluum-
min, kuin päihteiden käytön. Joillain haastateltavista oli kuitenkin useita kokemuksia
naisista väkivallan tekijöinä, joko lapsuudenperheen perheväkivallan kokemusten tai
päihdemaailman kokemusten muodossa. Tämä todennäköisesti vaikutti haastatelta-
vien käsityksiin väkivallan miehisyydestä mitä suurimmassa määrin.

8 LAPSUUDEN KOKEMUSTEN SUHDE MYÖHEMPIIN ELÄMÄNKOKEMUKSIIN

Aloittaessani tämän tutkimuksen tekemistä olin kiinnostunut lapsuudenkodin väkivaltakokemusten vaikutuksesta myöhempään väkivaltakokemuksiin haastateltavien elämässä. Tutkimushaastattelut antoivat kuitenkin ilmi, että lapsuudenkodin ja muut lapsuuden väkivaltakokemukset saattoivat liittyä tätä näkökulmaa paljon laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin haastateltavien myöhempään elämäkokemuksiin. Tutkijan näkökulmasta lapsuuden väkivaltakokemusten tarkastelu suhteessa haastateltavien myöhempään elämänvalintoihin oli tämän tutkimuksen merkittävintä antia.

Yhtenä merkityksenä lapsuuden väkivaltakokemusten liittymisellä myöhempään elämään voidaan nähdä monessa haastattelussa esiin noussut vaisto, jonka avulla opittiin välttelemään väkivaltatilanteita. Tämän vaiston kehittymiseen liittyi se, että kun lapsesta asti tuli jatkuvasti arvioida vaikkapa väkivaltaisen vanhemman mielialoja tietääkseen, onko väkivallan uhkaa olemassa, saattoi tätä mielialojen tunnistamisen taitoa käyttää myöhemmässäkin elämässä tilanteiden ja ihmisten mielentilojen tunnistamiseen ja mahdolliseen paikalta poistumiseen jo ennen väkivaltatilanteen puhkeamista. Lauri Nummenmaan (2010) tunteiden psykologiaa käsittelevän teoksen mukaan ihmiset tulkitsevat toisten ihmisten kasvoja ja puheääntä ja mikäli näissä havaitaan signaaleja siitä, että henkilön provosoiminen voisi aiheuttaa konfliktin, voidaan tilanteesta vetäytyä ja välttää henkilön vihan purkaus aggressiivisen käytöksen muodossa (Nummenmaa 2010, 161).

Martti kertoo, että hänen isänsä hermostui helpommin, kun hänen alkoi tehdä mieli viinaa ja silloin perheen lapset saattoivat saada selkäänsä useammin. Martti kertoo lapsena taiteilleensa isän mielialojen kanssa ja tämä opetti häntä väistelemään väkivaltatilanteita myöhemmälläkin iällä. Myös Kari kertoo oppineensa lapsena aistimaan,

milloin kotona kannatti olla äänekäs. Ennen tämän aistin kehittymistä Kari kertoo saaneensa useammin turpaan isältä. Martin ja Karin kertomaa vahvistaa Itäpuiston (2005) tutkimus, jonka mukaan perheissä, joissa alkoholiongelma ja väkivalta kietoutuvat yhteen vaikuttaa siltä, että humalainen perheenjäsen yrittää löytää syytä hermostua ja jatkaa riitatilanteita, vaikka muut perheenjäsenet kuinka pyrkisivät ratkaisemaan tilannetta (Itäpuisto 2005, 74).

Haastateltavat toivat esiin lapsuuden väkivaltakokemusten vaikuttaneen heidän myöhempään päihteiden käyttöönsä. Petri kertoo haastattelutilanteessa kasvaneensa välittävässä ja rakastavassa kodissa, jossa kuritusväkivallan teot olivat lieviä; korvasta kiinni ottamista ja tukkapöllyä, eivätkä kodin aikuiset käyttäneet alkoholia tavalla, joka olisi ollut hänestä pelottavaa tai epämukavaa. Petri kokee, että näillä kokemuksilla ei ollut hänen elämässään negatiivista merkitystä, mutta sen sijaan erittäin merkittävästi Petrin elämässä on vaikuttanut jo päiväkodista alkanut kiusaaminen, joka jatkui myös koulussa. Kiusaaminen sai Petrin miettimään jo hyvin nuorella iällä, mikä hänessä oli vikana, kun häntä kiusattiin toistuvasti. Kiusaaminen oli syynä sille, että Petri löysi päihteet elämäänsä helpottamaan sen tuottamia pelkoja ja kohottamaan itsetuntoa.

Kari kertoo aloittaneensa alkoholin käytön viikonloppuisin 14-vuotiaana urheilujoukkueensa kavereiden kanssa. Karin mukaan juominen nuorena tuntui melkein hengelliseltä kokemukselta, koska se otti pahan olon pois. Pahan olon syynä oli hylkäämiskokemukset ja kodin toistuva väkivaltaisuus. Muita haastateltavien kuvaamia väkivaltakokemuksia, jotka olivat syynä päihdekäytölle, olivat vaikea isäsuhde ja isän huomion puute. Elmerin mukaan lapsuuden väkivaltakokemusten vaikutus tunne-elämään on aiheuttanut sitä, että ei ymmärrä omia tunteitaan ja tämä voi olla syynä päihteiden käyttöön.

Ja ehkä siit seuraa myös semmonen, että ei oo ees kosketuksissa tunteisiinsa millään tavalla, et semmonen syy-seuraus-suhde tunteiden käsittelyssä häviää... //: se semmonen tunteiden tunnistaminen ja käsittely on jossain vaiheessa jäänyt niin tavallaan alkukantaseks tai kehittymättömäks. Ni sitte ku niitä omia tunteita ei voi ymmärtää, eikä niissä nää mitään järkee eikä logiikkaa, niin se on taas hyvä syy vaikka ryypätä. //

Kari kertoo lapsuudenkodin väkivallan vaikuttaneen myös hänen väkivaltaisuutensa myöhemmässä vaiheessa elämää. Kari kertoo olleensa todella katkera vanhempiaan kohtaan lapsuuden kokemuksistaan ja niin vihainen, että oli 17-vuotiaana käynyt isänsä oven takana tappoaikaisissa. Myöhemmin lapsuudessa tapahtuneista asioista keskusteltiin ja ne sovittiin. Lapsuudella on kuitenkin ollut vaikutuksensa Karin

elämässä ja hän kertoo, että väärät toimintamallit seuraavat mukana aikuisuudessaakin. Karilla on opittuna tapana tulistua, uhkailla ja valehdella konfliktitilanteissa. Nummenmaan (2010) teoksesta käy ilmi, että tunneilmaisuiden tunnistaminen auttaa välttämään väkivaltatilanteita, mutta mikäli aggressiiviset henkilöt havainnoivat tilannetta, he saattavat herkemmin nähdä lähestyvän väkivaltatilanteen ja reagoida siihen omalla aggressiivisella käytöksellä. Aggressiivisuus voi liittyä aivoissa olevan prefrontaalikorteksin toiminnan muutoksiin tai sen vaurioihin, mutta useimmiten syynä on henkilön keskimääräistä heikompi kyky hallita tunneimpulssejaan. Tunteiden kontrolloimisen taito kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja oppimisprosessin kautta. (Nummenmaa 2010, 162–163.) Kari kertoo, että kun nuoruudessa oppi käyttämään väkivaltaa aseena, siitä tuli hänelle eräänlainen päihde myös.

Eräs haastateltava kertoo, että lapsuudenkokemustensa vuoksi hän pelkää nykyään suuresti, että menettäisi läheisensä, jos hän paljastaisi todellisen minänsä ja omat tunteensa ja siksi on elänyt kaksoiselämää, jossa ei paljasta kenellekään sisäistä maailmaansa. Ojansen (2014) mukaan hylkäämisen pelko aiheuttaa ihmissuhdeongelmia. Hylkäämisen pelon vuoksi toisen ihmisen pieniäkin signaaleja voidaan tulkita voimakkaasti ja toimia niiden varassa tarpeettoman negatiivisesti. Tämän vuoksi ei myöskään välttämättä uskalleta sitoutua ollenkaan. (Ojanen 2014, 336.) Tämä haastateltava kertoo, että on pikkuhiljaa rakentanut luottamusta läheisiinsä hyvien kokemusten kautta, mutta ei silti täysin luota keneenkään. Hän myös tiedostaa, että valitessaan väärän suunnan, hän saa helposti päihdeongelmat ja väkivallan takaisin elämänsä. Siksi hän vartioi itseään ja on varuillaan koko ajan. Nummenmaa vahvistaa haastateltavan tarpeen varovaisuudelle toteamalla, että heikolla impulssikontrollilla varustettujen ihmisten tulisi välttää provokaatiotilanteita (Nummenmaa 2010, 163). Haastateltava kertoo, että oman lapsen saatuaan hän on joutunut tekemään paljon töitä sen eteen, että ei siirrä lapsuutensa mallia eteenpäin.

Et se rakkaus ei oo se nyrkin lyönti, vaan se on jotain muuta.

Aune Flinckin ja Eija Paavilaisen (2016) mukaan useissa sosiaali- ja terveystieteellisissä tutkimuksissa on todettu lasten kaltoinkohtelun jatkuvan ylisukupolvisesti. Vanhempien vihamielinen, kova, hylkäävä tai aggressiivinen vanhemmuus on yhteydessä lasten käytösongelmiin. Kuitenkaan kaikki lapsuudessaan kaltoinkohdellut vanhemmat eivät kohtele kaltoin omia lapsiaan. (Flinck & Paavilainen 2016, 94.) Ojansen (2014) mukaan väkivaltainen käytös voi toistua sukupolvittain, koska toistuvilla traumaattisilla tapahtumilla on aina enemmän merkitystä, kuin yksittäisillä. Trauman toistuessa sen kokija ei saa aikaa prosessoida edellisiä traumoja. Toistuvan väkivallan kohteeksi joutuvat lapset ovat erityisessä riskiryhmässä sen suhteen, että he kasvavat

väkivallan arkipäiväisyyteen. Pahoinpidellyt lapset usein toistavat opittuja käyttäytymismalleja ja toisintavat niitä myös omien lastensa kanssa. Riskin osuutta ei tule kuitenkaan liioitella, sillä vaikeissakin olosuhteissa kasvaneiden lasten enemmistö selviytyy traumaistaan tyydyttävästi, jopa hyvin. (Ojanen 2014, 349.) Kyseinen haastateltavakin kertoo, että oman lapsen myötä hänestä on tullut ylisuojeleva ja yllirakastava isä ja huoli siitä, että lapselle tapahtuisi jotain, on sydäntä särkevä. Hän näkee lapsuuden kokemuksillaan olleen myös positiivisen vaikutuksen, koska nyt hän haluaa tarjota lapselleen jotain täysin erilaista, mitä on itse lapsuudessaan saanut.

Lapsuudessa koettu kuritusväkivalta saattoi myös vaikuttaa luottamuksen rakentamiseen, kuten esimerkiksi Villen tapauksessa, jossa isältä saadut selkäsaunat vaikuttivat siihen, mitä hän uskalsi vanhemmilleen kertoa.

Ville: Ainaki siit lapsuudesta mulla vähän epäluottamus isää kohtaan on tullu. Ja sit sellai, vahvistaa sellast just, että pitää itse selvitä, että ei voi luottaa ja sillee. Ainakaa mitään apua saada. Lähinnä se, et joku semmoi luottamus on mennyy tai et tähän henkilöön ei kannata luottaa, silt tulee vaan selkään tai jotain tommosta. Ja se oli hyöin pitkään semmonen tunne, kyl nykyään oon isän kaa ihan hyöissä väleissä, nähään toisiamme ja silleen.

Haastattelija: No miten sä aattelet, et nää lapsuudenkodin kokemukset on vaikuttanu suhun?

Mm, no ainaki sellai vahva tunne, et pitää itse selvitä. Ja oli kyl lisäksi semmosta yksinäisyyden tunnetta, että pitää itse selvitä, niin tulee semmonen vähän yksinäinen filis siitäkin lisäksi. Jotenki ettei voi tukeutua omiin vanhempiin. Yleensä ku sai selkäänsä tai pelkkää huutoo, ni tuli sellai, et ei kannata ees mistään asiast sanoo, jos siitä tulee tommosta. Varsinkaan mistään negatiivisesta asiasta ei kannata sanoo.

Myös Kari kertoo lapsuudenkokemusten vaikuttaneen siihen, että hän tajusi jo hyvin nuorena, että hänen on itse rakennettava oma elämänsä. Ryhtyessään nuoruudessaan tekemään päätöksiä ja valitsemaan suuntaa Kari valitsi sen mukaan, mikä oli hänelle sillä hetkellä mukavinta, eli huoleton elämä, päihteet ja rahat jostain mahdollisimman helposti. Liian varhainen itsenäistyminen vaikuttaa hänen elämässään nykyään siten, että hänen on erittäin vaikeaa ottaa apua ja neuvoja vastaan, eikä hän pysty luottamaan keneenkään täydellisesti. Lisäksi Kari tunnistaa itsessään kapinan yhteiskuntaa ja muita ihmisiä kohtaan, vaikka nämä tarkoittaisivat hyvää. Lapsuudenkodin turvattomuus aiheutti Karilla sitä, että kotona ei voinut koskaan rentoutua. Kari kertoo tämän vaikuttaneen siihen, että hänellä ei ole aiemmin aikuisuudessaan ollut kotia, vaan kämppiä, joista ei ole huolta pidetty ja Kari on helposti muuttanut paikasta toiseen, koska mikään paikka ei ole tuntunut kodilta.

Lapsuuden väkivaltakokemukset saattoivat aiheuttaa inhon tunteen kaikkea väkivaltaa kohtaan. Martti kertoo, ettei ole koskaan pitänyt väkivallasta, vaikka toisaalta ymmärtää, miksi jotkut käyttäytyvät väkivaltaisesti. Hän on myös pyrkinyt etsimään tietoa aiheesta oman ymmärryksensä lisäämiseksi. Martti kertoo itse aina hakeutuneensa väkivaltatilanteista pois mahdollisuuksien mukaan ja kuvaillessaan kohtaamiinsa väkivaltatilanteita, hän kertoo usein puhuttaneensa väkivallan tekijöitä ja saaneensa tilanteen laukeamaan. Martti kertoo myös jo kouluaikoina pyrkineensä estämään koulukiusaamistapauksia sen jälkeen, kun oli itse saavuttanut arvostetun aseman kouluyhteisössä.

Lapsuuden väkivaltakokemukset saattoivat aiheuttaa joillain haastateltavilla huolenkantamista toisista ihmisistä myöhemmässä vaiheessa elämää. Harri kertoo, että hänen äitinsä baarireissut venyivät yön yli ja hän yhdessä isän kanssa valvoi ja odotti äitiä kotiin. Näiden tapahtumien päätteeksi isän ja äidin välillä oli väkivaltatilanteita. Huolestuminen on alkanut silloin ja Harrin mukaan hän nykyäänkin kantaa huolta kavereistaan. Harri kertoo puolustavansa kavereitaan, ja jos jotakuta on kiusattu, hän on halunnut auttaa ja on silloin lyönyt kiusaajaa. Harri kuvailee omaa toimintaansa auttamiseksi myös silloin, kun siihen liittyy väkivallan teko autettavaa kohtaan. Harri kertoo, että hakkasi hyvän kaverinsa liittyen päihdemaailman velka-asioihin. Pahoinpitely oli sen asteinen, että kaveri joutui sairaalahoitoon. Harri kertoo, että yritti auttaa kaveria neuvomalla tätä hakemaan korvauksia pahoinpitelystä, jotta kaveri voisi saada raha-asioitaan kuntoon. Harri kertoo myös kaverien puolesta ottaneensa syytäniskoilleen velka-asioissa ja pyrkineensä neuvottelemaan kavereille edullisia ratkaisuja, mutta joskus tällaiset tilanteet ovat aiheuttaneet Harrille itselleen vaikeuksia ja siksi Harri pohtii, että hänen pitäisi välillä miettiä itseäänkin.

Joidenkin haastateltavien lapsuuden väkivaltakokemuksilla oli merkittävä ja kokonaisvaltainen vaikutus elämään jatkossa. Hengellisen väkivallan kokemus oli aiheuttanut pelkoa, joka seurasi nykypäivään saakka. Linjakummun (2015) mukaan hengellinen väkivalta ei pääty väkivaltatilanteeseen, vaan sen vaikutukset voivat olla hyvin pitkäkestoisia ja laajoja. Siihen voi olla vaikeaa puuttua väkivallan luonteen vuoksi, sillä väkivalta kytkeytyy uskonnollisen yhteisön valtaan, jolla ajatellaan olevan jumalallinen oikeutus. (Linjakumpu 2015, 66.) Haastateltavien joukossa hengellistä väkivaltaa kuvailtiin aivopesuksi. Hengellisen väkivallan kokemus aiheutti sen, että niin sanotun normaalin elämän eläminen vaikutti mahdottomalta, koska muille ihmisille tavalliset asiat, kuten vaikkapa seksi, aiheuttavat välittömiä negatiivisia tunnereaktioita. Hengelliseen kasvatukseen kuului myös se, että miehillä ei ollut lupaa osoittaa

herkkiä tunteita tai itkeä. Linjakummun (2015) mukaan hengellisessä yhteisössä seksuaalisuus irtaantuu yksilöllisestä ja intiimistä yhteydestään ja siitä tulee yhteisön arvioinnille altis alue. Seksuaalisista normeista poikkeaminen voi asettaa uhan yhteisön vallan rakenteille ja siksi siihen voidaan yhteisössä puuttua väkivallan keinoin. (Linjakumpu 2015, 118.)

Haastateltavan mukaan hengellisen väkivallan kokemukset rampauttivat hänen aikuiselämänsä, koska ne olivat tehneet hänestä emotionaalisesti epävakaan aikuisen, joka ei osaa osoittaa tunteitaan ja jonka on vaikeaa selviytyä yhteiskunnassa. Psykologiselta näkökannalta Ojasen (2014) mukaan ihmisten suhtautuminen ongelmiin on hyvin erilaista. Turvallisen lapsuuden kokenut kestää enemmän aikuisuuden vastoinkäymisiä, kuin lapsuutensa jatkuvasti varuillaan ollut henkilö. Turvattoman lapsuuden eläneelle luottamus ei ole voinut rakentua, koska luottamusta tukevia kokemuksia ei ole saatu. (Ojanen 2014, 348.)

Eräs haastateltava koki uskonnon kasvattaneen hänet yhteiskunnan ulkopuolelle, koska lapsuudessa ja nuoruudessa ei saanut osallistua yhteiskunnallisiin asioihin, juhlapyyhiä ei saanut viettää ja isänmaallisuus oli kiellettyä. Opetukset perustuivat siihen, että uskovat olivat valittua kansaa, kun taas muut ihmiset ovat syntisiä ja pahoja ja heistä tulee pysyä erossa. Linjakumpu (2015) kertoo teoksessaan uskonnollisissa yhteisöissä esiintyvistä yhteisöllisistä eksklusiivisuudesta, jolla korostetaan yhteisöllisyyttä ja toisaalta nostetaan esiin jännitteet oman yhteisön ja ympäröivän maailman välillä. Korostuneessa yhteisömentaliteetissa oma yhteisö on ensisijainen ja ainoa, joka pelastuu. (Linjakumpu 2015, 79–80.)

Haastattelussa nousi esiin, että kun uskonnollisia normeja oli ensin opetettu noudattamaan lapsesta aikuisuuteen saakka ja kun siitä maailmasta irtautui, ei haastateltava silti omaksunut valtaväestön tapoja toimia ja ne tuntuivat edelleen vääriltä, vaikka valinnan vapaus olikin jo olemassa. Linjakummun (2015) mukaan uskonnollisesta liikkeestä erkaantuminen vaatii usein raskaan sosiaalistumisprosessin, kun henkilön tulee opetella ymmärtämään ihmisyyttä, maailmaa ja entistä yhteisöään uusilla tavoilla. Ihmisen tulkinta omasta elämästä ja sen historiasta voi muuttua olennaisesti. Hengellinen väkivalta vaikuttaa ihmiseen hyvin pitkään tai pysyvästi emotionaalisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tasoilla. Erotessaan henkilö eroaa sosiaalisesta, kulttuurisesta, joskus myös taloudellisesta ja poliittisesta yhteisöstä. (Linjakumpu 2015, 222.)

Haastateltavien kertoman valossa lapsuuden väkivaltakokemuksilla on erittäin merkittäviä seuraamuksia monella eri elämänalueella. Tässä tutkimuksessa todentuu sukupolvisen huono-osaisuuden periytyminen merkitykset yksittäisten ihmisten elämissä. Lisäksi maskuliinisuuden ja miehisyyden toteuttaminen ja todistaminen tuovat päihde- ja väkivaltakokemuksiin omat aspektinsa.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa palaan tarkastelemaan, miten tutkimukseni tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiini. Päättökysymykseni oli, minkälaisia merkityksiä päihteitä käyttäneet miehet antoivat väkivaltakokemuksilleen. Tätä kysymystä tarkentavissa tutkimuskysymyksissä kysyin, minkälaisia kokemuksia päihteitä käyttäneillä miehillä oli miehisyydestä suhteessa päihdekäyttöön ja väkivallan kokemuksiin. Lisäksi halusin tietää, minkälaisia näkemyksiä päihteitä käyttäneillä miehillä oli heidän lapsuudenperheessään mahdollisesti näkemänsä tai kokemansa väkivallan suhteesta heidän myöhempisiin väkivaltakokemuksiinsa. Tutkimukseni analyysi perustui tutkimuskysymyksiini, joista rakensin kolme pääkategoriaa: haastateltavien merkitykset väkivaltakokemuksille, miehisyyden suhde päihteisiin ja väkivaltaan, sekä lapsuuden kokemusten suhde myöhempisiin elämäkokemuksiin.

Tutkimusaineistostani kävi ilmi, että kaikki haastateltavani olivat kokeneet lapsuudessaan väkivaltaa. Väkivaltaa oli koettu lapsuudenkodissa, jossa yleisin väkivallan muoto oli selkäsauna. Muita kodin väkivallan muotoja oli monenlaisia; hengellisestä väkivallasta nyrkin lyönteihin. Ainoastaan yhdellä haastateltavalla kodin väkivalta oli ollut erittäin lievää, mutta tämä haastateltava oli kokenut julmaa ja pitkäkestoista koulukiusaamista. Joillain lapsuuden väkivaltakokemuksiin kuului väkivalta niin kotona, koulussa kuin harrastuksissakin. Lapsuudessa koettuun väkivaltaan suhtauduttiin eri tavoin. Jotkut haastateltavista kokivat kotona saadut selkäsaunat oikeutettuina kasvatuksen muotoina, toiset eivät ymmärtäneet niiden tarkoitusta. Lyömistä ja potkimista tai muita vakavia väkivallan muotoja kotona kokeneet eivät nähneet teoille oikeutusta.

Lapsuuden väkivallan kokemisen seurauksiin kuului muun muassa päihdekäytön aloittaminen nuoruusiässä tai väkivallan tekemisen muodostuminen omaksi toimintamalliksi. En usko, että on sattumaa, että kaikki haastateltavani olivat myös olleet väkivallan tekijöitä. Joillain haastateltavilla väkivallan tekeminen oli ollut harvinaista

tai liittynyt itsepuolustustilanteisiin, mutta suurin osa haastateltavista kertoi ottaneensa väkivallan tekijänä aktiivista roolia joko nuoruuden tappeluissa tai päihdemaailman velanperintätilanteissa. Jotkut kertoivat väkivallan tekemisen liittyneen itselle tapahtuneiden vääryyksien kostamiseen, toisilla kyse oli päihdemaailman säännönmukaisuuksista. Edwin H. Sutherlandin mukaan rikollisen maailman tavat ja säännöt periytyvät rikolliselta toiselle puheen ja mallioppimisen kautta (Sutherland 1956, 17). Jotkut kertoivat omaksuneensa väkivaltaisen toimintamallin, koska eivät osanneet vihan ja surun tunteitaan muulla tavoin osoittaa. Jokainen haastateltava, jolla oli kokemusta elämisestä päihdemaailmassa, oli sitä mieltä, että väkivalta kuuluu sinne olennaisena osana ja on vastavuoroista, jolloin päihdemaailmassa tapahtuneista tilanteista ei jääty kantamaan kaunaa.

Jotkut väkivallan muodot nousivat esiin aineistosta erityisen merkityksellisinä. Väkivallan todistamisen merkittävyys nousi esiin lapsuuden väkivaltakokemuksissa, mutta myös päihdemaailmassa tapahtuneina asioina. Henkisen väkivallan muotoina nousivat puolestaan esiin kiristämisen ja väkivallan uhan kokemukset, joita haastateltaville oli syntynyt päihdemaailmassa. Alamaailman velanperinnässä väkivallan uhka on voimavara, jolla varmistetaan sopimusten noudattaminen. (Perälä 2011, 141.) Kiristystä käytetään päihdemaailmassa tarkoituksellisenä aseena ja tehokas uhan ilmapiiirin luominen olikin haastateltavien mukaan yksi pahimmista väkivallan muodoista, joka sai uhatun tekemään melkein mitä vain saadakseen painostuksen loppumaan. Lisäksi yllätyin hengellisen väkivallan kokemusten ilmenemisestä tässä tutkimusaineistossa. Koska en ollut itse syvästi perehtynyt tähän aiheeseen ennen oman tutkimukseni tekoa, ymmärsin haastattelujeni jälkeen, kuinka kokonaisvaltaisia ja monella elämäalueella vaikuttavia seuraamuksia tällä väkivallan muodolla voi olla. Linjakumpu kertoo, että vaikka yksilö olisi eronnut hengellisestä yhteisöstä, siellä koettu väkivalta vaikuttaa häneen pitkään tai jopa pysyvästi emotionaalisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueilla. Erotessaan uskonnollisesta yhteisöstä henkilö eroaa samalla sosiaalisesta, kulttuurisesta, taloudellisesta ja poliittisesta yhteenliittymästä. (Linjakumpu 2015, 222.)

Väkivalta -sanaan sisältyy sana valta ja nämä kaksi kuuluvatkin olennaisesti yhteen. Väkivallan kokijan näkökulmasta valta rakentuu väkivallan seurauksista, mutta myös sen kyvystä tuottaa pelkoa ja rajoittaa väkivallan uhrin toimijuutta. (Ronkainen 2002, 218.) Haastateltavien kuvauksissa valta ilmeni vanhempien suorittamassa kuritusväkivallassa väkivallan loppumisena, kun lapsi alistui vallan alle. Lisäksi se ilmeni kouluissa ja harrastuksissa valtaapitävien yksilöiden alistamisen kuvioissa, joihin houku-

teltiin muut mukaan yhtä kiusaamaan. Valta oli läsnä myös päihdemaailman säännöissä, joissa valta oli heillä, joilla oli resursseja niin päihteisiin kuin väkivallan toteen panemiseenkin.

Halusin tarkastella tässä tutkimuksessa, kokivatko haastateltavat itsensä väkivallan uhreiksi. Osa omaksui uhrin näkökannan ja kertoi uhrina olemisen kokemuksistaan. Jotkut haastateltavat näkivät uhri-sanantavan heille voimattomuuden leiman, tai kokivat olleensa uhreja lapsena, jolloin olivat puolustuskyvyttömiä. Ronkaisen (2002) mukaan väkivaltakokemus on traumaattinen. Siitä huolimatta, että väkivallan kokija saisi kokemuksestaan psyykkisen trauman, ei hänestä väistämättä tule pelkästään uhria, jonka koko toimijuus hukkuu trauman alle. (Ronkainen 2002, 214.) Jotkut haastateltavista eivät kokeneet olleensa uhreja ollenkaan. Haastateltavien kokemuksen kuuleminen heidän tuottamanaan on olennaista fenomenologisessa tutkimuksessa ja siksi pidin tärkeänä, että haastateltavat saivat määritellä oman positionsa väkivallan kokijana.

Kaikki haastateltavani olivat lopettaneet päihteiden käytön. Haastateltavien päihteiden käytön tilanne oli tällainen, koska he ohjautuivat tutkimukseeni päihdepalveluiden kautta. Päihdemaailmasta irtautuessa haastateltavat olivat myös irtautuneet väkivallasta, ja monelle ajatus omista kokemuksista ja teoista päihdemaailmassa tuntui nykyisessä elämäntilanteessa hyvin vieraalta. Väkivallan ihannointi tai teot aiheuttivat ihmetystä ja häpeää. Poikkeuksena väkivallan ihannoinnin kieltämiseen näkyi monella haastateltavalla kamppailu-urheilu. Urheilussa ilmenevä väkivalta nähtiin oikeutettuna, koska sen väkivaltaista asetelmaa pidettiin tasa-arvoisena kilpailuna. Väkivaltaa on yhteiskunnallisellakin tasolla normitettu tietyissä olosuhteissa hyväksytyksi. Jokisen mukaan väkivaltaan normalistutaan puheen ja toiminnan tasolla ja esimerkiksi nyrkkeilydiskurssissa urheiluväkivalta ei ole väkivaltaa, vaan jaloa kamppailua (Jokinen 2000, 49).

Väkivallan kokemusta käsiteltäessä lähdemateriaalistani nousi esiin usein väkivaltakokemus traumana. Haastateltavat itse eivät merkityksellistäneet väkivaltakokemuksiaan traumaattisina, jonka arvioin osin johtuneen siitä, että traumatisoitumista ei yleisesti ottaen pidetä miehekkäänä ja siksi miehet eivät välttämättä mainitse kokeneensa jotain traumaattista. Traumaattinen kokemus syntyy silloin, kun yksilö kohtaa yhden tai useamman traumaattisen tapahtuman, jotka ovat liiallisia hänen psyykkiseen ja ruumiilliseen kestävytyksensä nähden ja jää tällöin paitsi terapeuttisesta kannattelusta, suojelusta ja tuesta (Siltala 2018, 32). Trauman kuvauksen perusteella haastateltavat todennäköisesti kuitenkin olivat kokeneet traumoja, joilla on omat seuraamuksensa, jotka voivat olla lyhytkestoisia tai pitkäaikaisia.

Väkivaltakokemuksilla olikin haastateltavien koko elämään vaikuttaneita merkityksiä. Etenkin lapsuuden väkivaltakokemukset korostuivat tässä suhteessa, sillä päihdemaailman väkivallalle nähtiin oikeutus osin myös sen vastavuoroisuuden vuoksi. Koko elämään vaikuttaneita asioita olivat käsitykset omista vanhemmuuden taidoista, pelko näyttää todellinen minä itselle tärkeille ihmisille, seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat seksuaalisuuden loukkausten tai tukahduttamisen vuoksi, yhteiskunnassa toimimisen vaikeus erilaisten opetettujen mallien vuoksi, mieheyden kokemukset niin ikään opetettujen mallien ja päihdemaailman ylikorostuneen miehisyyden todistelun vuoksi, luottamuksen muodostuminen omiin vanhempiin tai siihen, että elämä kantaa ja huolen kantaminen läheisistä.

Koska suurimmalla osalla haastateltavista päihdekäyttö oli alkanut teini-ikäisenä ja muuttunut nopeasti runsaaksi, oli henkinen kasvu aikuiseksi mieheksi jäänyt kesken. Raitistumisen jälkeen omaa mieheyttä alettiin pohtia ja lisäksi ymmärtää aikuisuuden vastuita. Kysyttäessä miehisyyden yhteydestä päihdeiden käyttöön ja väkivaltaan haastateltavat eivät nähneet niinkään selkeästi yhteyttä päihdekäytön ja miehisyyden välillä, vaan suurin osa koki haitallisen päihdekäytön olevan molempien sukupuolten ongelma. Haastateltavat tiedostivat kuitenkin perinteisenkin päihdekäytön ja miehisyyden yhdistymisen mallin. Sen sijaan miehisuus linkittyi luontevammin väkivaltaan haastateltavien mielestä. Jotkut haastateltavat näkivät miehisyyden ja väkivallan yhteyden siten, että jokaisen miehen on tarvittaessa kyettävä väkivaltaan puolustaakseen heikompiensa, kuten naisia. Jokisen mukaan taas miesten keskinäinen kamppailu asemastaan ja hierarkian järjestely väkivallan keinoin aiheuttaa tilanteita, joissa väkivaltaa kohdistuu myös naisiin (Jokinen 2000, 30).

Päihdekäytön ja väkivallan periytyminen ja sukupolvinen jatkumo kävi ilmi haastateltuaineistosta joko kertomusten rivien välistä tai suoraan kuvailtuna, kun haastateltavat pyrkivät ymmärtämään, miksi heidän vanhempansa olivat olleet heitä tai muita perheenjäseniä kohtaan väkivaltaisia. Suuri osa haastateltavista oli päätenyt saavuttamaan ymmärryksen kokemuksistaan, sekä myös antamaan ne anteeksi. Strelanin, McKeen ja Featherin mukaan anteeksiantaminen lisää uhrin hyvinvointia ja kohottaa tämän itsetuntoa, lisää toiveikkuutta ja vähentää masennusta, ahdistusta ja muita negatiivisia tunteita (Strelan & McKeen & Feather 2015). Myös haastateltavat kokivat anteeksiannon parantaneen omaa elämänlaatuaan ja suuntaamaan katsetta menneisyyden kokemuksista kohti tulevaisuutta.

10 POHDINTA

Tutkimukseni aiheen valitseminen tapahtui yhteistyössä päihdepalveluiden työntekijän kanssa ja aihetta pohdittaessa vaikuttavina osa-alueina olivat tutkimusaiheen ajankohtaisuus, tarpeellisuus ja oma mielenkiintoni aihetta kohtaan tutkijan näkökulmasta. Halusin ehdottomasti valita aiheen, joka minua kiinnosti henkilökohtaisesti, jotta innostus omaa tutkimusta kohtaan säilyisi koko tutkimuksen ajan. Onnistuin tässä tavoitteessa. Olen tutkimuksen aiheen valitsemisesta lähtien ollut erittäin mielissäni siitä, että tutkin juuri tätä aihetta, enkä ole missään työskentelyn vaiheessa kylästynyt tutkimukseeni, vaan päinvastoin minulle jäi vielä halu tutkia aihetta lisääkin.

Kun olin päättänyt, että haluan tutkia päihteitä käyttäneiden miesten kohtaamaa väkivaltaa, miesten kokemuksilleen antamia merkityksiä ja miehisyyden tuomia näkökulmia päihde- ja väkivalta-aiheeseen, minun tuli vielä ratkaista tutkimukseni metodi. Fenomenologinen lähestymistapa istui parhaiten kokemuksen tutkimiseen, vaikka se olikin itselleni vieraampi metodi. Mieltisen mukaan fenomenologiassa tutkitaan niitä kokemuksen muotoja, jotka yhdistävät yksilöt heitä ympäröivään todellisuuteen. (Miettinen 2010, 151.) Päätin tarttua uuden tutkimusmetodin tuomaan haasteeseen ja tutkia fenomenologiaa ja sen käsitteitä ennen haastatteluihin ryhtymistä. Pyrin muokkaamaan haastattelukysymykset siten, että saisin niiden avulla mahdollisimman paljon kokemuksellista tietoa ja halusin, että haastateltavat itse määrittelevät käsitteitä, ennen kuin keskustelemme niistä tarkemmin. Tutkimukseni on vastannut tässä suhteessa fenomenologian vaatimukseen hyvin.

Haastattelutilanteissa haastateltavat olivat keskenään erilaisia puheen tuottajia, kuten oli luonnollista odottaakin. Toiset kertoivat laveasti kaikenlaista elämästään tutkimuskysymysten ulkopuoleltakin ja silloin tutkijan haasteena on fokuoittaa siihen, onko haastattelun aikana keskusteltu niistä asioista, joista oli tarkoitus keskustella. Fenomenologisen otteen kannalta haasteellista oli silloin, kun haastateltava ei luonnostaan

tuottanut paljoa puhetta. Tällöin tarkentavat kysymykset kannattelevat haastattelua, mutta saattavat myös ohjailla sitä. Vilkan mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa tavoitteena on löytää tutkittavan näkökulma asiaan ja päästä käsiksi hänen mielellisiin merkityksiinsä tutkittavasta ilmiöstä. (Vilkka 2015, 172). Koin nämä tilanteet haasteellisiksi tutkijan näkökulmasta, vaikka pyrinkin pidättäytymään keskustelun eteenpäin viemisestä samaan tapaan, kuin ehkä sosiaalityöntekijänä toimiessani olisin tehnyt. Saatuun aineistooni olin erittäin tyytyväinen niin sisällöllisesti, kuin laadullisestikin. Sain vastauksia tutkimuskysymyksiini ja niiden lisäksi paljon laajaa ja rikasta pohdintaa aihepiirin ympäriltä.

Aineiston laajuuden vuoksi sen litterointi oli melko työläs tehtävä. Aikataulullisten paineiden lisäksi tehtävä oli haasteellinen myös aineiston sisällön vuoksi. Koska tutkijana olin sitoutunut haastateltavien anonymitietin vuoksi siihen, että kukaan muu ei kuule haastatteluaineistoa, kuuntelin joulukuun 2020 aikana useita tunteja kertomuksia siitä, miten erilaisin väkivallan muodoin ihmistä voidaan vahingoittaa. Tämä oli henkisesti vaativaa ja miesten kertomukset uudelleen kuultuina todentuivat erityisellä tavalla, verrattuna esimerkiksi luettuun tekstiin.

Aineiston ollessa laaja, sen analysointi oli myös haasteellista. Huomasin ihastuneeni aineistooni ja pidin kaikkea kerrottua merkityksellisenä. Siksi valintojen tekeminen aineiston rajaamisen suhteen oli vaikeaa. Pyrin kuitenkin tekstin karsimiseen sen avulla, että kirkastin mieleeni tutkimuskysymykseni toistuvasti ja pidin fokuksen niihin vastaamisessa. Värikoodit ja käsitekarttatyöskentely auttoi aineiston jäsentelyssä. Fenomenologisen tutkimustavan mukaisesti vertasin oman tutkimukseni tuloksia muuhun tutkimustietoon vasta, kun olin saanut omat tulokseni jäsenneiltyä. Laineen (2018) mukaan fenomenologisen tutkimuksen tutkimustuloksia tarkastellaan analyysivaiheessa tutkimuksen kannalta merkityksellisestä näkökulmasta ja vertaillaan omaa tutkimusta muuhun aiheesta sivuvaan tutkimustietoon. Näin oman tutkimuksen tulokset ovat pääosassa ja muiden tutkimuksia arvioidaan suhteessa siihen. (Laine, 2018.) Vasta analyysivaiheen jälkeen tein työni teoreettisen viitekehyksen. Koen onnistuneeni fenomenologisen tutkimusotteen kuljettamisessa tässä tutkimuksessa hyvin läpi tutkimuksen ja tutkimusote oli tutkimukseeni sopiva.

Fenomenologiseen tutkimusotteeseen kuuluva sulkeistaminen onnistui kohdallani melko hyvin. Vilkan mukaan fenomenologista tutkimusta tekevän tutkijan on kuvattava omat ennakkokäsityksensä ja -oletuksensa. Tavoitteena on etäännyttävä omista ennakkooletuksistaan ja sulkeistaa ne, jotta ymmärrys ilmiöstä kokonaisuutena voisi laajentua. (Vilkka 2015, 172.) Joitain ennakkooletuksia ei kuitenkaan välttämättä tiedosta, ennen kuin ne kohtaa todellisuudessa. Vaikka olen työskennellyt jo vuosia

sosiaalialalla ja tiedän, että kukaan ei ole immuuni ongelmille, olin silti ennakkoon kuvitellut, että haastateltavani tulisivat olemaan ihmisiä, joilla on laaja kokemus päihdemaailmasta ja sukupolvisesta huono-osaisuudesta. Haastateltavista osalla olikin kokemuksia ainakin jommastakummasta, mutta tämä ei ollut kaikkien haastateltavien todellisuutta. Oli myös haastateltavia, jotka eivät olleet koskaan olleet osana päihdemaailmaa ja oli haastateltavia, joiden lapsuudenperheitä ei voi luokitella huono-osaisiksi, vaikka siellä olisi ollut väkivaltaa läsnä. Päihteiden ongelmallisen käytön aloitus oli voinut liittyä lapsuuden väkivaltakokemuksiin, tai muihin tekijöihin. Päihteiden ongelmallinen käyttö ei automaattisesti johdattanut kaikkia päihdemaailmaan. Tämä oli itselleni hyvä muistutus siitä, miten helposti kuka tahansa voi parhaasta tahdosta huolimatta pudota ennakkoluulojensa ansaan. Kuvitelma marginaalista on kuitenkin marginalisoivaa. Siksi tällaisia ennakkokäsityksiä tulee tutkijana tuoda itselleen näkyviksi ja pohtia, mistä ne ovat syntyneet.

Väkivaltaa kokeneita miehiä haastatteleamalla sain vastaukset tutkimuskysymyksiini ja vielä tätä laajempaakin pohdintaa tutkimusaiheeni ympäriltä. Tällä tutkimustavalla pääsin lähelle väkivaltaa kokeneiden kokemuspintaa, eri tavoin, kuin esimerkiksi väkivaltatyöntekijöitä haastatteleamalla tai ainoastaan väkivaltakirjallisuuteen perehtymällä. Miesten väkivaltakokemuksissa oli yksilöllisiä eroavaisuuksia, mutta paljon samaakin. Erityisen yksimielisiä haastateltavat olivat päihdemaailman säännöistä ja väkivallan roolista siinä kontekstissa. Lähdemateriaaliini verraten haasteltavat eivät allekirjoittaneet miehisyyden ja päihdekäytön välistä yhteyttä ainakaan omakohtaisena kokemuksena, vaikka tiesivät näkökulmia miehisyyden osoittamisesta päihteiden käytön avulla olevan tai olleen esillä aiemmin esimerkiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sen sijaan suurin osan haastateltavista oli sitä mieltä, että miehisyyden ja väkivallan välillä on yhteys, jonka nähtiin olevan joko jääne eläinmaailmasta, hormoneista johtuvaa, itsensä tai toisten puolustamisen vuoksi välttämätöntä tai vääränlainen tapa tuoda tunteita esiin.

Päihdemaailman sääntöjen mukaan väkivalta on hyväksyttyä velanperintätilanteissa, eikä tätä käytäntöä sinänsä kyseenalaistettu, vaikka todettiin esimerkiksi kiristämisen ja uhkailun olevan pahimpia väkivallan muotoja. Päihdemaailmaa koskien minun oli haastavaa löytää lähdekirjallisuutta, jotta olisin voinut vertailla laajemminkin tutkimuskirjallisuuden ja haastateltavien kertoman välisiä yhteyksiä, ja tämä kertoo varmasti siitä, että aihetta tulisi tutkia lisää. Koen kuitenkin kiinnostavana sen, että päihdemaailman säännöt ovat jääneet ikään kuin muun yhteiskunnan konventioista jälkeen. Päihdemaailmassa valtaa osoitetaan väkivallan avulla ja tämä on kyseenalaistamatta hyväksytty tapa toimia. Elämä päihdemaailmassa on selviytymistaistelua. Kaikista tärkeimpänä mielessä on oma päihteiden saanti, muut asiat ovat sivuseikkoja.

Yllätyin siitä, miten voimallisesti haastateltavat vastustivat päihteiden käytön ja miehisyyden kuulumista yhteen ja pitivät tätä käsitystä vanhanaikaisena ottaen huomioon tavan, jolla päihdemaailman säännöt hyväksyttiin haastateltavien keskuudessa ilman suurempia vastalauseita. Naisten päihdekäyttö onkin yleistynyt vuosi vuodelta (Mäkelä & Mustonen & Tigerstedt 2010, 49) ja luulen haastateltavien käsityksiin vaikuttaneen myös sen, että päihdepalveluiden vertaisryhmissä on sekä miehiä, että naisia. Siksi naisten päihdemaailman kokemukset ovat jo tulleet haastatelluille miehille tutuiksi. En usko miehisyyden ilmentämisen päihteiden käytön kautta täysin hävinneen, vaikka päihteiden ongelmallinen käyttö onkin tasa-arvoistunut.

Miehisuus ja väkivalta kuuluivat haastateltavien mukaan yhteen. Tämä onkin valitettavasti totta ja edelleen kulttuurissamme nähdään olevan tilanteita, joissa miehen tulee turvautua väkivaltaan. Kulttuurissamme on myös vahvana hegemonisen maskuliinisuuden määrittelemät miesihanteet, jolloin miehelle varattu rooli on kapea ja vaikea toteuttaa. Henna Pirskasen mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsite kuvaa kulttuurisesti idealisoituja tapoja olla mies (Pirskanen 2011, 30). Jo pojat kasvavat väkivaltaisuuteen ja miesten kokema väkivalta on itsestäänselvyys, johon ei yhteiskunnallisellakaan tasolla kovin suurella tarmolla ole puututtu. Poikien kasvatuksessa on kaksinaismoralismia, jonka mukaan väkivalta ei ole sallittua, mutta pieni painiminen kuitenkin kuuluu kehitykseen tai urheilussa väkivalta on eri asia, kuin muualla. On epärealistista ajatella, että pääsisimme täysin väkivallattomaan yhteiskuntaan, mutta silti on tärkeää pohtia, mitä eroa on pojan kasvaessa pieneen tönimiseen ja nujakoimiseen koulussa verrattuna pieneen tönimiseen ja nujakoimiseen humalassa taksijonossa. Molemmissa tapauksissa näiden tapahtumien seuraukset voivat olla yksittäiselle pojalle tai miehelle mitättömiä, tai toisaalta koko elämän mullistavia.

Halusin tutkia haastateltavien lapsuudenperheiden päihteisiin ja väkivaltaan liittyvien kokemusten suhdetta heidän myöhempisiin väkivaltakokemuksiinsa. Haastattelujen anti oli tässäkin suhteessa laajempi, kuin oma näkökulmani oli aluksi. Suuri osa haastateltavista näki lapsuudenkodin kuritusväkivallan hyväksyttävänä ajankuvaan nähden, tai oikeutettuna oman käytöksensä perusteella. Osa oli kuitenkin kokenut lapsuudenperheessään julmaa väkivaltaa, jota ei voinut hyväksyä tai ymmärtää. Lisäksi lapsuuden väkivaltakokemuksiin saattoivat kuulua koulussa tai harrastuksissa tapahtunut väkivalta.

Lapsuudessa koetun väkivallan seuraukset kantoivat aikuisuuteen saakka ja aiheuttivat vaikeuksia monilla eri elämänalueilla ja olivat myös suurimmalla osalla syynä ongelmalliseen päihteiden käyttöön. Ne vaikuttivat myös siihen, miten haastateltavat

itse suhtautuivat väkivaltaan ja tekivät väkivaltaa myöhemmin elämässään. Tämä on tutkimukseni tulos, jota ei voi sivuuttaa. Yleisessä keskustelussa päihteiden ongelmallinen käyttö nähdään yksilön omana valintana ja siksi siitä seuraavat lieveilmiöt, kuten väkivallan kokeminen, oikeutettuna seurauksena huonoista valinnoista. Lapsuuden väkivallan kokeminen ja siitä traumatisoituminen ei kuitenkaan ole valinta. Periytyvä huono-osaisuus ei myöskään ole valinta. Näitä tuloksia tuki myös tutkimuskirjallisuuteni liittyen huono-osaisuuden periytymiseen ja sukupolviseen traumaan.

Uskon, että tutkimukseni tuloksissa on yleistettävyyttä, vaikka haastateltavien määrä ei olekaan suuri. Päihteiden ongelmallinen käyttö, samoin kuin väkivaltaisuus keinona ratkaista asioita tai osoittaa tunteita, ovat kuitenkin asioita, joilla on useimmiten syitä ja selittäviä tekijöitä taustalla. Nämä toiminnot eivät tule tyhjästä, vaan vaativat tietynlaisen kasvualustan, tunnepohjan ja mallioppimista. Haastatteluissani oli kuvattu lapsuuden olosuhteita, joissa väkivallan käyttö oli kasvatustapa, vallankäytön väline, tapa purkaa tunteita väärällä tavalla tai päihteiden ja mielenterveysongelmien tuomaa seuraamusta ja jotkut haastateltavien vanhemmista opettivat aktiivisesti tällaista asioiden käsittelytapaa lapsilleen. Myös kaveripiireissä, harrastusporukoissa ja koulussa kohdattu väkivalta muokkaa lapsen käytöstä itsetuhoiseen tai muita tuhoavaan suuntaan. Nämä asiat ovat tiedossa muissakin yhteyksissä, kuin juuri tässä tutkimuksessa, mutta tämä tutkimus vahvistaa jo olemassa olevaa tietoa.

Tutkimukseni tuoma anti sosiaalityön kehittämisen kannalta on sosiaalityötä tekevien huomion kiinnittäminen sukupolvisten ketjujen tarkastelemiseen kaikenikäisten asiakkaiden kanssa. Tärkeintä on tunnistaa ja puuttua lasten kokemaan väkivaltaan kaikissa niissä konteksteissa, joissa sitä ilmenee, ja samoin tunnistaa ja puuttua sellaisten perheiden olosuhteisiin, joissa ilmenee runsasta päihdekäyttöä. Nuoren, joka alkaa itse käyttää runsaasti päihteitä, päihdekäytön taustasyihin tulee paneutua, sillä joissain tapauksissa tällaisen käytöksen taustalla voi olla väkivaltakokemuksia. Myöskään aikuisasiakkaiden kohdalla ei ole liian myöhäistä korjaaville kokemuksille. Tällaisten syntymistä voi edistää työntekijä, joka on kiinnostunut asiakkaan historiasta ja syvällisistä syistä haitallisen toiminnan, kuten ongelmallisen päihdekäytön, taustalla. Väkivaltakokemuksista keskusteltaessa tilannetta helpottaa työntekijän avoin suhtautuminen, asiakkaan vapaus kuvailla kokemustaan omasta näkökulmastaan ja omilla käsitteillään, sekä työntekijän uskallus kuulla ja ottaa vastaan äärimmäisen vaikeita-kin asioita.

Yhteiskunnallisen keskustelun kannalta taas tutkimuksestani esiin nousevia teemoja ovat tukea ja suojelua tarvitseviin lapsiin panostaminen, jonka tulisi näkyä lakimuu-

tosten lisäksi sosiaalityön resurssoinnissa ja koulutuksen arvostuksessa. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden vähentäminen on mainittu Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa, joten tutkimukseni on siltä osin erittäin relevantti tämänhetkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Koska meillä on jo tietoa huono-osaisuuden periytyvyyden mahdollisuudesta, meidän tulisi olla jo pitkällä ratkaisujen kehittämiseksi tällaisten ketjujen katkaisemiseksi. Myös miesten väkivallan kokemusten normalisointi ja väheksyminen tulee vielä näkyvämmiin ottaa esille yhteiskunnallisessa keskustelussa, sillä kyseessä on tasa-arvoon liittyvä ongelma, joka vaikuttaa aikuisten miesten lisäksi kasvaviin lapsiimme, niin poikiin, kuin tyttöihinkin.

Viimeiseksi nostan esiin yhteiskunnallisesta näkökulmasta yleisesti koventuneiden asenteiden vaikutukset niihin, joilla on lähtökohtaisesti vähemmän vaihtoehtoja. Suomessa on moni asia tasa-arvon ja yksilön menestymisen kannalta hyvin. Esimerkiksi koulutus on pitkälti maksutonta ja saatavilla kaikille. Saari ym. (2020) ovat kiteyttäneet kuitenkin hyvin sen, miksi lähtökohdat eivät silti ole kaikille tasa-arvoiset. Heidän mukaansa perheessä, jossa on päihdeongelmia ja väkivaltaa lapsen mahdollisuudet käydä koulussa ja keskittyä oppimiseen ovat hyvin erilaiset turvallisessa ja oppimista tukevassa kodissa kasvavaan lapseen verrattuna. (Saari & Eskelinen & Björklund 2020, 43.) Vaikka koulu ei perisi lukukausimaksuja, liittyy koulunkäyntiin eriarvoistavia käytänteitä, kuten välineistö, luokkaretket ja muut rahallista panostusta vaativat tapahtumat. Sosiaalisissa yhteisöissä huomataan, kenen perheellä on resursseja ja kenen ei, ja tämä lisää riskiä tulla kiusatuksi koulussa. Esimerkiksi näistä syistä kaikkien kohdalla ei toteudu tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen.

Kaikki haastattelemi miehet olivat lapsena kokeneet jonkinlaista väkivaltaa. Minkälaisiksi heidän elämänsä olisivat muotoutuneet, jos he eivät olisi kokeneet? Kylmien asenteiden sijaan yhteiskunnassamme tarvittaisiin enemmän ymmärrystä siitä, että ongelmallinen käytös johtuu jostakin ja on harvoin puhtaasti yksilön valinta. Syyttelevän tai välinpitämättömän asenteellisuuden sijaan päihteitä käyttäneet väkivallan kokijat, mutta myös tekijät, tarvitsevat ymmärrystä ja tukea.

Miten tutkimusta tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyen voisi jatkaa? Tutkimukseni nousi esiin päihdemaailma ja sen säännöt. Päihdemaailmaa sääntöineen voisi tutkia pureutuen vielä tarkemmin siihen, miksi päihdemaailman säännöt vaikuttavat siellä olleiden mukaan niin vakiintuneilta ja kyseenalaistamattomilta. Myös päihdemaailmasta irtautuneiden sopeutumista yhteiskuntaan raitistumisen jälkeen olisi kiinnostavaa tarkastella, sillä kuten oman tutkimukseni haastateltavat mainitsivat, että päihdemaailmaan nuoruudessa ajautuneilla jää usein tärkeitä kehityksellisiä teh-

täviä kesken. Päihteitä käyttäneiden naisten väkivaltakokemuksia voisi myös tarkastella ja verrata tämän tutkimuksen tuloksiin siinä suhteessa, näyttäytykö sukupuoleen viittaavia eroja esimerkiksi seksuaalisen väkivallan kokemuksissa. Sukupolvisen väkivallan tai muun huono-osaisuuden jatkumoa olisi kiinnostavaa tutkia haastatellen saman suvun eri sukupolvia ja kuulla, miten he käsittävät sukupolvisuuden omassa tilanteessaan. Lisäksi miesten kokemaa väkivaltaa voisi tutkia muussa kontekstissa, kuin päihteiden käyttämiseen liittyvänä. Esimerkiksi miesten kokema lähi-suhdeväkivalta olisi kiinnostava, mutta marginaalinen aihe. Juuri siitä syystä asiasta olisi tärkeää tuottaa uutta tutkimusta.

Lopuksi tahdon kääntää katseeni haastateltaviini. Lapsuuden väkivaltakokemusten ja erittäin rajujen päihde- ja väkivaltakokemusten jälkeenkin haastateltavani olivat haastattelutilanteessa miellyttäviä, mukavia, tavallisen oloisia, mutta kuitenkin omanlaisiaan miehiä. Omien kokemusten analysointi oli joillakin haastateltavilla hyvin pitkällä ja useimmiten päihteettömänä vietetty aika vaikutti siihen, miten valmiita omista kokemuksista oltiin kertomaan samalla syvällisesti niitä pohtien. Kokemusten opettama väkivallan ja päihteiden ongelmallisen käytön vastustaminen sekä tahto parantaa omaa ja läheisten hyvinvointia antoi minulle tutkijana, sosiaalityön ammattilaisena ja ihmisenä toivoa siitä, että ihmisen on mahdollista selviytyä mistä vain, eikä hänen tarvitse jäädä negatiivisten kokemustensa vangiksi. Olen syvästi kiitollinen näille miehille heidän rehellisyydestään ja aitoudestaan, sekä avustaan tämän tutkimuksen tekemisessä. Toivon, että pystyn tämän tutkielman avulla omalta osaltani nostaa heidän äänensä kuuluviin.

11 LÄHTEET

Adams, C. 2006. The Consequences of Witnessing Family Violence on Children and Implications for Family Counselors. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 14 (4), October 2006. 334–341.

Ahlstöm, S. 2003. Sosiokulttuurinen tausta ja juomatavat. Päihteet uskonnon, parantamisen ja vapaa-ajan käytössä. Teoksessa Salaspuro, M. & Kiianmaa, K. & Seppä, K. (Toim.). Päihdelääketiede. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2003. 20–28.

Babor, T. & Caetano, R. & Casswell, S. & Edwards, G. & Giesbrecht, N. & Graham, K. & Grube, J. & Hill, L. & Holder, H. & Homel, R. & Livingston, M. & Österberg, E. & Rehm, J. & Room, R. & Rossow, I. 2010. *Alcohol, No Ordinary Commodity. Research and Public Policy*. Second Edition. Oxford University Press. New York.

Banks, G. & Hadenfeldt, K. & Janoch, M. & Manning, C. & Ramos, K. & Patterson Silver Wolf, D. 2017. Julkaisussa *Aggression and violent behavior* May 2017. Vol. 34. 113–116.

Bildjuschkin, K. & Ewalds, H. & Hietamäki, J. & Kettunen, H. & Koivula, T. & Mäkelä, J. & Nipuli, S. & October, M. & Peltonen, J. & Siukola, R. 2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäperi 1/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.3.2021.

Brittijn, M. 2013. "We're not boys anymore, we need to be courageous": Towards an understanding of what it means to be a man in *Lavender Hill*. Julkaisussa *Agenda: Men and Violence* 01 March 2013. 27 (1). 49–60.

Bourdieu, P. 2001. *Masculine Domination*. Translated by Rickhard Nice. Stanford University Press. Stanford, California.

Byrne, S. & Cherniack, M. & Petry, N. 2013. Antisocial personality disorder is associated with receipt of physical disability benefits in substance abuse treatment patients. *Drug and Alcohol Dependence*, 132 (1-2). 373–377.

Caspi, J. 2011. *Sibling Aggression: Assessment and Treatment*. Springer Publishing Company. New York.

Connell, R. W. 1995. *Masculinities*. Polity Press. Cambridge, UK.

Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. 2005. Hegemonic Masculinity, Rethinking the Concept. *Gender & Society*. 19 (6). 829–859.

Flinck, A. & Paavilainen, E. 2016. Ylisukupolvisen lasten kaltoinkohtelun ehkäiseminen lasten ja perheiden palveluiden haasteena. Teoksessa Nousiainen, K. & Petrelius, P. & Yliruka, L. Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Terveysten ja Hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>. 92-102. Viitattu 28.2.2021.

Granfelt, R. 2004. Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikoksen kierre naisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa Kuronen, M. & Granfelt, R. & Nyqvist L. & Petrelius, P. Toim. Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004. WS Bookwell Oy. Juva 2004. 197–222.

Grönfors, M. 1999. Miehen arin alue. Maskuliinisuus, seksuaalisuus ja väkivalta. Teoksessa Jokinen, A. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala. 223–236.

Haaparanta, L. 2019. *Rajan taju: filosofisia esseitä*. Gaudeamus. Helsinki.

Hearn, J. 1999. Miesten tuntemiinsa naisiin kohdistama väkivalta kriittisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Jokinen, A. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala. 237–265.

Heidegger, M. 2000. *Kirje humanismista & maailmankuvan aika*. Tutkijaliiton julkaisu. Käännökset: Markku Lehtinen ja Tutkijaliitto. Tammer-Paino Oy. Helsinki.

Heidegger, M. 2007. Oleminen ja aika. Suomentanut Reijo Kupiainen. Tampere: Vastapaino.

Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). Julkaisusarja No. 66. Helsinki 2010.
https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KmO8YShL/Text_only_66.pdf. Viitattu 29.9.2020.

Hengellinen väkivalta. (11.2.2021.) Haettu osoitteesta <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Hengellinen%20v%C3%A4kivalta>

Holopainen, A. 2003. Sekakäyttö. Teoksessa Salaspuro, M. & Kiianmaa, K. & Seppä, K. (Toim.). Päihdelääketiede. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2003. 446–452.

Holmila, M. 2001. Perhe, päihteet ja sukupuoli. Yhteiskuntapolitiikka 66 (1). 55–62.

Honkatukia, P. & Nyqvist, L. & Pösö, T. 2006. Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Hallanmaa, J. & Launis, V. & Lötjönen, S. & Sorvali, I. (Toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hakapaino Oy. Helsinki. 296–317.

Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Viisi luentoa. Loki-Kirjat, Helsinki.

Husserl, E. 2017. Ideoita puhtaasta fenomenologiasta ja fenomenologisesta filosofiasta. Ensimmäinen kirja. Yleinen johdatus puhtaaseen fenomenologiaan. Käännös: Markku Lehtinen. https://www.gaudeamus.fi/wp-content/uploads/2016/12/416_Sisallys.pdf. Viitattu 2.5.2021.

Huuki, T. & Kivijärvi, A. & Lunabba, H. 2018. Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. Teoksessa Kivijärvi, A. & Huuki, T. & Lunabba, H. Poikatutkimus. Vastapaino Oy. Tampere. 8–27.

Hämäläinen, K. 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatusta urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.

Itäpuisto, M. 2001. Pullon varjosta valoon. Vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 22. Kuopio.

Itäpuisto, M. 2005. Kokemuksia alkoholiongelmiaisten vanhempien kanssa eläystä lapsuudesta. *Childhood Experiences of Living with Problem-Drinking Parents*. Kuopion Yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 124. Kuopio.

Jokinen, A. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus. *Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Jokinen, A. 2017. Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa Niemi, J. & Kainulainen, H. & Honkatukia, P. *Sukupuolistunut väkivalta. Oikedellinen ja sosiaalinen ongelma*. Kustannusyhtiö Vastapaino. Tampere. 36–50.

Jokiranta, H. 2003. Se on miehen elämää. Maaseudulla asuvia miehiä elämäänsä kertomassa. *Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print*. Tampere.

Jyväskylän Yliopiston tutkimuseettiset ohjeet. (15.1.2021). Haettu osoitteesta: <https://staff.jyu.fi/Members/matukuiv/Tietosuoja/Tutkimusetiikka>

Kataja, K. 2017. Kamamaailman kasvatit – selviytymistarinoita hyvinvointiyhteiskunnan katveesta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82/2017: 5. 607–609.

Karjalainen, K. & Savonen, J. & Hakkarainen, P. 2016. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. *Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2014. Raportti 2/2016*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Juvenes Print. Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. 2016. Viitattu 1.10.2020.

Keskinen, S. 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. *Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere University Press. Tampere.

Kiianmaa, K. Alkoholi. 2003. Teoksessa Salaspuro, M. & Kiianmaa, K. & Seppä, K. (Toim.). *Päihdelääketiede*. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 120–131.

Kiilakoski, T. 2009. Kouluväkivalta ja koettu turvallisuus. Teoksessa Hoikkala, T. & Suurpää, L. Toim. *Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25. 19–21.

Kuronen, M. 2009. Feministinen tutkimus ja sosiaalityön tutkimus. Kohtaamisia ja kohtaamattomuutta. Teoksessa Mäntysaari, M. & Pohjola, A. & Pöso, T. 2009. *Sosiaalityö ja teoria*. PS-kustannus, WS-Bookwell Oy, Juva. 111–130.

Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. 2015. Vastapaino. Tampere. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685139>. Viitattu 14.10.2020.

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R & Aaltola, J. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä.
<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524518758/preview>. Viitattu 13.10.2020.

Laitinen, M. 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut miehet: tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Vastapaino. Tampere.

Lappalainen-Lehto, R. & Romu, M-L. & Taskinen, M. 2008 Haasteena päihteet - ammatillisen päihdetyön perusteita. WSOY Oppimateriaalit Oy. 2007.

Lapsen selviytyminen. (21.4.2021). Haettu osoitteesta:
<https://lasinenlapsuus.fi/tietoa/lapsen-selviytyminen>.

Lehti M. & Suonpää, K. & Kivivuori, J. 2018 Henkirikokset. Teoksessa Niemi, H. (Toim.) Rikollisuustilanne 2017. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 29/2018. Helsingin yliopisto, Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki. 15–50.

Lehti, M & Suonpää, K. 2020. Henkirikokset. Teoksessa Danielsson, P. (Toim.) Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 42/2020. Helsingin yliopisto, Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki. 9–36.

Levola, J. & Pitkänen, T. & Tourunen, J. & Holmberg, N. & Holopainen, A. 2012. Opioidiriippuvaisen persoonallisuushäiriö - katsaus diagnostiikan ja hoidon haasteisiin. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2012: 49. 342–349.

Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Gaudeamus Oy. Tallinna. 2015.

Linjakumpu, A. 2015. Uskonnon varjot. Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Vastapaino. Tampere.

Lintonen, T. & Lehti, M. & Kääriäinen, J. 2014. Suomalainen henkirikos ja päihteet. Yhteiskuntapolitiikka 79/ 2014/5. 537–542.

Liukkonen, S. 2019. Lapsiin kohdistuva väkivalta on iso ongelma. RIKU 3/2019. 6–7.

Markkola, P. & Östman, A-C. & Lamberg, M. 2014. Onko suomalaisella miehellä historiaa? Teoksessa Markkola, P. & Östman, A-C. & Lamberg, M.

(Toim.) Näkymätön sukupuoli -mieheyden pitkä historia. Vastapaino. Tampere. 7–24.

Me too -kampanja täytti somen – Seksuaalinen häirintä näkyy karuina lukuina jo koululaisten kyselyissä. (17.4.2021). Haettu osoitteesta:
<https://yle.fi/uutiset/3-9886385>

Mezey, G.C. & King, M.B. 2000. Preface to the Second Edition. Ed. Mezey, G.C. & King, M.B. *Male Victims of Sexual Assault*. Oxford University Press. Oxford, New York. V–VII.

Miettinen, T. 2010. Fenomenologia ja sosiaalisen todellisuuden rakentuminen. Teoksessa Miettinen, T & Pulkkinen, S & Taipale, J. *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki. 151–167.

Mikä laki kielsi ruumiillisen kurituksen? (29.1.2021.) Haettu osoitteesta:
<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/mika-laki-kielsi-lapsen-ruumiillisen-kurituksen.aspx>.

Muistiliitto.fi. (24.2.2021.) Haettu osoitteesta:
<https://www.muistiliitto.fi/fi/aivot-ja-muisti/aivoterveys/paihteet-ja-muisti>.

Myllyniemi, S. 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Hakapaino. Helsinki. 2012.

Mäkelä, P. & Mustonen, H. & Tigerstedt, C. 2010. Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino. Helsinki.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80301/371e1e08-9bc1-47ea-81aa-68b04f27088c.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 3.5.2021.

Niemi, H. & Lappi-Seppälä T. 2018. Seksuaalirikokset. Teoksessa Niemi, H. Toim. *Rikollisuustilanne 2017. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 29/2018*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki. 83–105.

Niskanen, S. 2009. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa. Perttula, J. & Latomaa, T. *Kokemuksen tutkimus: merkitys -tulkinta -ymmärtäminen*. Juvenes Print. Tampere. 89–114.

Nummenmaa, L. 2010 *Tunteiden psykologia*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Notko, M. 2011. *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.

Näsi, M. & Danielsson, P. 2020. Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Danielsson, P. Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 42/2020. Helsingin Yliopisto. Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki. 37–65.

Nätkin, R. 2006. Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. PS-kustannus. Juva.

Ojanen, M. 2014. Positiivinen psykologia. Bookwell Oy. Porvoo.

Piispa, M. 2013. Parisuhdeväkivalta ja alkoholi: uhrin vai tekijän ongelma? Teoksessa Warpenius, K. & Holmila, M. & Tigerstedt, C (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. 78–88. Viitattu 29.9.2020.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=79.

Pirskanen, H. 2011. Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Väestöliitto. Helsinki.

Poikolainen, K. 2003. Päihteet ja kansanterveys. Teoksessa Salaspuro, M. & Kiianmaa, K. & Seppä, K. (Toim.). Päihdelääketiede. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 42–46.

Pulkkinen, T. 2012. Hegelin innoittama feministinen teoria. Teoksessa Lindberg, S. (Toim.) Johdatus Hegelin Hengen fenomenologiaan. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki. 162–179.

Purjo, T. 2010. Kriittisiä ajatuksia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä yleistyksistä. Teoksessa Purjo, T. & Gjerstad, E. Sukupuoli ja väkivalta. Tampereen Yliopistopaino -Juvenes Print. 9–17.

Purjo, T. 2012. Esipuhe. Teoksessa Purjo, T. Sukupuoli ja väkivalta. Osa 2. Tampereen Yliopistopaino -Juvenes Print. 7–14.

Rauhala, L. 2005. Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyysseja ja sovelluksia. Yliopistopaino. Helsinki.

Raitasalo, K. & Holmila, M. & Jääskeläinen, M. & Santalahti, P. 2019. The effect of the severity of parental alcohol abuse on mental and behavioural disorders in children. *European Child and Adolescent Psychiatry* 28. 913–922.

Ronkainen, S. 2002. Väkivallan valta. Teoksessa Apo, S. & Koivunen, A. & Rossi, L-M. & Saarinkangas, K. Itkua ikä kaikki? Kirjoituksia naisesta, vallasta ja väkivallasta. Tammer-Paino Oy. Tampere. 207–220.

Ronkainen, S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 73. 2008/4. 388–401.

Ronkainen, S. 2017. Mitä väkivalta on? Teoksessa Niemi, J. & Kainulainen, H. & Honkatukia, P. Toim. Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino. Tampere. 17–30.

Saari, J. & Eskelinen, N. & Björklund, L. 2020. Raskas perintö -ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Gaudeamus Oy. Tallinna.

Salmivalli, C. 1995. Kouluväkivallan uhrien toiminta kiusaamistilanteissa. Kasvatus 4/1995. 350–358.

Sankala, J. 2009. Toivottavasti ei tarttis enää ottaa -poikamiesten arjen orastava maskuliinisuus. Teoksessa Orjasniemi, T & Tiuraniemi, O. (Toim.) Rajua, rujoa ja raitista. Lapin Yliopistokustannus. Juvenes Print. Tampere. 87–105.

Seksuaaliväkivalta. (22.2.2021). Haettu osoitteesta:
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta.

Siltala, P. 2016. Taakkasiirtymä. Trauman siirto yli sukupolvien. Kirjapaino Hermes Oy. Tampere.

Sinkkonen, J. 2010. Poikien ja tyttöjen aggressioista. Teoksessa Purjo, T. & Gjerstad, E. 2010. Sukupuoli ja väkivalta. Tampereen Yliopistopaino -Juvenes Print. 50–62.

Strelan, P. & McKee, I. & Feather, N.T. 2015. When and how forgiving benefits victims: Post - transgression offender effort and the mediating role of deservingness judgements. *European Journal of Social Psychology*. 46 (3). April 2016. 308–322.

Sutherland, E.H. 1956. The Professional Thief by a professional thief. An astonishing revelation of criminal life. The University of Chicago Press. Chicago.

Säävälä, H. 1999. Mieheyden psykologiaa. Teoksessa. Jokinen, A. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala. 52–73.

Tigerstedt, C. & Huhtanen, P. 2013. Päihtyneiden aiheuttamat häiriöt julkisilla paikoilla. Teoksessa Warpenius, K. & Holmila, M. & Tigerstedt, C (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopisto-paino Oy. Tampere. 90–109. Viitattu 6.10.2020.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=79.

van Wert, M & Mishna, F. & Trocmè, N. & Fallon, B. 2017. Which maltreated children are at greatest risk of aggressive and criminal behavior? An examination of maltreatment dimensions and cumulative risk. Julkaisussa Child Abuse and Neglect. July 2017. 49–61.

Vesterinen, M. 2010. Unohdus, muistaminen, eheytyminen lapsuuden traumassa. Julkaisussa Psykoterapia 2010, 29/1. 3–19.

Videnoja, K. 2012. Väkivalta, sukupuoli ja ihmisyyden tunnustaminen. Teoksessa Purjo, T. Sukupuoli ja väkivalta. Osa 2. Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print. Tampere. 71–79.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva.

van der Kolk, B. 1993. Psychological Trauma. American Psychiatric Publishing, Inc. Washington DC / London, England.

Warpenius, K. & Kotovirta, E. & Karlsson, T. & Österberg E. 2013. Öinen piikki -väkivaltarikokset yleisillä paikoilla anniskeluajan päättyessä. Teoksessa Warpenius, K. & Holmila, M. & Tigerstedt, C (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. 110–123. Viitattu 29.9.2020.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=79.

Weijer, S. & Bijleveld, C. & Blokland, A. 2014. Julkaisussa Journal of Family Violence 2014, 29 (2), pp.109–118.

LIITTEET

LIITE 1

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Jyväskylän yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa, jonka aihe on: ”Väkivalta päihteitä käyttäneiden miesten kokemana”. Pyydän sinua mukaan osallistumaan tutkimukseen, jonka teen haastattelun muodossa. Tässä informaatiokirjeessä kerron tarkemmin tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta.

Tutkimuksessa kerätään tietoa päihteitä käyttäneiltä miehiltä heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan väkivaltaan liittyen. Myös miehisen roolin ja lapsuudenkokemusten mahdollinen liittyminen väkivaltakokemuksiin kuuluvat tutkimuksen aihealueisiin. Haastattelu on keskustelu tutkijan kanssa. Haastattelussa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Tutkimukseen osallistumisen hyötynä sinulle on, että pääset kertomaan omista kokemuksistasi ja päihteitä käyttävien miesten kohtaaman väkivallan nostamiseksi esiin yleisempään keskusteluun on tärkeää kuulla juuri sinun ajatuksiasi. Lisäksi sosiaalityöntekijät ja alan opiskelijat voivat jatkossa hyötyä jakamastasi kokemustiedosta. Tutkimushaastattelu kestää noin 1–2 tuntia. Haastattelut tehdään omien päihdepalveluidesi tiloissa.

- Jos annat luvan, nauhoitan keskustelumme. Tämän on tarkoitus helpottaa tutkimuksen tekoa, eikä nauhoitteita käytetä mihinkään muihin tarkoituksiin. Nauhoitteet tuhoetaan tutkielman valmistumisen jälkeen.
- Käsittelen haastattelussa saadut tiedot luottamuksellisesti ja nimettömästi. Kukaan muu ei kuuntele haastattelunauhoitetta kuin minä. En kerro kenellekään niitä asioita, joita kerrot tutkimuksessa. Noudatan myös Jyväskylän yliopiston ohjeita tutkimuksen eettisyyden suhteen.

- Viitatessani lopullisessa työssä kertomaasi käytän keksimääni peitenimeä ja muokkaan tekstiä muutenkin siten, että sinua ei voi tunnistaa kertomistasi yksityiskohdista.

Tutkimuksesta valmistuu pro -gradu tutkielma, joka on yleisesti saatavilla ja jonka erikseen esittelen omalle opetusryhmälleni. Valmiissa tutkielmassa ei käy ilmi tietoja, joiden perusteella haastateltavia voisi tunnistaa. Voit kysyä minulta mitä tahansa tutkimuksesta ennen haastattelua, haastattelun aikana tai sen jälkeen. Sinulla on oikeus tarkastaa tai oikaista antamasi tiedot, voit myös kertoa minulle missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, että et halua tietojasi käsiteltävän.

Pyydän sinua allekirjoittamaan myös suostumuslomakkeen ja merkitsemään, haluatko osallistua haastatteluun. Lomakkeella annat luvan käsitellä niitä tietoja, joita minulle kerrot.

Voit ottaa minuun yhteyttä kaikissa tutkimukseen ja siihen osallistumiseen liittyvissä asioissa. Vastaan mielelläni kysymyksiisi!

Heidi Kankkonen

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

sähköpostiosoite

puhelinnumero

LIITE 2

11.11.2020

SUOSTUMUS OSALLISTUA TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Väkivalta päihteitä käyttäneiden miesten kokemana

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua tutkimukseen, mutta siihen asti kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan hyödyntää tutkimuksessa. Tutkimuksesta kieltäytyminen ei vaikuta oikeuteeni saada palveluja, apua tai tukea päihdehoidon palveluntarjoajalta.

Olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja henkilötietojeni käsittelystä siinä. Olen ymmärtänyt saamani tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen.

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus, nimenselvennys

Yhteystiedot:

Heidi Kankkonen, Puh: 040-3246027, heielile@student.jyu.fi

Jos asiakirja on allekirjoitettu, se jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon. Suostumusta osallistua tutkimukseen säilytetään tietoturvallisesti niin kauan kuin aineisto on tunnisteellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

LIITE 3

Haastattelukysymykset, Väkipalta päihkeitä käyttäneiden miesten koke- mana

- 1. Minkälaista päihdekäyttösi on ollut ja on tällä hetkellä?**
- 2. Mitä on mielestäsi miehisuus?**
(Mikä on mielestäsi miehen malli?)
- 3. Minkälaista väkivaltaa olet kokenut? Koetko, että olet ollut väkivallan uhri?**
(Mitä eri väkivallan muotoja?)
- 4. Millaisissa tilanteissa olet kokenut väkivaltaa ja onko näihin tilanteisiin liittyneet päihteet ja jos, niin millä tavalla?**
(Mikä on johtanut väkivaltaan? Miten toimit? Miten toinen osapuoli toimi? Olitko käyttänyt jotain päihdettä? Oliko toinen osapuoli käyttänyt jotain päihdettä?)
- 5. Mitä on mielestäsi väkivalta?** (Väkivallan muodot, sen herättämät tunteet, vammat)
- 6. Minkälaisia ajatuksia ja tunteita kokemasi väkivalta sinussa herättää?**
- 7. Miten miehisuus mielestäsi liittyy päihteisiin?**
- 8. Miten miehisuus mielestäsi liittyy väkivaltaan?**
- 9. Miten lapsuudenkodissasi käytettiin väkivaltaa ja päihkeitä?**
(Mitä muistat väkivaltaan liittyen? Keneen sitä kohdistui? Kuka käytti ja mitä?)
- 10. Miten lapsuudenkodin mahdolliset väkivaltaan ja päihteisiin liittyvät kokemukset ovat vaikuttaneet sinuun?**
- 11. Minkälaisia suunnitelmia sinulla on tulevaisuudellesi?**

LIITE 4 KÄSITEKARTAT TUTKIMUSAINEISTON KANNALTA OLENNAISIMMISTA MERKITYKSISTÄ

